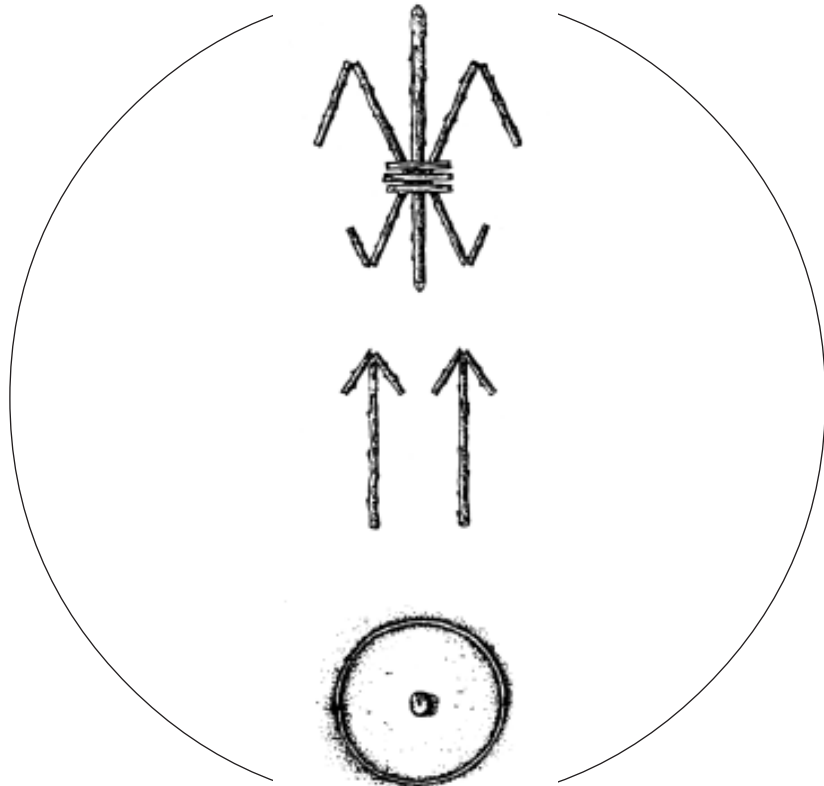

VZPOMÍNKA

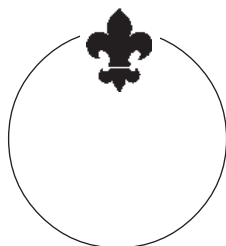
M. OBRMAN – MÝVAL

EDICE SKAUT

VZPOMÍNKA

M. OBRMAN – MÝVAL

PRAHA 1999

Br. Miroslav Obrman – Mýval

Úvodem ...

Přátelství s bratrem Miroslavem Obrmanem-Mývalem nepatřilo k běžným. Pro nás doma bylo navíc poznamenáno Mývalovou dvacetiletou fyzickou nepřítomností. Žil se svou rodinou v exilu. Dopisy od nás k němu a obráceně, jimiž jsme v té absurdní době mezi roky 1968 - 1989 naše přátelství udržovali a utužovali, putovaly složitě a nikoli bez rizika. Avšak každý, kdo Mývala poznal, je ochotně podstupoval. Na Mývalova slova, úvahy a názory jsme čekali s netrpělivostí a nadějí. Jeho dopisy (ale i výsledky sbírek, které v exilu ve prospěch domácí opozice neúnavně organizoval) patřily k mocným impulsům pro naši práci zde. V řádcích Mývalových dopisů se odrážela jeho vysoká křesťanská a skautská etika, věrnost opravdovým skautským zásadám, jasný protitotalitní postoj bez klíčování a kompromisnictví a přes dlouhých dvacet let sovětské okupace i nesmiřitelnost se stavem věcí, rovněž nadějeplný pohled do budoucnosti.

Bratr Miroslav Obrman-Mýval (20.2.1934 - 21.2.1991) výše popsané vlastnosti vykazoval po celý svůj život. V padesátých letech jej věrnost ideálům, které přijmul za svůj životní styl, jejich obhajoba a boj za ně, přivedla na mnoho let do komunistických kriminálů. Těžké podmínky lágrů ani pozdější život v prostředí socialistického Československa Mývalovu víru a oddanost nikterak neumenšily. Naopak, stávaly se jasnější a zřetelnější. Dosahovaly takové intenzity, že oslovovaly a ovlivňovaly mnohé kolem něho. Mývalova osobnost, jeho názory a postoje působily nejen na přátele, ale přes ně na stále se rozšiřující kruh dalších, kteří jej ani osobně neznali.

U příležitosti osmiletého výročí úmrtí bratra Miroslava Obrmana a z hluboké úcty k jeho památce jsme se rozhodli vydat tuto knížku. Je složena z několika příspěvků, které napsal do exilového časopisu SKAUTING a exilových novin a dvou rozhlasových relací, které vysílala rozhlasová stanice RFE (Rádio Svobodná Evropa). Je pozoruhodné, jak přesně vyhodnotil např. situaci a historické souvislosti kolem organizace JUNÁK především v jejích kritických chvílích, jakými byly roky 1945-1949 či období let 1968-1970 a jak správně uvažoval o možnostech a vývoji skautského hnutí v budoucnosti. To, co napsal v roce 1974, tedy více než 15 let před třetí obnovou v roce 1989, to je přímo jasnozřivá předpověď toho, co se dnes ve skautském hnutí děje. Toto jeho hodnocení je dvojnásob cenné, uvážíme-li, že br. Mýval neměl v době, kdy tyto články psal, žádnou možnost konfrontace s archiváliemi.

Tato skromná knížka je tedy vzpomínkou na našeho přítele a bratra Mývala, z jehož předčasného odchodu je nám stále smutno.

Věříme, že nám nahlíží přes rameno a drží nám palce.

Kruh přátel bratra M. Obrmana - Mývala

VZPOMÍKA

(texty z příspěvků do časopisů a rozhlasových pořadů)

© Miroslav Obrman

Svaz skautů a skautek České republiky

110 00 Praha 1, Pařížská tř. 19/203

© Edice Skaut

Červen 1999

Ravensburg, říjen 1974

Vážené sestry, vážení bratři!

To co Vám nyní předkládáme, mělo původně vyjít v časopisu Skauting. Nebylo problémem to vydat tiskem, ale nakonec jsme od toho upustili. Dali jsme přednost této formě oběžníku. Je to podle nás jediný způsob, jak dokázat, aby celá rozprava zůstala naší interní záležitostí, tím myslíme záležitostí lidí, kteří mají ke skautingu nějaký vztah.

Protože setkání nás všech a osobní vzájemné poznání bude stěžejí kdy možné, zbývá jen písemný styk a veřejné publikování by nám nedovolilo se otevřeně vyjadřovat o celé řadě věcí. Jsme si také vědomi, že mnoho našich názorů je postaveno na velmi neúplných informacích a chceme tím omezením na naše řady eliminovat možné škody a ublížení.

To, že se tento náš oběžník dostává do oběhu tak pozdě mělo následující důvod. Chtěl jsem se vyvarovat toho, co jsem u jiných kritizoval, totiž podnikat něco bez vědomí a souhlasu ostatních.

Když jsme byli na jaře vyzváni ke spolupráci v přípravném výboru, byli jsme přesvědčeni, že to bude nejlepší nástupní půda k uspořádání sněmu. Na začátku léta jsem začal psát naši výzvu a snažil jsem se v ní formulovat všechny problémy, které trápí mě a mé přátele. Ty členy, kteří mně byli dostupní, jsem s textem seznámil a ti byli v zásadě pro rozeslání. Byla to vlastně většina, ale ne všichni. Větší počet lidí, omezených jen na písemný styk nemusí být v organizačním smyslu právě výhoda, neukázal se tak akceschopný, jak jsme očekávali. Rozhodli jsme se tedy přenést naši iniciativu směřující k uspořádání sněmu do našeho oddílu a výzvu ke svolání sněmu opakujeme z této základny, z které chceme také dál působit. Tím nechceme říci, že nemáme další zájem na činnosti, ale podmiňujeme ji dalším jeho vývojem. Nic jsme nezměnili na svém názoru, že jeho vznik byl poctivě míněným a vážným pokusem o uspořádání našich poměrů.

Oháním-li se naším oddílem, chci k tomu dodat, že je to old-skautský oddíl, lépe řečeno jeho část, který byl doma řádně registrován. Z něj je nás nyní na západě šestnáct činných dospělých a působíme na různých místech a různým způsobem. Nepovažuji za nutné již nyní rozvádět podrobnosti o naší existenci. V užším kruhu, resp. až se více poznáme, to samozřejmě rádi uděláme.

Kdybych dnes tu celou věc psal, asi bych ji v mnoha bodech napsal jinak, ale přesto jsem ji už neměnil. Snad bych zvolil jinou formulaci a tam, kde jsem dnes chytřejší, bych změnil i názor. V podstatných věcech zůstává vše při starém. Naše výzva je projevem otázek mnoha z nás a já jsem se snažil vyprovokovat k odpovědi a prostě přimět k tomu, aby každý přiznal barvu. A to se mi, věřím, podaří. I když nám nikdo neodpoví, bude to také odpověď.

Od těch, kteří se s naší výzvou seznámili, jsme obdrželi již první reakce. Byly potěšující v tom smyslu, že potřeba svolání sněmu je všeobecná.

V podružnějších bodech dochází k rozdílům, někdy i dost protichůdným. I v jejich poznání je kus úspěchu naší akce.

Vyskytly se názory, že by bylo lépe některé věci a události nerozvířovat a nechat raději upadnout do zapomnutí. Nám se taková metoda nezamlouvá. Připadá nám jako dělání pořádku tím, že se smetí zamete pod koberec. Po čase se zase objeví.

To se týká zejména toho o Junáku a určitých osobách v jeho vedení. Nám jde o kritický pohled na celou organizaci a při tom se nelze vyhnout jmenování osob. Nemáme zájem někoho hanobit a snažil jsem se objasnit, že to, s čím v jednání těch jmenovaných nemůžeme souhlasit, vyplývá ani ne tak z jejich mravních poklesků, jako z jejich přesvědčení, s kterým ovšem souhlasit nemůžeme. Osobně jsem také přesvědčen, že oni také za to přebírají odpovědnost a to bez rozpaků. Žádný veřejně činný člověk se nemůže zbavit představy, že by jeho činy nebyly vystaveny soudu veřejnosti. Je nám jasné, že takový soud může být i nespravedlivý a nekvalifikovaný, ale v našem případě ta věc tak nejasná není, díky spouště nevdovjmyslných výroků a vyjádření dotyčných orgánů a osob.

Nikde nepropagujeme, aby se naše vyrovnání s Junákem a jeho představiteli dělo veřejně a jsme ochotni zvolit formu, jíž to sdělíme veřejnosti, takovou aby se to dotklo osob co nejméně a aby i naše vlastní tradice nebyla příliš poškozena. Avšak to vyřešení vztahu k Junáku je pro nás otázkou zásadní a naše příští spolupráce bude závislá od stanov a ideového programu naší exilové organizace, který se musí s tímto problémem vyrovnat. To není jen požadavek naší skupinky. Nechci zatajovat, že jsem se některých brisantských a neuralgických bodů dotkl v naší výzvě na výslovný popud z domova.

Jsmo připraveni podle svých schopností a možností podpořit organisovanou existenci našeho hnutí, ale máme zájem jen na skautské organizaci. Není naším úmyslem začít s nějakým sektařením a vnucovat ostatním naše názory. Kdyby se ukázalo, že by se většina přikláněla k té junácké praxi, pak prostě nebudeme utrácet náš čas a energii a půjdeme svou cestou.

Netvrdím, a to je současně i moje odpověď na jednu výtku, že mezi námi v exilu nejsou žádní, které baví opravdu především hra s dětmi a ta ideová stránka není pro ně tak důležitá a že jim tento postoj skutečně nebrání působit v samotném Pionýru, i když dělat to pod hlavičkou Junáka jim bylo bližší. Konečně vedení Junáka dalo stejný příklad.

Považujeme každou snahu věnovat se dětem za pozitivní, pokud je nezištná, ale znovu opakují, základna bezzásadového Junáka poslední doby by pro nás přijatelná nebyla. Nechceme zavádět nějaké politikářství a přejeme si, aby si skauting zachoval to nejkrásnější co má, to je, aby zůstal hrou, ale musíme mít při tom pevnou půdu pod nohama.

Prosím také každého, který se cítí dotčen ve svém vztahu k Junáku, ať v tom nevidí napadení jeho osobních zkušeností a zážitků, které mohly být výtečné, ale ať posuzuje organizaci v celém jejím rozsahu a v celém jejím trvání až k hořkému konci.

Chci se také ohradit proti tomu protestu, že bychom za plnoprávné skauty v našich řadách chtěli považovat jen ty, kteří mají to štěstí, žít tam, kde je taková koncentrace našich krajanů, která dovolí vytváření oddílů a vůbec organisovanou činnost. Že budou preferováni lidé, jejichž životní standard jim dává lepší podmínky k činnosti než ostatním. Já a mí druzi soudíme, že za skauta ve smyslu skautského bratrství má být považován každý, kdo skautskou myšlenku přijal za svůj životní program a později ve smyslu členství ten, kdo přijme náš ustavený program a bude jej plnit. Přízpůsobení exil. podmínkám jistě způsobí, že osamělé hlídky budou důležitým článkem naší příští činnosti.

Byla vznesena připomínka, že kritizujeme, že se nic nedělo a položena otázka, co jsme sami udělali. Dělalí jsme, co nám naše možnosti dovolily a také podle toho, kterému druhu činnosti z nás kdo přispívá význam. Co kdo konkrétně dělal, to si můžeme vyprávět později. My jsme si také nikdy nepřipisovali žádnou vůdčí roli v našem hnutí a ani do

budoucná nemáme v tomto směru žádné ambice. Nekritizujeme důvody, které k té nečinnosti vedly, také celkem o nich nic nevíme, ale to předstírání činnosti, domáhání se uznání za ni a uznání různých funkcí. Nemůžeme ani dát nějaký závazný slib, že se nám podaří udělat víc. Opravdu nemůžeme vyloučit, že i my jednou zkrúšeně přiznáme, že se víc udělat nedalo. Brali jsme jako měřítko jiné skautské exil. organizace a ten rozdíl mezi nimi a námi je výmluvný.

Padla ještě poznámka, že naše výzva napadá kde koho a na všechny strany a že už proto nebude mít úspěch. Nechceme válčit s nikým. Chce-li to někdo chápat jako výzvu k nepřátelství, pak už tak jako tak by asi žádná domluva nebyla možná. Nemáme zájem nějak taktizovat. Je lépe vše nepříjemné vyřešit jedním rázem, než ponechat otrávené ovzduší donekonečna.

Ještě před závěrem chci zdůraznit dvě naše stanoviska. Ze zásadních důvodů nepřijmeme a neuznáme žádná jmenování kohokoliv kýmkoliv. Budeme respektovat jen volené orgány a to jen tehdy, když budou do všech důsledků stát na půdě skautingu.

Dojdeme-li k závěru, že některé naše názory a výroky byly mylné, veřejně se omluvíme, budeme je účinně korigovat a uvedeme na pravou míru.

Budeme vděční, když dáte tento náš oběžník kolovat mezi své skautské přátele, ale zajistíte, aby nepadl do nepravých rukou a aby se zase nakonec vrátil k nám. Nepřejeme si ani, aby byly pořizovány kopie, které by znemožnily přehled o jeho cestování.

Vyjádření a návrhy zasílejte na moji adresu. Nemáte-li dostatečnou důvěru, pak na adresu bratra Cookieho ve Švýcarsku, který je už dostatečně znám.

Na vysvětlenou těm, kterým přikládáme „Vzpomínku“. Je to jednak proto, že šlo o člena našeho oddílu, i když musím přiznat, že jeho členství mohlo být pouze symbolické a také pro pochopení, kde a jak jsme k tomu našemu „radikalismu“ přišli.

Mýval

P. S. Podle posledních poznatků se zdá, že vhodnější místo pro konání sněmu bude nikoliv Norsko, ale Švýcarsko nebo Německo a to buď na jaře příštího roku, nebo v létě na závěr táborů. Předpokládáme, že účastníci Jamboree ze zámoří navštíví také Evropu.

I pokud jde o formu oficiálního svolání sněmu, kdyby měla být překážkou osobní prestiž některých osob, jsme ochotni zít to v úvahu, vyjít vstříc a rozsáhle se přizpůsobit, aby konání sněmu neohrozila nějaká malicherná příčina.

Očekáváme, že podobnou pružnost projeví všichni zúčastnění a nedopustí, aby nějaké formální důvody zabránily uskutečnění sněmu.

Když jsem stál v rozpacích, jak začít tento příspěvek, vzpomněl jsem si na výrok jednoho svého přítele. Byl to moudrý, zkušený muž a dal mi jej jako odpověď na mé hledání a zoufání nad tím, že svět byl ve stavu, v jakém podle mých představ vůbec být neměl.

Ty mé tehdejší představy se nelišily příliš od představy mých vrstevníků a byly dány věkem a výchovou. Zhruba řečeno, spočívaly v tom, že dobro má vítězit nad zlem, přičemž oba tyto protiklady mají své nezaměnitelné kontury a mezi nimi probíhá pro všechny stejně zřejmá hranice.

Ten citát, smím-li to tak nazvat, zní:

„Nepadá snít, aby zahubil svět, ale aby každé zvíře ukázalo stopu svou.“

Později jsem zjistil, že má svůj původ, pokud se nemýlím, v Čelakovského „Mudrosloví národa slovanského“, kde bych před tím něco tak nadčasového a s takovou hloubkou nikdy nehledal. Byl již častěji používán. Snad proto, že nám dal osud často příležitost taková hledání a takové otázky klást.

Od té doby uteklo již hodně vody a já jsem shledal časem, že ten svět a jeho obyvatelé a jejich činy jsou daleko složitější, než aby se daly tak jednoduše vysvětlit. Tehdy to však byl dobrý klíč, odpověď na jeden důležitý aspekt mých problémů. A možná opravdu to byla jedna velká příčina té zlé doby, že každý dostal nejen příležitost, ale byl doslova donucen svou stopu předvést.

S údivem jsem později poznal, že jeho platnost nebyla omezena jen na tu chmurnou dobu, ale že může být užitečným vodítkem v celém životě, exil nevyjímaje.

Nic z toho, co nyní podnikáme, nemá jen platnost okamžiku a ty naše stopy budou, ať už je nám to milé nebo ne, zachovány v historii čl. skautingu.

Je asi již v samotné povaze věci, že do přípravných organizací se nevolí, ale vyzývá se ke spolupráci.

Já jsem byl vyzván členy Přípravného ústředí čl. skautingu v exilu k takové spolupráci a ve snaze pomoci věci mému srdci z nejbližších jsem přijal prozatímní funkci tajemníka, i když má profese nepatří zrovna mezi takové, které by pro takovou činnost právě předurčovaly.

Rád bych se nějak představil, ale moje skautská přezdívka řekne něco asi jen nemnohým a moje vlastní jméno jen o málo více.

Začínám patřit již ke střední generaci a z vlasti jsem odešel v roce 1968.

Pro skauting jsem žil již od doby, kam moje paměť sahá a když opomenu své nejprvnější vtláček kroky na samotném začátku války, začal jsem opravdu skautovat v roce 1944 a domnívám se, že jsem s tím ještě do dnes nepestal.

Tato příchyllost ke skautskému hnutí nebyla vždy považována za pozitivní a v této souvislosti mi bylo dopřáno několika let tzv. převýchovy v komunistickém vězení, která mě měla od tohoto bludu oprostít. Ta převýchova se ukázala jako vcelku pozitivní, i když dopadla poněkud jinak, než si soudruzi představovali. Nedošel jsem k závěru o zhoubném vlivu skautingu na lidstvo, ale poznal jsem natolik rozkoše a taje praktického komunismu, že jsem se stal natrvalo imunním vůči těmto svodům.

V současné době pracuji jako technik u jedné strojírenské firmy a kromě lásky ke skautingu mám ještě rodinu s třemi kluky ve věku nanejvýš zralém pro řádnou skautskou výchovu. Z toho tedy plyne, že můj zájem na dobře fungující skautské organizaci není jen tak docela nezištný, jak by se mohlo na první pohled zdát.

Jsem nyní činný členem jednoho oldskautského oddílu, působícího zde na Západě, který však vznikl ještě dávno ve vlasti a k tomu pod doslovnou ochranou Státní bezpečnosti.

Vznikl totiž ve vězení a příslušným činitelům to tehdy jaksi uniklo. Doufám, že tímto sdělením nezpůsobím, že některý z těch dobráků za to bude popotahován.

Náš oddíl sdružuje většinu bývalých vězeňských skautů a jejich rodinných příslušníků, žijících nyní ve svobodném světě.

Přípravné organizace většinou bují na panenské půdě či úhoru a vznikají domluvou několika jedinců stejných zájmů a představ a mají uvést něco nového v život.

Takovým nějakým způsobem, alespoň podle mých představ, vzniklo také Přípravné ústředí (PÚ), jehož jsem nyní členem.

Zda ta živná půda byla opravdu úhorem a zda tedy vznik PÚ měl své oprávnění, tím se chci zabývat později.

Proč jsem se rozhodl právě pro činnost v PÚ? V tom už je i kus odpovědi na tu předchozí otázku. Kromě jiného totiž pro to „přípravné“ v názvu.

Za současného stavu věcí, kdy existuje několik skupin a žádná nemá oprávnění na ústřední postavení, se mi to „přípravné“ jeví jako nejsympatičtější a nejskromnější a mohlo by být dobrou organizační základnou pro uspořádání sněmu, který považuji nejenom já, ale i všichni moji přátelé za nevyhnutelný.

Protože současně se mnou přijalo výzvu ke spolupráci v PÚ více bratří a dá se tedy předpokládat něco nového v duchu i praxi PÚ, měl bych snad uvést nějaké prohlášení. Rád bych se ale vyhnul nějakému programovému prohlášení v pravém slova smyslu, abych nějakým závazným programem neblokoval cestu jiným názorům a představám a nakonec i vyjednávání samému.

Dal bych přednost tomu, aby následující řádky byly raději považovány za příspěvek nebo podnět k rozpravě; za nabídnutou informaci o našich představách a záměrech.

Ještě před tím, než se začnu zabývat věcmi, které jistě u mnohých narazí na nepochopení, vzbudí nevrlost, nevoli a možná i pohoršení, chtěl bych ujistit, že se vynasním vyvarovat všech pořouchlostí a vší osobní nevráživosti a zaujetí. Rád bych se ubránil i toho, zranit a osobně ublížit tam, kde se tomu lze vyhnout. Avšak jen tam, kde to neznemožní pochopení souvislostí a řešení problémů vůbec. Víím též, že někdy se může stát přílišná otevřenost jen určitým druhem sprostoty a tomu bych se velice rád vyhnul.

Nejsem si však jist, zda se mi v mých řádkách podaří potlačit stopy hořkosti. Není to jen skautská láska, ale i rozhořčení, hněv ba dokonce vztek nad zklamanou nadějí, která vyrostla z naší neomezené, nebo spíš hodně omezené důvěry ve vše, co se hlásí ke skautingu, které diktují mé vystoupení. Rozhořčení nad tím, že nás mnozí nemohou brát vážně, že nás považují za tajtrdlíky, vedoucí mezi sebou žabomyší vojnu. A že nemohu našim bratřím doma na jejich výčitky, jež pronikly až sem, odpovědět, že se jen mýlím.

Jak jsem si to sám dříve nedovedl představit, podnícen tím rozhořčením, dotknu se některých osob, které jsou v mnohých očích stále ještě nedotknutelnými božstvy. Vyzývání, resp. vyzývání bohů nese odjakživa mnohá rizika. Chci je podstoupit, protože jen tak se ukáže, kdo je toho jména hoden.

Ještě jedné obavy se v této úvodní fázi nemohu zcela zbavit, a to, že se mohu nevědomky dopustit omylu. Mé informace a podklady, na jejichž základě musím posuzovat, jsou velmi neúplné a mohu se tak dopustit snadno i křivdy. Tento nedostatek informací mohl způsobit, že některé události, souvislosti a jevy mohu posuzovat nesprávně, ale to právě očekávám od této diskuse, že omyly tohoto druhu odstraní. Nezbyvá mi, než do hry zakalkulovat i velkorysost a pochopení event. postižených. U každého omylu jsem přístupný správné informaci a nikdy nebudu váhat se veřejně omluvit.

Není mým cílem rozšiřovat zmatek. Není mým úmyslem prohlubovat příkopy nedůvěry a bořit zbývající můstky k porozumění, ale soudím, že jediná cesta, jediný možný způsob, jak najít základnu pro nový začátek a novou stezku, je otevřít ničemu se nevyhýbající rozpravu, která nám umožní se navzájem poznat, osvětlit si navzájem názory a postoje a ukázat, kde jde jen o nedorozumění a kde již o zlou vůli. Jenom vzájemné poznání nám umožní zjistit, zda to, co nás spojuje, je silnější než to, co nás rozděluje. Pouhé zaklínadlo skautského ducha tu již, bez přesného vyhranění, nestačí, protože stejná chyba stála též u úmrtního lože JUNÁKA.

Někteří shledávají za nejvhodnější způsob, jak řešit různé překerní situace a krizové stavy v exilových organizacích, zákulisní utulávání, odkládání nepohodlných řešení ve víře, že „čas vše dobou zahojí . . .“. Navenek zůstane tvář zachována. Připomíná to ale krásný obraz poklidné krajiny dýšící pohodou, za jehož rámem je plno štenic.

Tato praxe se doposud nikde neosvědčila a naše hnutí si ji, chce-li zůstat věrno samo sobě, ani dovolit nemůže.

Připouštění takové „svaté“ lži, navenek předstírající jen něco lepšího pro uchování dobré pověsti, je zhoubné a má vždy špatné následky. Demoralizuje vlastní organizaci a kde se jednou usadí lež, tam na sebe ty ostatní neřesti nedají dlouho čekat.

To, co zde píše, má do značné míry osobní charakter. Nedělám si žádný nárok být oficielním mluvčím PÚ. Může se i stát, že v některém dílčím názoru se budu lišit od názoru ostatních spolupracovníků PÚ, avšak v těch zásadních otázkách jsou naše názory shodné.

Než se obrátím k věcem, týkajících se výlučně našeho hnutí, chtěl bych se zmínit o domněnce, která je rozšířena v některých našich krajanských spolicích, totiž, že krize, kterou nyní prožíváme, je způsobena nějakým generačním problémem. Ten nevšední zájem je sám o sobě zajímavý a jeho vysvětlení je jednoduché.

Ti, kdož si chtějí vylepsit své postavení v našem hnutí, resp. odvrátit pokles svého vlivu, využívají svých styků k těmto organizacím a zavlékají tak naše problémy tam, kde nám nemohou stejně pomoci a zamořují tak navíc i jiné spolky.

K tomu vlivu generačního problému si dovolím mít jiný názor, než je ten výše citovaný. Je sice velice módní a já také nechci tvrdit, že neexistuje vůbec, avšak v našich problémech není tím pravým kamenem úrazu, protože ty hranice nedorozumění probíhají po jiných mezích než po věkové příslušnosti a dokonce ani příslušnost k různým emigračním vlnám, jak se alespoň mně jeví, nehraje žádnou klíčovou roli.

Já sám patřím k té vlně roku 1968, tedy té, která u mnoha dřívějších uprchlíků budí tolik nedůvěry a obav.

Co na to odpovědět? Co je to vlastně ta vlna 1968? Má někdo skutečně oprávnění přisuzovat různým vlnám různé politické a mravní kvality?

Politické snad, ale ty mravní? Předně ta masa lidí odešla z vlasti r. 1968 nebyla zdaleka tak jednotná, jak by se mohlo zdát a kromě toho data svého útěku a prožitě doby v komunistickém režimu, není již mnoho společných jmenovatelů.

Odejít mohl tehdy takřka každý, ale téměř u každého jsou motivy jeho rozhodnutí jiné. Ve své podstatě jsou daleko různorodější, než tomu mohlo být v r. 1948. A také způsob uskutečnění byl, právě tak jako počáteční existenční potíže, pro nás nekonečně lehčí, než pro ty z roku 48 a let následujících. Ten, kdo dostal povolení, mohl se dostat ven téměř bez rizika a bez obav z dlouholetého zivouění. To je snad naše štěstí, ale rozhodně ne provinění.

Domnívám se, že značná část lidí z té naší vlny neměla vpravdě žádné opravdu politické pohnutí pro své opuštění republiky. Šli jen za lepším bydlem a dělají zde to, co doma, tj.

snaží se utrhnout lepší kus místa na slunci. Ti ovšem mají zájem co nejrychleji splynout s novým prostředím a ti se nám jistě do cesty plést nebudou.

Pak je tu část těch, kteří, snad za cenu prostého držení huby živořili o stupínek výš, než ti docela dole a využili první příležitosti, aby i v tom politickém ohledu mohli žít jako lidé. A s těmi se dá již počítat.

A nakonec jsou to lidé, kteří opravdu odejít museli, kteří vychutnali a prošli všemi vymoženostmi komunistického státu a kteří už neměli chuť nebo odvahu si to znovu zopakovat. A ti mají vůči komunistickému systému daleko vyhraněnější vztah, než někteří staří emigranti, kteří ostatně znají život v takovém „ráji“ jen z literárních pramenů a jejichž vztah je než akademický a neosobní.

Samozřejmě, na každém zanechalo to období své stopy. Otázka je, zda to musí být vždy tak záporné. Kdo tomu nerozumí, ať si čte Solženicina. Třeba mu to něco napoví. Ten také poznal dříve jen totalitu a nezdá se, že by mu nějak zvlášť učarovala. To žhavé přilnutí u nás k demokracii a svobodě osobní je asi nejspíše způsobeno tím, že jsme poznali, co znamená jejich nedostatek.

Vytýká se nám podezřívavost a přenášení praktik komunistického režimu na půdu exilu. Je to opravdu tak? S tou nedůvěrou na tom něco může být. To je důsledek těch dvaceti let, kdy byla plně oprávněná. Ale to druhé? Ta největší chyba, které jsme se na našem hnutí zde dopustili, byla právě nadměrná a nekritická důvěřivost a ty největší „podtrhy“, které bych jinak připisoval jen soudruhům, zde v exilovém hnutí v poslední době spáchali právě staří, „nákazou“ totalitarismu nepostížení emigranti. Ale k tomu se ještě později vrátím.

Měl bych se nyní zabývat samotným PÚ, tj. jeho vznikem, vývojem, cíli a oprávněním.

Snad nejhodnější úvod bude, když ocituji úvodní část jeho programového prohlášení z r. 1970:

„V srpnu 1970 se ve Stuttgartu a v Naardenu sešla skupina skautských činovníků obou exilových vln. Bylo to několik týdnů před úředním ukončením činnosti skautských organizací v Čechách a na Slovensku. U vědomí skutečnosti, že tíha odpovědnosti za kontinuitu českého a slovenského skautingu leží na exulantech, dohodli se přítomní bratři na založení Přípravného ústředí českého a slovenského skautingu v exilu.

Hlavním cílem PÚ je položit základy pro silný a jednotný český skauting v zahraničí, který se v plném rozsahu hlásí k původním ideám zakladatele světového skautingu sira Baden Powella a k tomu účelu si vytýčilo úkoly, které po dobu své dočasné existence bude sledovat.“

Z úkolu, jež si vytklo, jsem považoval za nejdůležitější a nejpotřebnější ten: „Vytvořit pokud možno v době co nejkratší podmínky příznivé pro svolání Sněmu, který projedná všechna základní rozhodnutí a zvolí členy do Hlavního stanu definitivního ústředí.“

Chtěl bych se zabývat důvody, které zabránily PÚ tento cíl, totiž svolání sněmu, doposud uskutečnit, ale dám přednost otázce, která si nezaslouží a ani nedovolí být odkládána, tj. zda vůbec vznik a činnost PÚ má své oprávnění a zda nebylo jenom trucpodnikem, který již beztak složitou situaci ještě více zkomplikoval.

Já a mí druzí tento názor nesdílíme a abych objasnil naše stanovisko, začnu hodně zdaleka.

Od samotného zakončení činnosti JUNÁKA po komunistickém puči v roce 48, resp. po zakončení té činnosti, ke které jsme se byli ochotni ještě hlásit, počal jsem se pít po každé zprávě a zmínce o činnosti našich skautů v zahraničí. Z té doby zaslouží nejvíce vděčnosti rozhlasová stanice Svobodná Evropa. Dodnes nezapomenu na vzrušení, které jsem tehdy prožíval při líčení průběhu světového Jamboree v Rakousku.

Vědomí příslušnosti k světovému bratrství, vědomí, že naši bratři v exilu mluví za nás umlčené, živila mou naději a bez nadsázky mi činila život snesitelnější. Jsem si jist, že i nyní sdílí doma mnoho bratří a sester stejné pocity a já to chápu jako závazek.

Jenže, informace časem zvolna vysýchaly. Teprve ty, které se začaly objevovat začátkem roku 1968, se zdály nasvědčovat, že exilový skauting nevymřel. Očekávali jsme tehdy dokonce, že můžeme nějak pomoci nalézt vhodnou orientaci v tom všeobecném zmatku a že zejména na tom ideologickém poli pomůže zabránit těm největším výstřelkům.

Dnes se to může zdát planým fantazírováním, ale tehdy to bylo možné, ba dokonce žádoucí, protože i ti nejvyšší měli v té počáteční fázi nastražené uši směrem k světovému ústředí a čekalo se, že ti naši tam venku budou prostředníky.

Samozřejmě, kromě nezávazných projevů sympatií a ujišťování o nevměšování, se nekonalo nic.

Takové projevy vřelých sympatií byly však namnoze chápány jako schvalování nastoupeného kursu a postaraly se o ještě větší zmatek a podílely se svým nepřímým vlivem o pár ostudných měsíců zmírání JUNÁKA.

Když jsem se dostal do svobodného světa, a to co zde vykládám nejsou jen mé osobní dojmy, to sdílí spousta mých přátel, byl jsem pln nedočkavosti zúčastnit se práce v exilovém hnutí. Jenže ten začátek nebyl mojí snaze tak příznivý. Jednak nebylo snadné najít hned kontakt, ale daleko větší překážkou byla vlastní existence, která nedovolila žádné větší exponování.

Samozřejmě, že jsme vyvíjeli nějakou činnost, ale jen v užším kruhu svých přátel a zaměřenou hlavně na informování bratří hostitelských zemí o problematice čl. skautingu. Samozřejmě, že jsme při tom zdůrazňovali nepřetržitou činnost a kontinuitu naší exilové organizace, ale jak jsme se zvolna seznamovali se skutečností, začínali jsme se červenat dovnitř a naše svědomí se potýkalo s otázkou, zda takové tvrzení je ještě jenom polopravda, nebo už dozrálá lež.

Při našem příchodu na Západ jsme byli připraveni bez výhrad akceptovat jakékoliv existující exilové vedení a bez výhrad se mu podřídit. Jenomže, my jsme nic takového neobjevili. Doslechli jsme se jen, že po roce 1948 se konal první a také poslední exilový sněm, na němž byl dr. Fanderlik zvolen starostou exilového JUNÁKA. Činnost prý pak zvolna odumírala, až se omezila na skoro soukromou činnost několika jednotlivců. Tak ji, pokud se nemýlím, ještě v čase našeho příchodu hodnotil sám dr. V. Fanderlik.

O postoji dr. Fanderlika k exilovému skautingu na národní základně jsme z různých článků a vyjádření získali dojem, že mu nepřipisuje žádné životnosti a že dává spíše přednost zapojení do národních organizací hostitelských zemí. Zdálo se nám, a tento dojem sdílí plno bratří ještě dnes, že on nevyužil v plné míře všech svých dobrých styků ve světovém ústředí, aby zaujalo jiný postoj k exilovým skautským organizacím z východní Evropy. Možná, že je tato domněnka neoprávněná, ale není nám známo, že by dr. Fanderlik vynaložil někdy příliš námahy, aby tento omyl vyvrátil.

Když jsme se začali setkávat s prvními známkami exilové skautské činnosti a dostávali do rukou některé ty cyklostylované nepravidelné pravidelníky, začalo nám být trochu smutno a začali jsme si říkat, možná, že je to dobře, že se to domů ani nedostane. Ono totiž někdy rozbítí ilusí bolí. To není žádné odsouzení ani výsměch. My jsme jen prostě čekali něco jiného.

Proto první zmínky o pokusu ustavit nějaké ústřední vedení jsme přijali s nadšením a novou nadějí. Neměli jsme tušení, že dr. Fanderlik lpí na své funkci. Ustavení PÚ se zúčastnili i staří a známí emigranti, kteří by o nějaké organizaci dosavadní nebo o nějaké podobné snaze museli vědět.

Vystoupení PÚ jsme již tehdy posuzovali jako konstruktivní čin, neviděli jsme v něm naprosto nic rozbíječského a sympatizovali jsme s ním, i když nám nebylo možné se z existenčních důvodů na jeho činnosti podílet již v jeho začátcích.

Já a mí přátelé, kteří se také začali podílet na práci v PÚ, soudíme i dnes, že cíl PÚ neměl a nechtěl být rozkolnický. Už proto, že byl jako celek přesvědčen, že začíná na nové půdě a ne-li na docela nové, tedy přece jen opuštěné a úhorem ležící.

Považovali jsme také jeho výzvu, s níž se obracel na všechny, za přijatelnou pro všechny.

Pokud došlo k něčemu, co mohlo popudit některou jinou skupinu – PÚ vyzývalo přijatelnou formou všechny k spolupráci – pak to byla již něčí soukromá intrika, se kterou nemělo PÚ jako celek nic co dělat.

Jaké bylo naše překvapení, když se najednou objevily reakce z okruhu dr. Fanderlika, a to k tomu formou, která se zatím vymykala naší představě o mezibratrských vztazích našeho hnutí.

Při popisu způsobu, jakým to dr. Fanderlik projevil, pocíťuji obzvlášť tíživě svoji chudou a omezenou slovní zásobu, která mi nedovolí najít vhodnějšího výrazu, než arogance. A je-li v pojmu demagogie obsaženo i obrátané, leč vědomé tvrzení nepravdy, nebo posunutí pravdy do polohy, kdy už oprávnění toho názvu nezaslouží, pak ani pathetické zvolání dr. Fanderlika: „Sejměte masky, bratři . . .“ není zcela prosto této nectnosti. Dr. Fanderlik totiž věděl docela přesně, komu je adresováno a ke komu mluví.

Když před tím psal dr. Fanderlik: „. . . mnoho jsme toho neudělali, my skauti v zahraničí“, mohl to být docela dobře projev velké osobní skromnosti. Objeví-li se však po vystoupení PÚ plno zpráv o bohaté činnosti exilového skautingu sahající až do válečné doby, když je najednou možností seznámit se s dávným programem, pak to u labilních jednotlivců vzbudí zmatek a individua, jejichž přirozený pud důvěry byl již dříve těžkou životní zkušeností nahlodán, se jen těžko ubrání vtíravému pocitu nevěrohodnosti.

Celkový výsledek pak byl, a kdo zaručí, že to není křivda, že, jestliže jsme před tím považovali pasivitu dr. Fanderlika za nešťastnou, od tohoto okamžiku dostávala pro nás jeho zářivá pověst i jiné trhlínky.

Mělo to však i svou dobrou stránku a i kdyby PÚ už nikdy nemělo žádné jiné zásluhy, než že zaktivizovalo činnost kolem dr. Fanderlika, pak už i tím by byla jeho existence oprávněná.

Počáteční činnost PÚ se rozvíjela velice dobře. Složení členů ve šťastném vyvážení zahrnovalo příslušníky jak obou exilových vln, tak i různých věkových generací. Se svou výzvou ke spolupráci se obracelo na všechny skautky a skauty v zahraničí. Takovou výzvu obdržel i dr. Fanderlik, který ji příkrě odmítl. Byl také před tím pozván na ustavující schůzku do Stuttgartu a i když se jí nezúčastnil, povzbudil ji přáním úspěchu. Nebylo by spravedlivé klást veřejnosti výtka, kdyby nepochopila, že dr. Fanderlik tak učinil ve víře, že z toho stejně zase nic nebude.

Němci byl JUNÁK v roce 1940 zakázán, v roce 1948 komunisty rozpuštěn, ústředí prakticky rozehnáno, ale v roce 1970 se likvidoval sám. Ne nějakým akčním výborem, ale řádným ústředím, jehož volba měla sice všeliké závažné vady na kráse, ale jehož legitimitu nikoho ani nenapadlo napadnout a jež se těšilo uznání většiny členstva. Tentokrát majetek nerozkradlo Gestapo, ani nedrancovalo ČSM. Tentokrát bylo vše vlastní rukou a s příslušnými papíry dobrovolně předáno. Toto ústředí dostalo příležitost samo sebe a celého JUNÁKA zneuctit a ono toho využilo povětivě a beze zbytku až do dna. To, co po JUNÁKU zbylo, s tím snad budou moci začít něco soudruzi. My ale těžko.

Chcete-li se někdo opravdu hlásit k dědictví tohoto závěrečného ústředí, pak je buď tak špatně informován o závěrečné fázi jeho existence, nebo mu to nevadí a pak už si nemáme mnoho co říci.

Těm, kteří chtějí vzývat ducha JUNÁKA, předkládám pár ukázek, aby věděli, na čem jsou. To nebylo dosaženo žádným nátlakem. To bylo uznání tzv. „reality“ a opravdu poctivá snaha jít v sebezapření dál, než možná sám režim žádal.

Prohlášení Ústřední rady JUNÁKA z 1. 2. 1970:

„Tyto dokumenty vycházejí z politiky a úsilí vedení KSČ o úplnou konsolidaci našeho života a ze závěrů předsednictva ÚV strany (ze 17. 11. 1969 a 26. 1. 1970), byra ÚV KSČ z 19. 1. 1970 a Federální rady (z 30. 1. 1970) a znamenají pro junácké hnutí vstup do nové etapy práce a úsilí. Dopršují cestu, která byly nastoupena při obnově JUNÁKA na jaře 1968 a definitivně potvrzena III. junáckým sněmem v listopadu 1968.

. . . . Považujeme to za svou povinnost vůči všem členům JUNÁKA i vůči společnosti, KSČ a Národní frontě, s jejíž důvěrou jsme pracovali, pracujeme a budeme pracovat. . . . Obnovu JUNÁKA chápala většina činovníků naprosto jednoznačně od samého začátku jako kvalitativně novou fázi v historii hnutí, v níž při využití výchovných a pro děti atraktivních forem se bude v každodenní práci a činnosti vycházet jednoznačně ze základních principů socialistické společenské praxe a to především z plného uznání vedoucí úlohy KSČ, z aktivního členství v Národní frontě, z uznání marxisticko-leninského světového názoru a výchovy dětí v duchu vědeckého socialismu, proletářského internacionalismu, bratrské spolupráce s organizacemi dětí v SSSR a soc. státech a se všemi pokrokovými organizacemi dětí usilujících o světový mír. . . . Rozhodující pro celou další činnost bylo období III. sněmu, který v listopadu 1968 přinesl zásadní rozhodnutí o socialistické orientaci JUNÁKA a naprosto jednoznačně se přihlásil k výše uvedeným politickým a ideovým principům a přijal řadu usnesení i jejich realizaci. Sněmem byly přijaty zásady programu socialistické výchovy, vycházející z vedoucí role KSČ, marxismu-leninismu a proletářského internacionalismu, především pak z bratrského vztahu k mládeži SSSR, a ostatních socialistických zemí. Usnesením sněmu byly též na všech stupních zrušeny duchovní rady a dosavadní tzv. homogenní oddíly. . . . Cesta nastoupená III. sněmem byla v průběhu uplynulých 15ti měsíců aktivně a důsledně realizována vedením JUNÁKA, které se naprosto jednoznačně přihlásilo k podpoře závěrů plén Ústředního výboru KSČ. V současné době považujeme za nejdůležitější úkol přispět k vytvoření jednotné dobrovolné masové organizace dětí a mládeže v ČSSR, v souladu s usneseními předsednictva ÚV KSČ ze 17. 11. 1969 a 26. 1. 1970 a Federální rady organizací dětí a mládeže. Sjednocení dětského a mládežnického hnutí pokládáme za politicky, společensky i organizačně správný a nutný proces, který plně podporujeme. Jsme přesvědčeni o možnosti využít a dále rozvíjet v rámci budoucí jednotné dětské organizace junácké pokrokové výchovné formy při zachování politické a ideové jednoty mládeže. Vyzýváme všechny junácké krajské, okresní a střediskové rady, činovnice a činovníky, aby učinili vše nezbytné pro úspěšné budování jednotné dětské organizace, především pro vytváření podmínek politického a ideového sjednocování. Jako jeden z předpokladů sjednocení považujeme za nutné provést analýzu skautského hnutí v Československu v jeho 60ti leté složité historii a zásadně se distancovat od všeho, co bylo spjato s netřídním, apolitickým a náboženským chápáním výchovy. Ve své práci chceme vycházet ze svých pedagogických a pokrokových tradic, z účasti na protifašistickém boji před 2. světovou válkou a během ní, z tradic proletářského skautingu a v neposlední řadě z tradic socialisticky smýšlejících činovníků JUNÁKA v letech 1945 – 1948. To se plně týká i našeho vztahu ke světovému skautskému ústředí, jehož členy nejsme od roku 1949. Distancujeme se od jeho zásadních ideových

požadavků, především principu povinné náboženské výchovy, apolitičnosti a bezpodmínečné poslušnosti, s nimiž nemůžeme souhlasit a které v této absolutní formě naše hnutí nikdy nepřijalo. . . . Trváme na zásadě, že náboženská výchova . . . nepatří do škol ani společenských organizací, v nichž veškerá výchova musí být v souladu s ústavou, založena na vědeckém světovém názoru marxismu-leninismu. Naši hlavní povinností je přispět maximálně spolu se školou a rodinou k výchově budoucích občanů pro věc socialismu a komunismu. Výchovu chápeme jako komplexní proces vedoucí mladou generaci k pochopení a podpoře politiky KSČ, k přípravě zvládnutí úkolů vědecko-technické revoluce a výstavby materiální základny komunismu.“

Stačí? To je jen jedna ukázka z nepřeberného množství.

To nepodepsali nějakí nastrčení agenti nebo znásilnění slaboši. To sepsali, využívající už i partajního žargonu a podepsali hrdinové skautského jara, mj. dr. Plajner – náčelník a dr. Sum – starosta.

Kde hledat příčiny takového konce? Bylo to osobní selhání nebo vyvrcholení a logický závěr jedné tradice?

Takové a podobné otázky jsme si kladli již brzy po velkém Únoru 1948, když jsme se začali scházet ne u táborových ohňů, ale za ostatními dráty těch různých koncentráků.

V čem to bylo, že jedna a tatáž idea, tentýž slib některé členy přivedl za mříže, jiné do komunistické strany a většinu nechal v mírné kolaboraci přežít? Že z některých udělal bezprávné párie s dědičným zatížením a jiným dovolil stát se státními prokurátory?

V r. 1948 bylo v JUNÁKU organizováno na 300 tisíc členů. Bylo to tak užitečné? Kam se poděli?

Došli jsme k jakýmsi závěrům, ale osud si s námi zahrál rozvernou hru se kterou jsme nepočítali. Přišel rok 1968 a s ním se zdálo odejít vše špatné jako zlý sen do zapomnění. Zdálo se, opravdu se zdálo a my namyšlení, že na světě už není nic, co by nás mohlo ještě překvapit, jsme se zase nestačili divit.

Poválečný JUNÁK dokázal z předválečné tradice uchovat jen málo. Stal se masovou organizací a jeho kvalita byla od střediska ke středisku a od oddílu k oddílu velmi různá. Byl nedostatek kvalifikovaných vedoucích, chyběla koncepce a všeobecně rozhraná politická situace té doby se odrážela i v jeho organizaci.

To, co se dříve vyzvedávalo jako velká přednost čsl. JUNÁKA proti světové praxi, tj. velká ideová tolerance, kterou jen neuctivci v závětrí měli odvahu nazvat bezzásadovostí, začínala nést své plody a brány byly otevřeny opravdu všemu, co mělo chuť se samo pozvat.

Tento vývoj měl dvě tendence. Jednak rozkladné živly v samotném JUNÁKU a pak celková infiltrace komunistické strany.

Existence rozkladných živlů byla umožněna tou bezbřehou tolerancí, ta infiltrace byla způsobena významem, který komunistická režie JUNÁKU přisoudila.

Na poučení už nezbyl čas. Konec JUNÁKA tehdy nebyl nijak slavný, ale přece jen bylo zřejmé, že jej zardousil násilný akt zvenčí a odešel tak se ctí ze scény a zanechal po sobě naději.

Bohužel, toto štěstí mu nebylo dopřáno v r. 1970, kdy odešel bez štítu a byl vlastními lidmi zahrabán jak zdechlá kočka.

Když tak kolem toho roku 1950 soudruzi poznali, že se s tou zpotvořeninou, co jim jejich přísluhovači z JUNÁKA udělali, nedá už nic počít, zbavili se jí po svém. Za čas prohnali ještě JUNÁKA zbujnělým žentourem Státní bezpečnosti a v domnění konečné likvidace bylo nařazováno období věčného ticha, kdy se jen mlčky sbíraly sem tam se vyskytnuvší skupinky.

Pak ale přišlo předjaří a pak přišlo jaro. A to se divil kdekdo, nás nevyjímaje. Bylo to ohromné. Jenomže ty staré neduhy a navíc výsledky dvacetileté izolace, hnětení bouřlivým časem a bezohlednou dobou se nevytratily. To ale na samotném začátku trápilo jen málo koho, tak byli všichni opilí nadšením.

Bylo to období, kdy téměř všichni podlehli tomu psychologickému klamu, že všichni smýšlíme, věříme a chceme stejné. Najednou po době, kdy už člověk nemohl pomalu věřit ani svému obrazu v zrcadle, měl kolem sebe obdivuhodné tvory, obětavé, laskavé, no prostě žádné zpotvořeniny, ale báječné normální lidi.

Byli jsme jako u vyjevení. Jako by těch dvacet let vůbec neexistovalo. Kam se najednou poděla všechna ta nenávisť, závist, nízkost, zbabělost, duševní prostituce. Najednou jsme zase všichni byli bratři a sestry. Člověk, který ještě před nedávnem by se raději vrhl pod tramvaj, aby se s tebou nemusel setkat na stejné straně ulice, ti teď bodře potlapkával po zádech a: „Vidíš bratře, velké myšlenky nikdy neumírají.“ A našinec mu to nemohl nevěřit. Mocné bylo to kouzlo pražského jara! Věřu mocné, jen trochu krátký dech mělo.

Ústředí započalo tam, kde kdysi skončilo. Se stejnými lidmi. To si vyžádala pohnutá politická situace. Všichni to považovali za přechodné řešení do sněmu a výsledek si představovali různě. Z těch staronových členů však někteří strávili léta v koncentracích, jiní jako exponovaní kolaboranti se hráli na výsluní režimu.

K opravdové krystalizaci dojít nemohlo. Došlo k okupaci a celý další vývoj byl jejími důsledky formován.

Kdyby se však situace vyvíjela poněkud normálněji, dá se skoro s jistotou říci, že JUNÁK by se rozpadl na nejméně dvě, programově dost odlišné organizace. Ta rozplihlá idea, která tvořila ducha JUNÁKA, nebyla tak nosná, aby mohla udržet to obrovské rozpětí mezi pionýrskou výchovou a náboženskými principy, mezi duchovní radou a stranickou buňkou KSČ při ústředí.

Sjezd se již konal za „normalizovaných“ podmínek, kdy ústředí v uznání „reality“ šlo dál, než kolik bylo rodné straně na očích vůbec k přečtení.

Jistě, to vše bylo děláno pod tlakem, ale tlakem velmi neurčitým, kterému se dalo vzdorovat nebo uhýbat bez zrazení zásad. A když už to nebylo možné, mělo se odtroubit. To, co se v ústředí provozovalo po sněmu, se ve věžešských kruzích vybrané nazývalo „rektální alpinismus“. Jedněmi to bylo pácháno z přesvědčení a tím zbytkem, který tvořil většinu, ze všeobecné zpitomělosti, opsané zvané „respektování reality“, v tom pojetí – aby nám nemohl nepřítel rdousit hrdlo, musíme jej předejít a udělat si to sami.

Ta tragédie JUNÁKA nespočívala v tom, že byl zrušen, ale v tom, že byl příliš pozdě zrušen. Proč tomu tak bylo? Ta chyba možná spočívá již v samých začátcích JUNÁKA a byla jen logickým uzavřením kruhu.

Nikdy bych nenašel odvahu zatracovat JUNÁKA v celé jeho historii. Bylo na něm hodně věcí, se kterými se lze doslova pyšnit. Dopřál mnoha generacím se setkat se skautingem a vychoval mnoho opravdových skautů a skautek. Ostatně ducha a duši skautingu tvořili a budou vždy tvořit vedoucí oddílů a to také vysvětluje existenci tolika vynikajících.

Také A. B. Svojsík patří mezi mé největší národní velikány. Ale byl to přece už možná Svojsík sám, který tu cestu započal a zbavil SJSS RČS vnitřních zábran proti vzniku rozkladu a pronikání jedu zvenčí. Svojsíkovo formování SJSS RČS bylo nejen přizpůsobením národnímu charakteru, ale i ústupkem politickým požadavkům tehdejší doby. Učinil SJSS RČS stravitelnějšího za cenu potlačení jedné podstatné složky skautingu, tj. té duchovní a náboženské, která byla ostychavě zatlačena do pozadí a ponechána výkladu každého a k nakládání podle libosti. Tím ale zanikla její přirozená funkce, bez níž se hnutí mládeže

a pracujících s mládeží nemůže bez zhoubných následků obejít. Organizace se otevřela úplně všemu, stala se masovou a v koncích se dopracovala až k sebeopření a sebelikvidaci.

Samozřejmě, byla by režimem zlikvidovaná i bez této svépomoci, ale lze také říci, že i za jiných okolností by JUNÁK v bývalé podobě nepřežil. Rozpadl by se na část, která by se hrdě zvala pokroková a ve slepé loyaltě by sledovala režim ve všech jeho výkyvech a asi v duchu onoho prohlášení, jež jsem citoval. Ta druhá část, asi menší, by se snažila uchovat suverenitu a odpovídat skautským požadavkům, jak jsou formulovány světovým ústředím. Těžko si však představit variantu komunistického režimu, který by ji v této formě toleroval.

Při hledání netypičtější postavy pro celé poválečné období až do samotného konce, nemůžeme narazit na nikoho jiného, než na dr. Plajnera, který se podílel na formování JUNÁKA v této době jak nikdo jiný z jeho současníků. Platilo-li to do roku 1948, pak od roku 1968 to platilo dvojnásob. Byl jedním z prvkem, všeobecně uznávanou autoritou mravní i odbornou. Jeho názory byly nedotknutelné, rozhodnutí svatá, doporučení zavazující. Svým výběrem spolupracovníků ovlivnil poslední sněm, který byl především jeho dílem nebo snad přesněji, kde se nic zásadního neobešlo bez jeho souhlasu. Byl to také nakonec on, který hodil na váhu celou svou autoritu při výzvě k junákům, aby přešli do Pionýra. Který mnoha lidem ukázal cestu a mnoho zmátl.

Mám-li uvést své osobní dojmy a svůj osobní soud, neubráním se rozpakům. Dr. Plajner zůstává pro mě jako lidský typ i jako junácký činovník hádankou, na kterou si nedovedu odpovědět.

Pokud jsem se o takové ústřední výšiny tehdy hned po válce vůbec staral, utkvělo mně jeho jméno v souvislosti s něčím, co mě poprvé postavilo před otázku, kam až sahá a kde končí skautské bratrství. V jedné skautské příručce, bylo to něco jako kapesní kalendář, se objevovalo skoro ve formě reklamního sloganu něco, co se nedalo přehlédnout pro tu vtíravou opakovanost. Bylo to mnohokrát opakované heslo: „Junáku pamatuj, že tvůj největší nepřítel je Němec!“ Pod tím byl podepsán dr. Plajner.

Nebylo to nic neobvyklého. Bylo po válce. Koneckonců mé tehdejší citění nebylo příliš vzdáleno od toho, které sdílel dr. Plajner, ale přece jen. . . Byli jsme dětskou organizací, hlásající světové bratrství a tady se vštěpovala nenávist a to ne vůči nacistickým pohlavářům nebo jedné generaci, ale proti celému národu a dokonce proti ještě nenarozeným dětem. Německo bylo sraženo v prach jako ještě nikdy, bylo to ještě před komunistickým pučem, ale náš demokratický stát se již zmítal v agónii a uranové koncentráky začaly fungovat. Naše vlastní organizace byla prolezála komunistickými agenty jak přezrálý sýr červy a nám se dávalo na vědomí, že náš největší nepřítel je Němec. Byl jsem tehdy ještě kluk, nedělal jsem žádné závěry, ale údivu jsem se neubráníl. To bylo první setkání se jménem Plajner.

Pak nastalo období, kdy bývalé členství v JUNÁKU, a to nejen v ústředních funkcích, se stalo hotovou kletbou a jen málo kdo, s výjimkou těch, kteří si dovedli získat přízeň režimu, bylo ušetřeno alespoň existenčního postihu, když ne vězení. Dr. Plajner nějakým zjevným a opravdu tvrdým postihem zasažen nebyl. Byl odsunut do ústraní, ale zůstal působit jako profesor.

Tehdy se říkalo, že nad ním držel ochranou ruku jeden vysoký politik, příslušící dříve jedné demokratické straně, který v únoru a po něm sehrál velmi hanebnou roli. Důvodem pro tu ochranu měly být vzájemné politické sympatie z dřívější doby. Třeba to vůbec nebyla pravda. Snad to mohla být jen náhoda, ale náhoda u tak exponované osoby by byla příliš vzácná. Na to byly příslušní „organové“ moc důslední. Na druhé straně není nic známo, že by se nechal nějak zneužít, nebo že by se pro režim sám exponoval.

Pak jsem ho poznal osobně v období, které těsně předcházel pražskému jaru.

Nemohu nepřiznat, že jestliže můj předchozí vztah k němu byl spíše nepřívznivý, pak po osobním setkání jsem byl jím doslova okouzlen. Dr. Plajner, při všech výhradách, které člověk vůči němu, resp. jeho skutkům může mít, byl osobnost velkého lidského formátu, který svým vystupováním a zjevem přesvědčoval o opravdové mravní autoritě. Budil ji natolik a byla mu přiznávána v té míře, že téměř nikdo se nad jeho rozhodnutími nezamýšlel, natož aby jim oponoval.

Při té prvé schůzce jsem se též dozvěděl, že ani pro něj nebylo těch uplynulých dvacet let bez ostnů, že si zažil také nějaké urážky drzých kluků z ČSM a dokonce okusil, co je to mít na ruku pouta.

Tehdy při každém setkání s ním mohl člověk doslova cítit hluboce humánní podstatu jeho osobnosti, již se nedalo nevěřit. Starý kantor, měl nevšední kontakt k dětem, byl doslova „táta“ a bez nadsázky lze tvrdit, že bez účasti jeho osoby by se nikdy JUNÁK v roce 1968 na tak široké základně nesešel. On vtiskl JUNÁKU tak své rysy, že za jeho tehdejší existenci má největší zásluhy, ale také největší zodpovědnost. Domnívám se, že se této zodpovědnosti nijak neleká.

Pro mne hádanka, kterou skrývala jeho osoba, byla obsažena v rozporu mezi obdivem k jeho osobním kvalitám a mezi jeho některými činy, které se rozcházely s mou představou o správném počínání. Člověk stál mnohdy před otázkou, zda jde o politickou naivitu nebo o naprosto jasný cíl. Přiznávám se, že já to dodnes nedokáži spolehlivě rozeznat.

Když na první velké veřejné schůzce roku 1968 v Domovině obnovoval slib, přidal k původnímu znění adjektiv „socialistické“. Nevsunul to „socialistické“ do starého znění slibu jako nový oficiální název státu, ale použil to právě jako adjektivum. Snad se to tehdy nemuselo brát nijak vzrušeně. Bylo to všeobecně zaklínadlo, koncese dané politické situaci a každý si pod tím mohl nosit svou představu o spravedlivém světě. To podstatné na tom bylo, že dr. Plajner změnil znění slibu a na to neměl právo. Ne každý si toho všiml a jen některým to vadilo, ale leckomu zatrnulo ve vazy asi tak, jako když hned po válce začaly zamořovat junácké publikace obrazy tatíčka Stalina a hned vedle sv. Jiří se objevoval Zdeněk Nejedlý. Bylo to takové malé plivnutí do polévky našeho nadšení, zanechávající nepříjemnou pachutí, která brzy již nic v JUNÁKU neopustila.

Tehdy jsme si namlouvali, že to byl Plajnerův ústupek a gesto dobré vůle vůči těm, kteří nás začali trpět. Teprve později jsme pochopili, že to z dr. Plajnera promluvílo jeho opravdové socialistické přesvědčení a to, co my jsme mnohdy měli sklon považovat za jeho poklesek, byla jen důsledná věrnost tomuto přesvědčení.

Jeho pojetí socialismu nebylo nijak stranicky orientované a bylo samozřejmě jiné, než to, s kterým jsme se my do tehdy setkali, ale pro něj, zdá se, byla nakonec přijatelná i ta praxe z roku 1970 a let následujících.

Považoval socialismus za zákonitý vývoj lidské společnosti a mnohdy jsem si vůbec nebyl jist, zda rozeznává nějaký rozdíl mezi první republikou, která přes všechny své chyby byla spořádanou demokratickou zemí a současným totalitním státem. Pro něho to byla tatáž vlast, jen ve vyšším vývojovém stupni. Odsuzoval to, co se dělo po roce 1948, ale bral to jako dětské nemoci růstu, jako úchylky od ideálu a ne porobu a národní tragédii.

Dr. Plajner byl opravdu zděšen a odmítal věřit, že by se skauti mohli postavit proti své vlasti, když se dozvěděl, že mezi vězňenými skauty byli nejen z hlediska režimu zcela nevinní, ale že se někteří pokoušeli o nějaký skutečný odboj proti němu, neboť jak rozuměli svému slibu vlasti, chápatě komunistické znásilnění a totalitu za stejné národní neštěstí jako bylo nacistické.

Bylo by chybou považovat dr. Plajnera za nějakého naivního hlupáka, který nerozeznal evidentní. Podle mého subjektivního názoru byl ten problém ten, že patřil mezi typy, které

jsou příliš povzneseny nad nízké věci tohoto světa, než aby je chápaly, nebo dokonce viděly a svému ideálu jsou schopny přinášet i takové oběti a ústupky, jež vlastně ten ideál popírají.

Naše setkání s tím, co se nazývalo socialistickou společností, bylo dost odlišné od představy dr. Plajnera. Byli jsme ještě příliš vystrašení, než abychom tuto vidinu dokázali spojovat s žádoucí budoucností naší vlasti. Pro něho socialismus byl snad ještě dětský sen a také to závětří, v kterém přežíval, nezůstalo bez vlivu. Ale pro některé z nás to byl velice konkrétní pojem, z něhož nás ještě záblo ve všech kostech. Ještě nám v uších zněl šoupavý, hrůzou propocený krok vedených na popravu, ještě docela nezmlkl pláč vězeňských dětí, narozených v pankrácké porodnici v doslovném stínu šibenice. A také nárek ukopaných k smrti bylo ještě slyšet. Před našima očima ještě nepřešel ten strašný průvod statisíců znehodnocených, beznadějně zkažených životů celých generací. A výčitky dětí rodičům nám plnily sny hrůzou. Jedněch, proč se otec nestal prostitutem, aby jim zajistil lepší život a druhých, proč se jím stal. Naše přání zapomenout se stále ještě zachytávalo za ostnatý drát, jímž bylo ovinuto tělo země, které nás náš slib zavazoval sloužit.

Příliš veliká to byla propast, abychom se mohli sejít. To však byl náš omyl a ne vina dr. Plajnera. To my jsme mu podkládali názory a přesvědčení, které on neměl. To my jsme se nechali unést naší představou o bratrství, které kouzelným oslovením bratře odstraňuje všechny rozpory. Jistě. Náš postoj byl snad vzdálený realitě, pro naši mládež jsme nemohli udělat téměř nic, ale také jsme se nestali náhončími prznitelů dětských duší.

O dr. Plajnerovi jsem stále ještě přesvědčen, že to byl čestný člověk, který všechny své činy dovedl srovnat se svým svědomím, které nebylo pro něj jen nežádoucím přežitkem z dob dávno minulých. A věřím i tomu, že vždy chtěl dobro. Dobro, jak jej svým přesvědčením viděl. Jeho posouzení bude vždy těžké. Ti, kteří byli v jeho blízkosti, jej budou vždy vidět jen jako velkého člověka. A ti, kteří jej neznali, budou jen drsně posuzovat výsledky jeho práce.

Svou rolí trochu připomíná Ludvíka Svobodu. S tím rozdílem, že dr. Plajner je opravdovou osobností. Jenomže, když se dnes mluví o Svobodovi, tak se s úctou vzpomíná na nešťastného Emila Háchu.

Dříve dějiny znaly případy ničemných a za kočku stojících charakterů, kteří po sobě zanechali mnoho užitečného. Naše historie bude muset řešit případy slušných lidí, jejichž dědictví bude stěžejí jako slušné chápat. Ale to nebude otázka ani jen JUNÁKA ani jen jedné osoby.

Způsob, jakým dr. Plajner holdoval po sovětské okupaci tzv. realitě a normalizaci, mu jistě jeho slávu nerozmožní, ale to nepřesáhlo rámeček všeobecné činnosti ústředí a jeho spolupracovníků. Dr. Plajner věděl o existenci stranické komunistické buňky na ústředí a toleroval ji. To byla pro něho realita. Byl loyálním vůči těm členům nového ústředí, o nichž věděl, že jejich členství obdrželi jako stranický příkaz. Podílel se na likvidaci JUNÁKA až do hořkého konce. Přešel do Pionýra a využil svého vlivu, aby ke stejnému kroku přiměl co nejvíce ostatních. Ale to vše se dá různě omluvit s přihlédnutím k jeho světonázoru. Jedna událost však omluvitelná není a ta zůstane nesmazatelnou skvrnou na jeho pověsti.

Příprava sněmu, který se konal v listopadu 1968, probíhala již pod tlakem vnější „normalizace“. Ostatně v samotném vedení JUNÁKA bylo dost takových, kteří tomu ochotně a z přesvědčení vycházeli vstříci. I když vnější fasáda sněmu zachovala formu, základní nezůstalo nedotčeno a vše oku strany nelibé bylo odstraněno. Ze stranických kruhů přišel příkaz, seznam šesti lidí, kteří musí být zvoleni do nového Ústředí. Dr. Plajner tento diktát

neodmítl, souhlasil s úpravou kandidátky a když byl na sněmu dotázán z pléna, zda je pravdou, že kandidátka byla ovlivněna a volby manipulovány, dr. Plajner hodil na váhu celou svou autoritu a svým jménem se zaručil, že tomu tak nebylo. Tehdy se dopustil vědomé nepravdy. Snad ve snaze, aby zabránil rozkolu, ale ta snaha nemění nic na faktu, že nemluvil pravdu a zaštilil manipulovaný podvrh. Dr. Plajner zastával tezi, že „my staří se můžeme zkompromitovat, ale těm mladým musíme zachovat otevřenou cestu“. Kam a k čemu? Smím-li se ptát. Jaký omyl. Jako kdyby se synové někdy rádi hlásili k pitomosti nebo hanebnostem svých otců.

Nevím, co dr. Plajner o tom soudí dnes; zda se takové kompromitování vyplatilo. Dr. Plajner to vše dělal pro českou mládež. To já mu věřím. Jen náš názor, co je to zájem naší mládeže, se liší. A v tom je také osudová otázka JUNÁKA. Kam až sahá ta tolerance. To jsou ty vysoké mravní nároky, podezřelé bezobsažnými vágními pojmy, dutými frázemi, kterými si mohla nakonec posloužit a žonglovat i stvůra tak potvorná, jako nechutný Zdeněk Nejedlý. Ty mohou snad fungovat ve slušných dobách, ale běda, když přijde krize a všeobecné zmatení. Pak, kdo hledá spásu, místo majáku najde bludičky.

JUNÁK ještě před svým skonáním byl v krizi, která byla započata možná při jeho samém zrodu a ten závěr byl jen posledním článkem řetězu. JUNÁK je mrtev a může z něj povstat snad jen něco podobného, co se dnes v Polsku vydává za harcerství. Na nás je, to rumiště přehrabat a podívat se, k čemu se ještě hlásit, co použít a co už raději nechat zahrabané. Mluvit dnes o duchu Svojsíkova skautingu v souvislosti s JUNÁKEM je demagogie a může-li dnes toho ducha, kterého sledoval Svojsík, někdo rehabilitovat, tak jsme to jen my v exilu.

Nemělo by se zatracovat to, co bylo, protože je to nepohodlné se k tomu přiznávat, ale proto, že se s tím už nic nedá podnikat.

Nezapírám ani tu dobu mezi koncem války a definitivním koncem JUNÁKA. Jakkoliv ponurá, byla to velká doba a čl. skauting ve své části se ukázal jí být hoden. Ano, poznali jsme, že řada lidí kromě členství neměla se skautingem nic společného, že mnoho lidí bylo slabých a zmatených, že byli mezi nimi i mravně vadní, ale přece jen se našli takoví, kteří budou našemu hnutí pro věčnost pýchou a ctí. Naše hnutí mělo doslova své mučedníky.

To období do roku 1968 bylo jedním z těch mravně nejúpavějších v našich dějinách a snad může být překonáno jen tím dnešním, ale i to mělo a má svou přednost, ale to už se zase vlastně opakují, protože: „Nepadá sníh, aby zahubil svět, . . .“

Teď už snad bude srozumitelnější má zmínka, že vyjasnění našeho vztahu k JUNÁKU bude jednou z podmínek naší příští jednoty zde.

Snažil jsem se vylíčit problémy, s nimiž se potýkáme ve vztahu k JUNÁKU. Avšak stanovisko Stopy je nám nejasné a mnohdy nás mate. Vedle článků a stanovisek, se kterými se můžeme zcela ztotožnit, jsou jiná, která pochopit nemůžeme, anebo musíme odmítnout.

Program dr. Fanderlika je uchovat ducha JUNÁKA. Také doma byl stále ještě považován za zastávce klasických junáckých tradic. Jeho pasivita, nebo jen zdržení se zasahování do záležitostí v roce 1968 a později, byla dokonce používána jako argument souhlasu s nastoupenou cestou, nebo chcete-li slalomem, doma.

V jednom čísle STOPY, kde se dr. Fanderlik zamýšlí nad rozpuštěním JUNÁKA a přechodem činovníků do Pionýra píše: „My, co jsme ve svobodném světě, nemáme práva je za to kritizovat“. Od dr. Fanderlika, který byl za posledních 35 let ve vlasti jen dva roky a to ještě jen pokud mu to služební povinnost dovolovala, je snad takové stanovisko rozumné, ale my, co jsme byli při tom, co jsme to prožívali, si právo soudit odepřít nenecháme.

Máme-li mluvit o spolupráci, chceme se zbavit všech pavučin neurčitosti v tak zásadním směru.

Nerad bych, aby to bylo chápáno jako útok na STOPU. To není mým úmyslem. Díky Bohu za to, že je vydávána a díky všem, kteří se na tom kdy podíleli. Najdou se v ní ale příspěvky, že se nad nimi člověk musí ptát, zda je to tak katastrofální neinformovanost nebo už něco jiného. V tom prvním případě se to dá napravit. Zůstat při tom druhém, tak to bychom se asi nedomluvili.

Uvedu jeden případ. V jedné STOPĚ byl nekrolog, věnovaný jedné ze známých činovnic JUNÁKA. Byl napsán pěkně, dojemně. Oko sotva slzu potlačilo. Jenže všelicos chybělo.

Za to, co teď napíšu, budu asi obviněn z hanobení mrtvých. Ale ať. Já to risko na sebe vezmu. Ve jménu těch, kteří zašli ve špinavých hadrech v závalu někde na šachtě a kterým místo náhrobku dali jen kolík s číslem. Za ty, kterým kámen v lomu rozdrtil kosti a za ty, které pohřbili do vysoké pece. Za ty, kteří se rozpadli po ozáření v uranovém mlýně, za ty, kterým nezavěšovali na hrdlo Stříbrného vlka nebo trojlístek, ale oprátku, když jim před tím náplastí zalepili ústa, aby se nemohli nahlas pomodlit nebo zakřičet slávu svobodné vlasti a nebo si jen nahlas zazoufat. Ve jménu těch, kterým vše vzali a kteří už jinou cestu ze svého zoufalství nenašli než prohryzat si zápěstí a těch, co ještě položiví bloudí světem se zmračeným tělem a roztrhanou duší. Ve jménu a za všechny ty, kterým nikdo dosud žádný nekrolog nenapsal a na něž žádná Skautská láska nevyšla. Za ty, na které se nezapomnělo jen proto, že na ně dosud nikdo nevzpomněl.

Nezabýval bych se tímto případem a přenechal bych jej zapomnění, nebýt toho, že má sloužit za vzor příštím generacím žena, jež dovedla úskalí osudu tak úspěšně proplouvat, že může být prototypem onoho druhu adaptační pružnosti, který se méně ohleduplně nazývá bezpáteřnost.

Je to snad už přírodní úkaz, že vždy existoval a bude existovat lidský typ, který se udrží nad každou hladinou. Nad horským potokem jako nad močálem. Ale máme si právě z těch vybírat své příklady a jejich odkazu se dovolávat?

Netřeba připomínat antickou tragédii. Ta česká stačí. Proč v líčení její životní pouti ta mezera dvaceti let po únoru? Je to cudnost? Či nebylo nic pozoruhodného? Zůstal po tu dobu slib sesterství uložen pod desky partajní legitimace? Když už ta zmínka, že v roce 1948 byla málem shozena údernou rotou se schodů Ústředí, proč nepokračovat v té historce a nedodat, že po dvaceti letech zasedala s týmiž mládenci, co ji kdysi málem shodili, ve vřelém bratrsko- soudružském kruhu buňky KSČ zase v Ústředí a nosila jim novinky a hlášení z jednání. Proč ve výčtu vyznamenání za zásluhy opomenuto to z nejvyšších – Řád práce, který dostávají také zabijáci Pohraniční stráže za úspěšný odstřel?

Bratři! Koho jste nám to znovu nabízelí? Nechte takové „vzory“ v klidu spát. Pro ně i pro nás bude lepší, když se vytratí v nenávratnu a nebo je přenechme těm opravdu jejich. My je rušit nebudeme, ale nečekejte, že se budeme podílet na oslavách.

Jistě se najde někdo, kdo jí znal v posledních letech a řekne – jaké to sprostáctví mluvit tak vulgárně o tak jemné ženě, o tom křehkém věchýtku. Nuže, já jsem viděl takových věchýtků víc, ale v polovině jejího věku a k tomu výkonu jim dopomohli soudruzi té něžné dámy.

Ten útlcitný by se měl zahloubat ve své paměti, zda jej stejné hnutí pohnulo, když za oficiálního jásání byla života násilně zbavena Milada Horáková. My chceme ale právě tu Miladu dávat za vzor svým dětem. Jako příklad lásky a práce pro vlast, jako příklad někoho, kdo si příliš cení svého života, než aby byl ochoten jej za každou cenu zít.

Teď už bych raději obrátil zrak dopředu. tj. snažil se ujasnit si úkoly, které před námi stojí a cíle, jichž chceme dosáhnout.

Následující řádky nejsou míněny jako úplný výčet těch, jimž připisujeme důležitost. Nejsou ani podle důležitosti řazeny, ale jen podle toho, jak mě právě napadnou a chtějí být opět než podnětem k diskusi. Abych zabránil nějakému nedorozumění. Nechceme prosazovat naprosto nic, co není požadováno světovým ústředím jako podmínka členství ve světovém bratrstvu.

Ten první, všeobecný, ale zásadní cíl je, dosáhnout toho, aby náš skauting byl opět skautingem.

Naše hnutí ve vlasti i zde je v krizi. Jen tím, že si ji vůbec přiznáme a najdeme její příčiny, ji můžeme překonat. Musíme udělat to, co dělá každé duchovní hnutí, když se ocitne v krizi, tj. vrátit se pro svou obnovu ke svým pramenům, a to je v našem případě ještě dál za Svojsíka, až k Baden-Powellovi a také Setonovi.

Myslím tím, dát v našem pojetí ve skautingu místo tomu, čím se JUNÁK od světového hnutí lišil.

Patřilo k pověsti JUNÁKA, že po technické stránce v mnoha směrech překonával to, co bylo jinak ve světě k vidění.

To, čím se lišil, bylo téměř popření, nebo alespoň diskriminace prvku, bez kterého je skauting nemyslitelný, tj. uznání náboženského prvku jako prvku výchovného.

Tahle poznámka asi vyleká, nebo i odradí lidi, kteří se s touto sférou setkali jen prostřednictvím vtipů v Dikobrazu a hodin povinné atheistické výchovy. A také asi přesvědčené materialisty netolerantního typu. Ale co naplat, chceme, aby skauting byl skautingem a kdo je na pochybách, ať se zkusí trochu zaobírat Baden-Powellem a Setonem a tak se seznámí se světovou praxí.

Možná, že je to chyba tak příliš zdůrazňovat tuto stránku věci. V té nám známé, i v té exilové praxi, to probíhá bez obtíží a problémů a tam ve světě, kde je skauting v pořádku, se o tom vůbec nediskutuje. Jde nám však o to, odstranit nedorozumění hned na počátku.

Tento požadavek předkládáme jako neoddiskutovatelný a došli jsme k němu při hledání příčin, které zavedly skauting, kdysi na naši půdu přenesenému horoucím vlastencem a věřícím člověkem k tomu, že takřka s celým Ústředím mohl být převeden do dětské organizace totalitního státu, jejímž cílem je vychovávat děti v ideologii, jež je v nejpříkřejším rozporu s podstatou skautingu a k službě režimu, jenž zradil a zaprodal nejvlastnější zájmy vlasti a národa.

To, co my požadujeme, je přihlášení k světovému názoru, na jehož protipólu stojí materialistické doktríny.

Skauting vznikl z křesťanské tradice a kultury. Z křesťanského pojetí člověka a lásky vyrostla myšlenka skautského bratrství a je s ideou třídního boje naprosto neslučitelná, a to i tehdy, když tato je podstrkována v nějakém zředěném odvaru.

Kdo tohle nepochopil, nikdy skautingu nerozuměl, měl by upustit od pokusu skauting v jeho principech reformovat a měl by si hledat působiště někde jinde.

Tahle výzva není tak odlišná od výzvy dr. Plajnera v „normalizující“ se tehdy vlasti. Když proklamoval socialistického JUNÁKA, hlásícího se k politické linii KSČ, žádal, aby z JUNÁKA odešli všichni, kteří nesouhlasí s jeho „pokrokovým“ kursem. Ta naše starost má stejné pohnutky, jen kladené z opačného břehu. To není sektářství, to je jen obava, aby skauting, zbavený své vnitřní regenerační síly, neskončil zase někde docela jinde.

Ze skautské metodiky lze všelicos ukrást. To dělala Hitler Jugend a dělá to i Pionýr. To jsou jistě extrémní příklady, ale o to názornější. My máme strach z lidí, kteří si ze skautského programu a jeho etiky berou jen to, co se jim hodí, a to, co je jim nepohodlné prostě

prohlásí za přežilé a zastaralé. To se netýká samozřejmě nějaké techniky lasování, táboření, nebo odborek, ale právě té oblasti, kde my vidíme podstatu skautingu.

Snad se i zde nakonec shodnem. Nedovedu si totiž představit zde v exilu někoho, hlásícího se ke skautingu, který by se stavěl z uvedeného důvodu výbojně proti. Proč by se totiž jinak ke skautingu hlásil? Možná, že se najdou takoví, kteří nám „fantastům“, ztratívisi kontakt s přítomností, tohle podivínské blouznění budou ochotni trpět jako konformní úlitbu ve jménu své tolerance. Myslíme si, že oni jsou proti nám o něco velmi cenného ochuzeni, my však respektujeme každé přesvědčení a očekáváme totéž od ostatních.

Dr. Fanderlik v dopise, jímž odmítal členství v PÚ uvádí, že „Výchovná zásada“ dovolávající se náboženského prvku výchovy je pro něj nepřijatelná. Ne z důvodů formulace (která, protože pro mnohé nesrozumitelná, opravdu nejšťastnější nebyla), ale, protože: (zhruba řečeno) „... již za Rakouska otevíral náš skauting brány každému bez rozdílu a zavírat je dnes před někým by byl krok zpět“. Je toho názoru, že by bylo nedemokratické vylučovat ty, kteří nemají, jak píše, „milost víry“.

Vylučovat z čeho? Předpokládáme, že kdo se ke skautingu hlásí, poučí se o co jde a akceptuje ho v celém rozsahu a je si při tom vědom z toho plynoucích závazků.

Také výchovná zásada PÚ se mi nezdá nijak násilnická. Prohlašuje: „... Čsl. Skauting v exilu (míněno jako organizace – pozn. pisatele) uznává náboženský prvek ve výchově svého dorostu, je však naprosto nestranný ve svém postoji vůči takové náboženské výchově. Jeho stanovisko je, že církve či vyznání, jimiž jednotlivci přísluší, budou věnovat rozhodnou pozornost jejich náboženskému životu“. Tedy dává se zde mimo jiné na vědomí, že Čsl. skauting v exilu není náboženská organizace.

Snad dodatek „Pouze osoby, které souhlasí s prohlášením této výchovné zásady budou oprávněny k tomu, aby byly pověřeny vedením v provádění skautského programu“ byl asi pro dr. Fanderlika nepřijatelný. Já však ani v tom nespatřuji něco, co by někoho nutilo znásilňovat své přesvědčení. Tuším že zde byl použit nějaký americký vzor.

Skauting nebyl zakládán jako náboženská organizace a nikdy jí ani nebyl. B. P. to výslovně zdůrazňoval. S tím ovšem, že náboženský prvek je jeho organickou součástí a respektování víry v Boha základním kamenem. Skauting klade tu víru jako podmínku, ale je tolerantní ke každé víře a neváže jí právě proto na žádnou církev, aby nikomu neuzavíral cestu.

Dr. Fanderlik připouští tvoření homogenních oddílů. I v této otázce nejsme zcela jednotní. My považujeme existenci homogenních oddílů ve skautské organizaci spíš za perversi, než výhodu. Ne v tom smyslu, že se mohou sdružovat děti stejného vyznání, ale tak, jak ta praxe mnohdy vypadala, kdy docházelo k záměrné izolaci, k vytváření určitého gheta. Když byly homogenní oddíly rozpuštěny již v roce 1968, prakticky před sněmem, nezvedl se žádný hlas, že není-li možná existence jedné části bratrstva, pak ani ta zbývající nemůže žít. Jak také mohl. To přece museli „zachraňovat“, co se ještě dalo. Tyhle praktiky se dají provozovat u nějaké firmy s nemovitostmi, ale ne u hnutí, které má plná ústa morálních hodnot.

V témže dopise ovšem prohlašuje dr. Fanderlik, že je také katolík a že považuje náboženství za důležitou složku lidské kultury. Toto přiznání jistě překvapí některé jeho vyznavače doma ve vlasti, kteří je budou považovat za jeho chybu, o které nevěděli. Nám to však může pomoci najít společnou základnu snadněji, než jsme si vůbec představovali.

Bylo by nespravedlivé a nešťastné, kdyby nám bylo vytýkáno, že chceme považovat ve smyslu skautského bratrství za bratry jen ty, kteří se hlásí ke stejným principům. Tím těm ostatním žádnou křivdu nepácháme. Těm budeme rádi přáteli jak zákon káže – přítelem všech lidí dobré vůle. Náš vztah nebude nepřátelský a vezmeme klidně na vědomí, ustaví-

li se jiná organizace, třeba i s názvem JUNÁK a hlásící se jako dědic a potomek JUNÁKA. Jen když to nezastřeně prohlásí ve svém programu, aby zase nebyly zmatky.

Najde-li taková organizace dost rodičů, kteří jí svěří své děti, budeme jí přát úspěch a kromě oblasti, kde se naše zásady rozcházejí, se jistě najde dost prostoru k užitečné spolupráci.

Všichni se dovoláváme jednoty a v názoru na její potřebu jsme jednotní. Předně je však velká otázka, zda nějaká jednota mezi námi je vůbec možná, na jakých principech, v jakém rámci a do jaké hloubky a šíře. Zatím je prostor našich dosavadních vztahů tak nepřehledný a neprobádatelný, že nelze spolehlivě udělat žádný závěr. Nemělo by smyslu pokoušet se o násilnou jednotu nutící k nepřipustným kompromisům tam, kde různost názorů je příliš velká a nepřekonatelná. Jistě je snazší dosáhnout jednoty u chovatelů drobného zvířectva a filatelistů než u hnutí, jež má nějaký ideový program.

Co je to vlastně jednota? Nechci se pouštět do nějakého traktátu o jednotě. V těch podstatných rysech se naše představy jistě shodují.

Ta naše dosavadní nejednota je svým způsobem docela organická. Vyrůstali jsme z tak různých podmínek a v tak vzájemné izolaci, že tomu ani jinak být nemůže. Přišli jsme z tak různých končin času a prostoru, že to „zmatení jazyků“ je docela logické. To není také ten vlastní hřích. Ten spočívá v nedostatku snahy tento stav překonat. Pro nás zde ta jednota není možná ani tak důležitá jako pro ty doma, kteří ji od nás očekávají a naše selhání by nám neodpustili. Nepodaří-li se nám ji dosáhnout, tj. jednotné organizace, pak bychom neměli alespoň příliš okatě demonstrovat svoji nejednotu.

Z naší strany si dovoluji slíbit hledat společnou bázi velmi trpělivě a nedopustit, aby překážkou jednoty byla skupinová nevráživost a osobní averse. Očekáváme podobný postoj ode všech a doufáme, že tam, kde se to ukáže potřebné, bude osobní prestiž podřízena zájmům věci. Chceme usilovat o jednotu s velkou pružností v otázkách osobních a organizačních, ale bez ústupků v zásadách, které jsem již rozvedl a soudíme, že by bylo lépe se rozejít jako několik volně se přátelsky stýkajících skupin, než uzavřít nějaký prohnílý kompromis krátkého trvání.

Celkové vyhlídky naší činnosti, měřeno zkušenostmi z posledních táborů a pokud nezůstane jen při nich, nedávají důvod k nějakému pesimismu. Neunášíme se však nerealistickými představami o našich možnostech a rozsahu naší působnosti. Co do počtu členstva nebude moc soupeřit s jinými exilovými skaut. organizacemi (Maďaři mají 8 tisíc členů a výtečnou organizaci). Jak vyplývá z povahy našich exilových podmínek, nebude to dáno jen naším úsilím a zájmem dětí, ale též ochotou rodičů přinést určité oběti. Bude-li to množství vyváženo kvalitou, nebude to žádné neštěstí.

Ta skutečná práce může ale začít pořádně až tehdy, až přestaneme vybíjet energii, čas a nervy na válčení mezi sebou a uspořádáme své poměry. A o to se lze pokusit jedině sněmem. Je pravděpodobné, podaří-li se to, že se ukáže, že ten vztah jednotlivých skupin k ústřednímu vedení nebude tak bolestný a těsný a že dalekosáhlá samostatnost bude dána už geografickými podmínkami. Funkce ústředí by pak měla být jednak symbolicky sjednocující, pomocná a její důležitý úkol by bylo koordinování činnosti a vztahů k jiným organizacím.

Je jisté plno argumentů, upozorňujících na potíže a překážky této snahy. Pro nás však jiné východisko není. Není třeba si dokazovat, že z časových a finančních důvodů nelze uspořádat sněm, jehož by se mohli zúčastnit všichni v úvahu přicházející. Jeho uspořádání musí být přizpůsobeno exil. podmínkám a vlastní sjezd může být jen závěrečný symbolický akt spojený s volbou ústředních složek při které by všichni, i nepřítomní měli možnost projevit svou vůli způsobem, zaručujícím nezneužití. To je technicky proveditelné a různé návrhy existují. Bude-li mezi námi natolik málo důvěry, můžeme požádat o pomoc při zajištění nestranné volby některou jinou spřátelenou organizací.

Předmětem jednání by mělo být organizační uspořádání našeho hnutí s přihlédnutím k existujícím strukturám a neexistují-li již, vypracování stanov, programu a všeho, co k tomu patří.

Nejdůležitější část příprav sněmu, tedy rozprava, by měla probíhat na stránkách papíru, protože se jinak těžko poznáme a jiná možnost nás ani nenapadá. Je možné využít všech dosud existujících našich časopisů, ale je nutné zaručit, že je všichni zájemci obdrží. Pohodlnější a spolehlivější by bylo celou tuto diskusi soustředit do jednoho časopisu. „Skauting“ nabízí pro tento účel nestranně své stránky. Tento můj článek je také pokusem tuto rozpravu zahájit.

Protože těžiště naší dosavadní činnosti v exilu leží dnes v Evropě, soudíme, že by se sněm měl konat v příštím roce na evropském kontinentě. A to, podle počtu potenciálních zájemců buď ve Švýcarsku, nebo některé části Spolkové republiky Německo.

Protože však se v příštím roce koná v Norsku světové Jamboree, kterého se chce zúčastnit více bratří nejen z Evropy, ale i ze zámoří a při čemž i ta symbolická stránka věci není bez přitažlivosti, doporučujeme využít této příznivé okolnosti a navrhuje svolat II. exilový skautský sněm během příštího roku, tj. roku 1975 do Norska a žádáme všechny naše skauty a skautky, žijící ve svobodném světě, aby tuto výzvu přijali a podle svých možností ji podpořili.

Očekávali jsme tuto iniciativu původně od dr. Fanderlika. Poté však, když dr. Fanderlik této možnosti vyplývající z funkce, která mu byla I. sněmem udělena nevyužil a byla dána přednost pokusu dosažení exilové jednoty způsobem, jež podle našich představ neodpovídá demokratickým tradicím světa v němž žijeme, ujali jsme se této iniciativy ve víře, že je dostatečný počet sester a bratří v exilu, který důstojně a čestně konání sněmu zaručí a že jen tento čin může dát zdravé základy k příští činnosti.

Nabízíme k uspořádání sněmu svou organizaci a chceme zajistit, aby každá skupina a každý jednotlivec, který o to projeví zájem, měl právo podávat a prosazovat své návrhy a podílet se na přípravě a uskutečnění sněmu.

Stane-li se, že se reprezentativní počet pro toto svolání rozhodne, budeme se snažit jej uskutečnit i v tom případě, když nějaká dílčí skupina ji bude svou neúčastí, ať již z jakýchkoliv důvodů, bojkotovat. Přesný termín, místo a konkrétní podmínky považujeme za věc vzájemné dohody. Jenom v jednom bodě budeme naléhat na dodržení našeho návrhu a to je uskutečnění sněmu v roce 1975.

Zda se podaří připravit stanovy a program hnutí do sjezdu, je zatím těžko říci. Musíme se dohodnout kdo a jak by je připravoval. Snad každá skupina by měla vyjmenovat své mluvčí a jednatele a předložit návrhy, které by příští řádné ústředí teprve zpracovalo a konečné znění předložilo později znovu ke schválení.

V této fázi nechci podrobněji rozvádět naše představy o všech tématech, kterými by se měl sjezd zabývat. Chci nadhodit jen některé, o kterých soudíme, že by se jim měla věnovat pozornost a že bychom je rádi konfrontovali s názory jiných stran.

Bude nevyhnutelné objasnit si náš vztah k domovu, tj. k vlasti a k událostem, jež se nás týkají.

Okolnosti, za nichž si jediné dovedeme představit existenci skautské organizace na území ČSR jsou prakticky totožné s podmínkami návratu do vlasti u těch, kteří tak zamýšlejí učinit. Tyto podmínky můžeme také deklarovat jako jediný politický cíl naší exilové organizace. To je existence svobodného suverénního státu s demokratickým systémem, postaveným na plném respektování charty lidských práv, nebo jiného politického nadnárodního celku, postaveného na stejných principech, ke kterému by přistoupily naše národy svobodnou volbou a kde by byla zaručena úplná nezávislost naší organizace.

Zásadu nezávislosti na jakékoliv stranické politice zde v exilu i jednou ve svobodné vlasti považujeme za nedotknutelnou a budeme vděčni všem, kteří to vezmou na vědomí.

Vývoj ve vlasti se dá těžko předpovídat, avšak asi dlouho ještě nebude určován vnitřními podmínkami. Není třeba věšteckého nadání k tvrzení, že tento režim postavený na lži, nesvobodě a cizí nadvládě se jednoho dne zhroutí. Ten časový faktor je však věc pro obě strany neurčitelný. I když se nyní poměry spíše zhoršují, nelze vyloučit, že se časem vyskytne pokus vzkřísit po polském způsobu JUNÁKA. Taková organizace nemůže být námi považována za skautskou, ale také nemůžeme mít nepřátelský vztah k dětem. Za jistých okolností se může ukázat jako užitečné navázat v určitých rovinách nějaké kontakty. To může platit i o ostatních dětských organizacích doma. Mělo by být naší zásadou neuzavírat se a všude, kde je možnost přátelných kontaktů, je využít. Za předpokladu, že naše vlastní organizace bude vnitřně plně stabilizovaná.

Největší nepřítel doma není komunistická věrouka, ale beznaděj a cynismus. Tedy pole, kde bychom měli mít co říci. Způsoby, jak to provádět, jsou různé.

Naše užitečnost pro budoucí regulérní organizaci ve vlasti může spočívat v tom, že se budeme stykat s hnutím světovým a prožívat jeho vývoj a pomůžeme pak jednou překonat léta izolace a zprostředkovat vstřebání pozitivních a obranu proti negativním jevům tohoto vývoje.

V budoucí činnosti již konsolidovaného exilového hnutí spatřujeme dva důležité směry.

Ten nejdůležitější je vlastní práce s dětmi, tedy činnost výchovného odboru. Naštěstí je mezi námi řada zkušených praktiků, kteří v této oblasti hodně slibují. Podle jistých úkazů se dá domnívat, že jsou zájemci o vedení oddílů z mladších ročníků, kteří se pro nezkušenost ostýchají přihlásit. Protože Lesní školy v klasickém slova smyslu se zatím pořádat nedají, mohlo by být výpomocí uskutečnění jakési dálkové Lesní školy, spojené později přímo s táborovou praxí. Zapomenout by se nemělo ani na event. výcvikové možnosti našich hostitelů.

Druhý směr, také ne bez důležitosti, by mělo být navazování a udržování kontaktů s ostatními skautskými organizacemi, exilovými i národními, hledání kontaktů k ústředním organizacím a vůbec hledání způsobu, aby se povědomí o čl. skautingu nevytratilo ze skautského světa.

Když jsme s naší skupinou začali pracovat po našem příchodu na Západ, naše činnost se zaměřila především na informování o situaci čl. skautingu prostřednictvím přednášek a osobních kontaktů. Abychom měli alespoň nějakou formu a při tom nekomplikovali nějakou naši již existující organizaci, s níž jsme doposud nebyli v kontaktu, nazvali jsme se prostě Skautská informační služba čl. skautů v zahraničí. Jedním z jejích dalších cílů bylo

shromažďování informací ze skautského světa. Jsme ochotni dát tuto stále ještě existující Službu příštím Ustředí k dispozici.

Uvažovali jsme též, a snad by stálo za to tuto úvahu nezapomenout, vyvolat v život cosi jako skautskou sociální službu. Již dnes existuje ve světě dost našich krajanů, kteří žijí v osamění a jejichž existence není tak šťastná jako většiny z nás. Nemyslím, že bychom se zmožili na nějakou materiální pomoc, ale mnohdy už samotný zájem a lidský kontakt je dobrým skutkem a i radou se dá pomoci.

Můžeme i využít zvláštních podmínek nového začátku a dopřát si malou revoluci. V jednom článku STOPY byla výzva: „Raději méně zlaťáků“. Tento terminus technicus mi není zatím znám. Ale tuším, že je tím míněn typ funkcionářů, bažících více než po práci po honosných titulech a jiných vnějších formách vysokých funkcí. To v souvislosti s našimi podmínkami není bez stopy černého humoru. Lidé s psychopatickými sklony jsou sice všude a za normálních okolností má skautská praxe všelijaká lákadla i pro dospělé, ale takový nešťastník by to u nás asi moc nechytíl. Nedovedu si totiž představit, že by při naší práci mohl někdo najít nějaký jiný užitek než pocit, že dělá dobrou věc, která ho navíc baví.

Můžeme však hledat nějakou obranu. Ponechme vnější lesk jen čestným funkcím pro zasloužilé pracovníky a ty funkce opravdu pracovní zbuvmé vší vnější přitažlivosti, včetně názvu funkcí. Dohodněme se, že postavíme na žebříčku našeho uznání nejvýše tu činnost, která je pro nás nejdůležitější, nejnáročnější a které se nejvíc přináší oběti, tj. vedení oddílu. Já věřím, že svědomité vedení oddílu dá víc námahy než reprezentace celého skautského hnutí. Dopřejme tomuto uznání i vnější formy. Např. označení na kroji, že za nejvyšší funkci považujeme vedoucího oddílu a že všechny ostatní funkce jsou jen pomocné. Vraťme se k onomu antickému ideálu, kdy funkce nebyla hodností, ale službou. Jsem příliš nezkušený v organizaci a nechtěl bych přivolat nějakou katastrofu zrušením zaběhnutých forem. Ale naše podmínky jsou zvláštní a za úvahu to stojí.

Personální otázka by ve skautském hnutí jaksí neměla dělat potíže, myslím si. Ale ten ideální stav je asi opravdu jen ideál a my jsme všichni lidé se vším, co k tomu patří. Naše hnutí by se mělo opírat o osobnosti, ale mělo by se vyvarovat vytváření božstev, nebo, mám-li použít výrazu z komunistické hantýrky – kultů a kultů osobnosti. S pádem božstva se zaviklá i hnutí a také poznání, že osobní kvality jedince nemusí být vždy přímo úměrné stupni jeho popularity, pronikly pomalu i do širokých vrstev.

Jsou i jiná nebezpečí z této strany. Kdysi mi jeden zkušený činovník řekl: „Někdy je těžší se od některých lidí oprostít, než nové získat“. Tím byli míněni lidé, kteří to ani tak špatně nemyslí, ale jejichž vlastnosti nejsou příznivé pro spolkovou činnost a kteří hledají ve skautingu náhrady za úspěchy, které jim byly odepřeny jinde. Pak se vyskytuje i jeden typ zcela moderní. Typ manažera, kterému přinesl potměšilý osud skauting do cesty. Kterého nevzrušuje věc tak subtilní jako je skautský duch a který soudí, že kromě druhu krmení není rozdíl mezi řízením skautské organizace a velkoslepičárny. V takových případech se můžeme obracet jen s prosbou k nebesům, aby nás od všech neštěstí uchránili ráčila.

Nemám tušení, jakou odezvu bude mít to, co jsem zde vše napsal. Zda dojde ohlasu, či dokonce souhlasu, nebo bude-li to jen kámen vržený na už příliš zlenivělou hladinu.

To, co jsem napsal, nejsou jen mé názory. Je v nich hodně osobního zaujetí, ale i to je společné nám a těm doma, za které chci mluvit. Pro nás je skauting způsob života, řehole a obětovali jsme mu příliš mnoho, než abychom se bez zaujetí dívali, co se s ním děje.

Ti bývalí doma, co se upsali partajnímu „pokroku“ to nazvou reakční. Ale to je v pořádku. Z těchto úst to přijmeme jako poctu a projev uznání. Neznáme totiž dnes nic reakčnějšího a humanitě nepřátelštějšího, než současnou komunistickou praxi.

Možná, že i u těch, kterým je to určeno, nebude vše pochopeno. Že někdo v tom uvidí víc bezohlednosti, než dobré vůle. Že v tom budou spatřovat osobní útoky. To by byl zarmucující omyl. Proti nařčení z pomlouvání se hájím tím, že každý má možnost je vyvrátit. Já mu za to budu vděčen a omluvím se.

Byl to můj pokus odpovědět na onu výzvu: „Bratři, sejměme masky . . .“.

Dotkl jsem se otázek, které nás musí nutně buď sblížit, nebo ještě více oddálit. Možná, že způsobí úplně nová přeskupení v našich řadách.

Snad se mi podařilo říci něco o nás „nových“ těm starším a chci znovu zdůraznit, že my se vyvarujeme dívat se na naše starší bratry jako na spolek stárnoucích strejců bez zájmu o práci, omílajících do omrzení své zásluhy. My zase budeme vděční, když na nás nebude hleděno jako na hordu neurvalých kluků, zbrkle demontujících dílo svých předchůdců. Můžeme se navzájem od sebe učit a musíme navzájem spolupracovat. Odezva na uspořádání sněmu bude ukázkou zdravosti demokratického cítění mezi námi. Je zarmucující, že slova „bratr“ a „sestra“ degradovala na spolkové titulování. Vraťme jim jejich obsah tím, že zasedneme k jednomu stolu a zkusíme se domluvit. Nedokážeme-li ani tento pokus, pak už nám není pomoci.

Přejeme si naše hnutí vyvést z bludného kruhu, ve kterém se potácí. To lze jen k sobě samým bezohledným a sebezraňujícím odhalením kořenu věci.

Herakles musel ke splnění jednoho svého úkolu, který nebyl nepodobný našemu, vyvést řeku z jejího koryta. Nám stačí uspořádat sněm a ten rozhodne, zda se naše hnutí rozletí do světa jako znovuzrozený Fénix, nebo jen houf vrabců.

Sněm můžeme uspořádat bez velkého harašení a rozruchu na veřejnosti. Mezi sebou můžeme na sebe vrčet i cenit zuby, jen když neztratíme vůli dojít k cíli. To, zda vůbec a jak ten sněm uskutečníme, to budou ty naše stopy, které ti po nás budou pečlivě studovat. Nerad bych se dočkal pohrdání.

Loch Lomond – léto 1974
Mýval

Skautský pořad k svátku sv. Jiří

(Vysíláno rozhlasovou stanicí RFE dne 23.4.1989)

Svátek sv. Jiří, 24. duben, je mezinárodním skautským svátkem. Skauti v Československu jej oslavili mimořádným činem, vydáním prvního čísla časopisu „čín“, zpravodaje československých skautů a skautek.

Skauting se zrodil ve Velké Británii na začátku tohoto století. Napájí se z více duchovních pramenů, ale jeho nepopíratelným zakladatelem je anglický generál lord Baden-Powell, který neobyčejně rozuměl chlapecké duši a její touze po romantice. Jeho genialita nespočívala v tom, že hlásal nějakou revoluci, vycházel z poznatků, že svět a společnost nejsou dokonalé, ale že je v lidských silách je vytvářet lepšími. Nevynalezl nic nového, naopak, používal jako prvku výchovy prastarý sociální útvar dětského společenství, totiž klukovskou partu s jejími zákony. Utvořil z ní skautskou družinu. Dal jí ale ušlechtilý cíl, metodu k jeho dosažení a lákavou formu, hlavní princip je výchova hrou, sebevýchovou vytvoření osobnosti řídicí se etickými zákony a aktivní dobrovolnou službou společnosti. Jeho záměr nebyl vytvořit světovou organizaci, ale úspěch jeho myšlenek byl ohromující a dnes je skauting nejpočetnější dobrovolnou organizací mládeže světa.

Přesto, že mezi základní principy skautingu patří výchova bez politických vlivů a ač je celou povahou vázán na demokratický systém, neubráníl se střetnutí s totalitními režimy. Svým úspěchem vzbudil skauting pozornost i tam, kde nechtěl. Byl konfrontován se všemi totalitami – s fašismem, s nacionálním socialismem a komunismem. Všechny z jeho přitažlivosti něco ukradli a přece neměli úspěch. Byly a jsou jenom vnucenou a nemilovanou povinností.

Všechny tyto systémy měly na svých praporech pokrok, nový lepší svět, který měl vyrůst na troskách toho starého, který je třeba nejprve zničit. Protože se skauting v mnoha základních principech od nich liší, všichni jej pronásledovali a jeho ideologii prohlásili za reakční. Pravda je však taková, že skautská organizace je programově nepolitická a politickou ideologii vůbec nemá a to zcela ve smyslu zvyklostí civilizovaného světa, kde snaha politiky indoktrinovat psychicky bezbranné děti je považována za zvrhlost. I po otázkách vidiny

a světového názoru je velice tolerantní, protože jinak by ani nemohlo obsáhnout celý svět. Svým členům však klade určité podmínky, které lze shrnout asi tak, že požaduje uznání etických zákonů, jak je lidská kultura vytvořila a respektuje. Snaží se učit úctě a obdivu k celému zázraku stvoření a lidské osobnosti a jejím výtvorům. Také tak se dají definovat cíle její výchovy. Existují vážné protiklady mezi skautingem a totalitou, ale ty jsou především povahy mravní a nikoliv politické. Skauting se hlásí ke všem hodnotám, které kultura vytvořila, dějiny jsou pro něj kontinuitou lidského rodu. Totality popírají téměř vše, teprve s nimi začíná smysl dějin. Tradice je pro ně přežitkem, člověk má být odtržen od vlastní minulosti, kořeny a cévy vedoucí k předkům přesehány.

Cíl skautingu je vychovávat platného člena společnosti a především osobnost, která zná svou cenu a ctí i osobnost druhých. Totalitní režimy potřebují poslušné kolečko pracovního mechanismu a tedy neosobnost – nevolníka. Na jedné straně je v lidské individualitě spatřována pečeť a předpoklad celého člověka, na druhé straně psychický defekt.

Skauting učí hledat Boží stopu v přírodě a Boží podobu ve svém bratru a sestře. Totality neváhají navádět děti hledat nepřítele ve svém bližním a nejbližším, mrzačí jejich charakter ke svému obrazu.

Skauting hlásá bratrství – ony nenávisť, šovinistickou, rasovou, třídní.

Skauting se snaží chránit celé stvoření, totalitní protějšek nelitostně vykořisťuje a nenapravitelně ničí přírodu pro momentální potřebu. Baden Powell nekázal žádnou utopii, viděl svět s jeho dobrými i nedobrymi stránkami a snažil se mládež usměrnit k tomu, aby se z těch dobrých radovala a ty druhé se snažila změnit k lepším. Jeho odkaz vynavačům byl, aby se každý snažil udělat svět trochu lepším. Téměř prorocky varoval před ideologiemi, které svým pseudonáboženstvím zbaví člověka jeho lidství, jedince zprostí jeho osobního svědomí, které nahradí diktátem služby ve jménu vyšší věci, která může být sbíráním mandelinky bramborové, chmelovou brigádou, ale třeba také udáváním svých nejbližších.

Skauting se nepodařilo zneužít, všechny pokusy skončily jako nechtěné karikatury. Pokud jde o mládež, skautská lilie dává křídla, hákový kříž, rudá hvězda nasazují jen svěrací kazajku. Všechny totalitní systémy dostaly svou příležitost a všechny ukázaly svou bezvýchodnost, nihilismus. Jejich uskutečnění jen přesvědčilo, že jsou scestím, slepou uličkou lidských dějin. Ráj na zemi se zatím nikde nekonal, ale v totalitních zemích má svět vždy jaksi blíže k pecku.

V soutěži o mládež skauting dopadl úspěšně, nepřál si být masovou a nesnažil se být ani elitní organizací, ale svými požadavky a zákony se elitní organizací stává. A tam, kde měl dost času své působení po generace uskutečňovat, se to také zřetelně prokázalo. Bohužel k těmto šťastným zemím patřilo Československo jen z části.

Československý skauting prožíval všechny osudy své země a národa. V našich zemích se skauting objevuje záhy po svém vzniku na britských ostrovech. Profesor Svojsík jej zavádí jako organizaci v roce 1912. V roce 1914 dostává název JUNÁK – ČESKÝ SKAUT. Po vzniku čs. státu v jeho pluralitním systému vzniká řada skautských organizací, sdružených ve společném ústředí, jak to žádá Světová organizace. Tyto byly v době vrcholného ohrožení republiky v roce 1938 na přání státních a politických orgánů sdruženy v jednotnou organizaci s názvem JUNÁK. Po německé okupaci je JUNÁK v roce 1940 nacisty rozpuštěn. Během války mnoho skautů a skautek ve své službě vlasti obětovalo život.

Poválečné období přináší bouřlivý rozvoj JUNÁKA, ale také mnoho nepříznivých jevů. Chybí vyškolený kádr vedoucích oddílů, příležitost mají i pochybné elementy a JUNÁK se

stává předmětem zájmu tehdy nejagresivnější politické strany. Celá trojská kavalkáda jejich stoupců se zahnížďuje v JUNÁKU, když se zmocnila státu komunistická strana, nastává ještě několik let akčního živoření a pak v roce 1950 likvidace.

Skauting je u nás odsouzen k ilegality, následuje persekuce s řadou procesů se skautskými činovníky i řadovými členy. Část jich byla vyprovokována a měla sloužit k zastrašení. Jiné postihla činnost těch, kteří ve své práci pokračovali.

Pražské jaro přineslo nové oživení. Sovětská okupace pak normalizaci a ta opět konec veřejné činnosti JUNÁKA, ovšem způsobem, který náš skauting v budoucnosti pýchou naplňovat nebude. Účastníci III. Junáckého sněmu, dílem z oportunistu naivní snahy něco zachránit, ale také z přesvědčení, vydávají prohlášení, že junácká výchova musí spočívat na marxismu-leninismu a službě politice KSČ. Vyměnili všeobjímající skautské bratrství a sesterství za nenávisť a třídní boj. A aby dodali své snaze váhy, vyloučili z činnosti všechny ty, kteří nebyli ochotni tuto bezzásadovost přijmout. I tento konsolidovaný, vůči režimu servilní JUNÁK dlouho neživořil. V roce 1970 se sám rozpustil na pokyn té strany, které chtěl posluhovat. Jaká to však byla marná snaha, jako by ideu bylo možno zakázat nebo rozpustit.

Skauting v naší zemi měl vždy vysokou technickou úroveň, ale snad nikdy neměl dost času skutečně duchovně vyzrát, jako je tomu ve šťastnějších zemích.

Časopis ČIN si jistě zaslouží samostatné pojednání, nyní jen letmý přehled jeho obsahu:

První číslo obsahuje stať o vzniku a historii skautingu v našich zemích, vzpomínku na Jana Palacha, připomínku mohly na Ivančenu, článek ke 40. výročí Pionýrské organizace, informace o změnách ve Světovém ústředí a zprávy skautského světa.

Svým časopisem, který je činem nejenom svým názvem, se českoslovenští skauti a skautky hlásí ke svým tradicím, své minulosti, ke světovému bratrství. Časopis je důkazem, že skauting u nás sice nemohl vždy žít po svém, ale že 77 let existuje.

Skauting je radost věčně zelená a skautská stezka nezaroste nikdy, i když jeho budoucnost možná ještě dlouho nebude pohodlná a bude muset žít v drsných podmínkách za režimu, který si činí monopol na mládež, k jehož obhájení neváhá užít i prostředků nejhrubšího nátlaku a persekuce.

Mirek Pražák (*M. Obrman - Mýval*)

Skautský pořad RFE k obnovení JUNÁKA

(Vysíláno rozhlasovou stanicí RFE dne 28.1. a 11.2.1990)

V období posledních čtyř desetiletí československá skautská organizace obnovuje svou činnost vlastně již po třetí.

Starším pamětníkům je známo proč. Mladší třeba uvítají několik poznámek k vysvětlení.

I u organizace s tak dlouhou tradicí, má-li po více než dvaceti letech obnovovat svou činnost, se to neobejde bez určitých potíží. Zejména proto, že těch více než dvacet let se odehrávalo v podmínkách totalitního státu, který jí navíc nebyl vůbec nakloněn. Je třeba obnovovat staré, přerušené nebo narušené kontakty, je třeba navazovat nové, s novými mladými lidmi, kteří jsou mnohdy v zajetí legend, nebo jejichž iluze a očekávání jsou větší, než je současná realita může vůbec splnit.

To lze řešit jen intenzivním poznáváním a diskusí. Budiž to nyní řečené chápáno jako právě příspěvek do diskuse, neboť upřímná a dobře míněná diskuse je nejlepší cesta, jak se seznamovat s demokratickými mravy.

Učit se můžeme vlastně jen ze zkušenosti. Vlastní nebo té, kterou nám dají druzí k dispozici. A ta největší zkušenost je historie. Zabývejme se tedy trochu historií. Ale pozor, historie je tvořena nejenom fakty, ale také opředěná předsudky a pověrami a užitek z ní může mít jen ten, kdo se jí zabývá důsledně.

Československý skauting není možné posuzovat odděleně od času a podmínek, ve kterých působil. Prožíval všechny osudy své země a ty nebyly vždy tak docela přívětivé. Za poměrně krátké doby trvání se náš stát stal obětí dvou totalitních diktatur a ani jedné z nich se skauting nehodil do krámu. A to je mu bezpochyby ke cti. Jenomže taková výsada také něco stála.

Vznik skautingu v našich zemích spadá do období několika málo let před vznikem samostatného Československa. V té době, to je na počátku století, se šířila tato myšlenka z Velké Británie po celé Evropě. Jejím otcem byl britský generál a později lord Baden Powell. Baden Powell se značně lišil od představy důstojníka, jaká tehdy všeobecně panovala. Nebyl kožený militarista, měl nejenom velký pedagogický talent, ale dovedl pochopit klukovská srdce, jeho potřeby, touhu po romantice, dobrodružství a činnosti jako málo kdo před ním. A těchto přirozených sklonnů využil pro svůj výchovný systém, jenž byl

založen na dobrovolné spolupráci a jehož cílem bylo jednak rozvinout lidskou osobnost a současně potlačit sobectví a vytvořit platného člena lidské společnosti, schopného služby vyšším cílům, než je jen osobní zájem. Jeho talent, jeho mimořádný vztah k mládeži a také vojenská zkušenost se stykem s přírodou a domorodci a jejich kulturou, byly ty nejlepší předpoklady pro jeho úspěch. Mezitím se změnil svět, kterému se skauting také přizpůsobil, ale principy, jaké stanovil Baden Powell neztratily zatím svou platnost. Snad proto, že vychází ze základů dětské psychiky. Připomeňme z nich výchovu hrou a využití jednoho ze základních sociologických útvarů, totiž klukovskou partu, kterou přetvořil ve skautskou družinu.

Do Čech uvedl skauting středoškolský profesor A. B. Svojsík roku 1910. Čechy tehdy ovšem prožívaly zjitřený nacionalismus a tak jeho přijetí nebylo všeobecně tak nadšené, jak se dnes někdy může zdát. Byly výhrady, že tato myšlenka je nenárodní a neslovanská a Svojsík neměl jenom příznivce. Jeho pokus zavést skauting v rámci sokolské organizace byl odmítnut.

Ovšem v novém státě si skauti své místo a uznání brzo vydobyli. Když se schylovalo ke druhé světové válce, hrál skauting již svou roli i v obranných plánech státu, který si vyžádal vytvoření jednotné organizace JUNÁK. Ta jednota šla ovšem také na úkor vnitřní autonomie. Po nacistické okupaci JUNÁK ještě nějaký čas působil, ale v roce 1940 byl zakázán.

Během války mnoho skautů pracovalo v odboji domácím i zahraničním a řada z nich přinesla i tu oběť nejvyšší.

Doba poválečná už byla něco úplně jiného a snad i národ dostal nové rysy. Vraťme se k těm všeobecným podmínkám té doby.

Je velice mylná domněnka, že československá demokracie utrpěla největší nehodu v roce 1968. Československo prožívalo v té době svůj sen o demokracii, ale to, z čeho vycházelo, ta předchozí doba, rozhodně demokratická nebyla.

Československo, jako plně demokratický stát, končilo Mnichovem a nacistickou okupací. Po válce, v tom ještě krátkém oddychu, to byla demokracie jen okleštěná, pod sice ne úplně došlápnutou, ale přece jen botou příští totalitní diktatury.

Po únoru 1948 se stalo Československo vasalem cizí moci a totalitním státem se všemi rysy a projevy nemilosrdné diktatury, to je monopolem moci jedné strany a jedné ideologie a potlačení, až likvidací jinak smýšlejících. Která to byla strana se všeobecně ví. Ale rozsah celé zkázy, za kterou nese odpovědnost, bude národu patrný až tehdy, až bude mít opravdu možnost srovnávat vývoj sousedních zemí, které šly cestou demokracie. Ale to v této souvislosti není předmětem našeho zájmu. Vraťme se ke skautingu.

Hned po válce byl JUNÁK komunistickou stranou v rozsáhlé míře infiltrován. Jednak to byli noví lidé přímo s pověřením, nebo zkorumpovaní staří členové, řada také ovšem z přesvědčení a víry v komunistické učení. Cílem této páté kolony bylo skauting přetvořit podle představ strany a nebo ho jako společenskou složku eliminovat.

Vlastně ani nedošlo k vážnému pokusu ho změnit na způsob komunistického Hitler Jugend. Byl celou svou podstatou protikladem vládnoucí ideologie. Po krátkém a ostudném živoření byl JUNÁK někdy na začátku 50tých let zakázán administrativní cestou.

Toto zničení bylo způsobeno zásahem zvenčí, ale nelze zapřít, že jej prováděli i členové JUNÁKA.

Následovala léta persekuce a skauting byl určen k věčnému zapomnění. V podzemí řada skupin se snažila pracovat dál tak, jak to v podzemí se vším rizikem bylo možné.

Pak přišlo jaro 1968. Už v předjaří fungovali skauti pod jinými firmami nebo zcela ilegálně, ale s vědomím své tradice a svého poslání. Pro všechny, pro jeho nepřátele více než pro jeho příznivce bylo překvapující, jak skauting v tom jaru opravdu explodoval..

Kdo zažil setkání v Domovině, může vydat svědectví. Jako by těch dvacet let umlčení nebylo. Vedle sebe seděli lidé se zničenou existencí a lidé zhýčkaní výsluním režimu. Vězni vedle estébáků a jejich konfidentů. Lidé, kteří pro skauting obětovali vše a ti, kteří jej poplivali, aniž museli. A všichni byli opět bratři a sestry, všichni plní dobré vůle vše zapomenout, vrátit se tam, kde to kdysi skončilo, jako by těch dvacet let vůbec nebylo. Jenomže ono bylo. Avšak v tom všeobecném nadšení, v očekávání všeobecné svobody a lehkomyšlné důvěřivosti se na ně nechtělo myslet. Není to pomluva. Režim sám přiznal zločiny. Ovšem jen ty, které nemohl zapřít. Byli ztráty na životech, totálně zničená existence statisíců lidí, ale možná to nejhorší, znehodnocení života mnoha generací celého národa, který se stal šedivý, nesmyslný a beznadějný. Celá duchovní potence země byla zmařena, zničeno její bohatství a odkaz předků. Byla donucena opustit civilizovaný svět.

Byla tehdy ta snaha odpustit hloupostí nebo velkorysostí? V každém případě se nevyplatila. Lidé, kteří se jednou dopustili hanebností, je, když jim to bylo prospěšné, opakovali znovu.

Sněm v roce 1968, již po okupaci, už sliboval věnost komunistické straně a její politice, zaručoval výchovu v duchu marxismu-leninismu, a čistku od žvlů, kteří by se tomu stavěli v cestu. Tehdejší vedení tento slib také důsledně splnilo. JUNÁKA nakonec rozpustilo s doporučením převést děti do pionýrské organizace.

Bylo by absurdní se nevaživě a s nedůvěrou dívat na děti, které prošly Pionýrskou organizací. Jednak neměly na výběr, chtěly se jako děti využít a účel organizace nemohly poznat. Strana ani nebyla schopna zajistit výchovu podle svého přání a záleželo na tom, kdo se dětem věnoval. Je štěstí, že se partajní bigotérie nedá s úspěchem aplikovat na děti. Jistě existuje mnoho lidí, kteří zažili podobně radostné prožitky v Pionýru, jako děti v jiných dětských organizacích. Tento projev porozumění pro děti a některé vychovatele na nižší úrovni však nemůže zapřít fakt, že šlo o účelovou organizaci nikoliv pro mládež, ale pro využití, či ještě přesněji zneužití dětí a mládeže. A ti z junáckých řad, kteří ten převod dětí organizovali, věděli o poslání tohoto spolku. Věděli, že skautské bratrství a třídní boj jsou naprosto protichůdné ideje.

Skauti neodpírají Pionýrskou organizaci právo na existenci, najde-li své přívržence i tehdy, když nebude výsadní a preferovanou organizací. Ve vlastním zájmu se musí přizpůsobit novým podmínkám a skauti jí při tom přejí úspěch.

Nyní ale ke komunistické straně, která uvedla Pionýrskou organizaci v život. Doufejme, že v naší zemi budou natolik demokratické poměry, že nikdo komunistickou stranu nebude zahánět do podzemí. Za předpokladu ovšem, že bude respektovat demokratická pravidla hry a zkrátí svou strašnou chorobu posedlostí mocí. Nikdo ji ale nemůže zbavit zodpovědnosti za devastaci všeho, co u nás mělo nějakou cenu. Nikomu nemůže napříště zalívat nedůvěru, její tradice byla zlá.

Byl to sám Lenin, kdo v neblahé genialitě vymyslel typ profesionálního revolucionáře a elitní organizaci, která stojí nad normálními smrtelníky a jejich morálkou, oprávněna historickým posláním, které si sama udělila. Jenže v podstatě jako Lenin sám pohrdala dělnickou třídou, která je v jejich očích jen nástrojem. Její činnost neměla s praxí politických stran demokratického světa mnoho společného. Patrně bylo spíš příbuzenství s takovou sociální institucí jako je Mafie.

Komunisté dostali příležitost ke svému experimentu a nad těmi výsledky se postižené národy budou ještě dlouho ošívát.

Strana ke své reprodukci založila dětské a mládežnické organizace. V tomto směru není osamocená. Fašistická Balilla, nacionálně-socialistická Hitler Jugend a komunistický Pionýr a Komsomol měly stejný účel. Jejich cílem bylo vychovávat občany totalitního státu a vyznavače totalitní doktríny, která byla povýšena na náboženství. A tam měla po příkladu myšilovce z Hammeln vést české děti přšfalka hrobníků JUNÁKA. Jestliže měli tehdy tito pánové čisté úmysly, proč nyní Pionýra opouštějí, proč mu odpirají své služby?

A nyní stojíme uprostřed revoluce, a na té snad to nejvíce osvobozující je důkaz, že touha po svobodě a lidské důstojnosti se nedá natrvalo zničit. Že s každou novou generací roste nová naděje.

Je to revoluce zvláštního druhu. Tekla krev, ale oběti starého režimu se zřekly msty. Nelze zapomenout, že doposud neskončila a že ji zajistí až stabilní vláda vzešlá ze svobodných a poctivých voleb. Má své protivníky, kteří ještě zdaleka neztratili všechny své možnosti. I ona má svou kontrarevoluci. A i ta bude zcela zvláštního druhu. Nebude to jen tenká vrstva špičkové nomenklatury, která se čile živila na plných korýtkách samoobsluhy moci. Budou to všechny parazitní struktury, kterým každá změna bude nepříznivá. Budou používat všechny metody, jak revoluci zvrátit nebo alespoň omezit. Ne snad z ideologické věrnosti, tu už dávno zapomněli. Jen o uchování někdy i dosti skromného, ale bezpracného života jim půjde.

Tahle kontra se snad neodvází vyjít do ulic, poučila se, že i pro vítěze masakry končí špatně. Jejím nástrojem bude kalení vody, desinformace, polopravda a pololež, zamlčování a metody StB – vydírání znalostmi o slabostech a minulých poklescích. Snad by ale ta zkušenost 40ti let měla stačit k revoluční ostrážitostí proti všem stínům minulosti.

Co však skauting v tomto revolučním kvasu? Po rozpuštění organizace na začátku sedmdesátých let skauting jako hnutí ovšem nezanikl. Ve skrytu a pod záštitou různých organizací žila více méně po skautsku řada oddílů a skupin. Ti nejskálnější z nich v plném podzemí bez záštity a se vším existenčním rizikem pro pracovníky, děti i jejich rodiče, kterým to riziko stálo za to. Vědomí práva na veřejnou existenci vyvolalo v posledních letech zvýšení aktivity a odvahu vyjít se svými požadavky na veřejnost. Konkrétním projevem bylo vydání časopisu ČIN.

První číslo ČINU na začátku minulého roku opravdu rozvířilo hladinu a artikulovanou touhu chlapců a děvčat po plnoprávné a nezávislé skautské organizaci, po příslušnosti ke světovému bratrství. Tento výkřik nedočkavého mládí po plném životě však vzbudil pozornost i tam, kde nechtěl. Složky, řekněme to po orwellovsku – ministerstva lásky zavětřili člověčinu. Proslechlo se, že mělo dojít k jednání pracovníků bezpečnosti s některými bývalými činovníky JUNÁKA, známými jeho předchozí likvidací. Zda iniciativa k setkání vzešla od této lidumilné instituce, nebo zda se na ni s udáním, jako na nekompetentnější instituci, obrátili bývalí junáci, není možné říci. Pokud někdo z účastníků neřekne pravdu, zůstane předmětem dohadů i to, zda šlo o mimořádnou akci, či o zavedené styky. A také to, zda styk byl služební, či jen po soudružsku přátelský. V každém případě došlo ke shodě, že situace se z hlediska pořadatelů schůzky nevyvíjí příznivě a hledaly se možnosti, jak nežádoucím vývoji čelit.

Aby se předešlo nekontrolovatelným akcím a eventuálnímu obnovení skutečného skautingu, uvažovalo se i o možnosti obnovení JUNÁKA v tom stavu, v jakém byl rozpuštěn. Pochopitelně s osvědčeným personálním obsazením, jehož věrohodnosti se mělo napo-

moci fingovanou legendou o podzemní junácké činnosti. Tenhle nápad, na který přišli soudruzi z bezpečnosti, se přece tak ohromně osvědčil po válce, kdy si celé okruhy lidí dosvědčovali pomyslnou odbojovou činnost. Nyní by také mohl postavit na nohy někdy dost podivnou pověst některých bývalých činovníků. A kdo by mohl vyrobit lépe a odborněji takové důkazy, než Státní bezpečnost.

Jenomže události vzaly příliš rychlý spád, a co se z těchto příprav uskutečnilo, o tom se ztratil přehled. Třeba se někdy v nějakých memoárech dočteme, jak to vlastně bylo, zda to byl pokec u piva či konkrétní a vážně míněný plán. Skutečností zůstává, že ČIN vycházel dál.

Lenin kdesi říká, že revoluce dozrává ne když si to revolucionáři přejí, ale tehdy, když i její protivníci ji považují za neodvratnou. A to je naše situace. Starý režim spáchal harakiri. 17. listopadu 1989 vypustil své zdvořelé vlkodlaky do ulic a započalo novodobé mordování nevíňátek, masakrování dětí a studentů. Tím byl dán signál k této zvláštní, neklasické revoluci, která zavrhlá násilí, která ale s odmítnutím starého pořádku nechce zničit jeho nositele. Jak se ti odvděčí, že nejsou trestáni guillotinou, ani oprátkou, ba ani existenčním postihem či exilem, snad nanejvýš ostudou, to se teprve ukáže. Tato nemstivá revoluce je i v tom smyslu velký historický experiment.

A co v této době dělali skauti, kromě účasti na všech akcích Občanského fóra? Různé skupiny či proudy se věnovaly různým aktivitám.

Skupina kolem ČINU ihned po vzniku Občanského fóra podává do něj za skauty přihlášku a registruje svůj časopis. V přihlášce je obsažena výzva skautům k podpoře Fóra. Tato skupina připravila k otevření Skautskou informační kancelář, ale v zájmu uchování kontinuity a jednoty dává příležitost bývalým činovníkům ústředí ke spolupráci, čímž dochází ke zdržení.

V rámci příprav k otevření kanceláře jako informačního a koordinačního střediska je zúčastněnými formulováno „prohlášení sedmi bodů“, jež obsahují požadavek nezávislé organizace, členství ve Světové organizaci, tedy to, co junáci-komunisté posměšně nazývají ortodoxní skauting.

Dne 27. listopadu je oznámeno otevření skautské kanceláře ve Spálené ulici v Praze.

Den na to vychází v Mladé frontě zpráva pod titulem „JUNÁK obnoven“, ve které se uvádí, že iniciativní skupina činovníků JUNÁKA jednala s Vasillem Mohoritou na Ústředním výboru Socialistického svazu mládeže o obnovení JUNÁKA v rámci této organizace. Ministerstvo vnitra bylo požádáno o registraci.

Bylo by nesprávné se domnívat, že dvě tak rozdílné snahy, z nichž jedna projevuje loyaltitu Občanskému fóru a revoluci a druhá tehdejšímu Ministerstvu vnitra a Svazu socialistické mládeže, byla nějaká domluvená vychytralá dohoda, jež by měla skautům zajistit podporu na všech stranách. Byla to ukázka dvou rozdílných proudů, které vznikly v nenormálních podmínkách totalitního státu a v revoluční situaci ještě neměly možnost si vyjasnit stanoviska. A pochopitelně, je to také náznak ideového zaměření, kde se jedna část přiklání ke klasickému svojsíkovskému skautingu a druhá k tomu, co se dříve nazývalo pokrokovým junáctvím.

Zpráva z Mladé fronty měla několik nepříznivých aspektů. Předně to bylo personální složení skupiny, kde kromě několika přijatelných jmen byly i osoby skautsky a společensky zcela zdiskreditované. Jméno hlavy této skupiny, zasloužilého umělce Alexeje Pludka, musí nahnat děs každému, kdo to myslí se skautingem jen trochu dobfě. A doktor Macháček je osvědčený likvidátor JUNÁKA, jak ze 1948, tak ze 1970 roku.

Motivace akce vstupu do Socialistického svazu mládeže v té době je zcela nepochopitelná a rovná se pokusu naskakovat na potápějící se loď. Podílníci by jí měli poněkud objasnit.

V té době už bylo známo Prohlášení 7 bodů, z nichž jeden byl požadavek členství ve Světové organizaci a poslední bod je odmítnutí spojení se Svazem socialistické mládeže na jakékoliv úrovni. Nechce se věřit, že by akce pana Pludka a jeho společníků měla za cíl tuto snahu zmařit. Museli však vědět, že kdyby se jejich úsilí uskutečnilo, byla by to nepřekonatelná překážka přijetí našich skautů do Světové organizace. Ovšem i toto seskupení činovníků má svou váhu a reprezentuje určitou část JUNÁKA.

Důležitou roli hraje doktor Sum, který byl posledním starostou v roce 1970 rozpuštěného JUNÁKA.

Na 2. prosince 1989 byla svolána do Městské knihovny v Praze schůze k obnovení činnosti JUNÁKA. Pochopitelně se muselo projevít 20 let přerušení oficiální činnosti. Všechny strany ukázaly snahu po zachování jednoty a kontinuity. Doktor Sum prokázal velké úsilí vrátit JUNÁKA do původních kolejí. Nakonec bylo přijato „Prohlášení sedmi bodů“ jako základna pro další jednání.

K tomuto stavu však existuje několik otázek, které by v tak klíčové situaci, jako je obnovení činnosti a vlastně nasměrování výhybek na dlouhá léta, neměly zůstat nezodpovězeny.

28. prosince byly schváleny stanovy české organizace. Jestliže v tomto přípravném období bývalí členové vedení zastávají kontinuitu svých funkcí, doktor Sum vychází ze své funkce starosty, měli by se vyjádřit, zda a do jaké míry mají platnost i všechna ta prohlášení Ústředí z let 1968 až 1970, z nichž některá nesou podpis i doktora Suma a z nichž na ukázkou budíž citováno například několik výňatků z Prohlášení Ústřední rady JUNÁKA z 1. 2. 1970:

„ . . . Obnovu JUNÁKA chápala většina činovníků jako kvalitativně novou fázi v historii hnutí . . . , a to především z plného uznání vedoucí úlohy KSČ, z uznání marxistickoleninského světového názoru a výchovy dětí v duchu vědeckého socialismu. Rozhodující pro celou další činnost bylo období III. sněmu, který v listopadu 1968 přinesl zásadní rozhodnutí o socialistické orientaci JUNÁKA a naprosto jednoznačně se přihlásil k výše uvedeným politickým a ideovým principům. Sněmem byly přijaty zásady programu socialistické výchovy, vycházející z vedoucí role KSČ, marxismu-leninismu a proletářského internacionalismu. Zásadně se distancujeme od všeho, co bylo spjato s netřídním, apolitickým a náboženským pojetím výchovy. Distancujeme se od zásadních ideových požadavků světového skautského ústředí. Trváme na zásadě, že veškerá výchova musí být v souladu s ústavou založena na vědeckém světovém názoru marxismu-leninismu. Naší hlavní povinností je přispět maximálně k výchově budoucích občanů pro věc socialismu a komunismu. Výchovu chápeme jako komplexní proces vedoucí mladou generaci k pochopení a podpoře politiky KSČ, k přípravě zvládnutí výstavby materiální základny komunismu.“

To je jen několik ukázek z nepřeberného množství. Zdají se již překonané, ale jistě by prospělo vzájemnému porozumění, kdyby to potvrdili i jejich autoři.

V roce 1968 jsme se sešli, jako by těch předchozích let nebylo. Nyní se schází skauti, a někteří zase, jako by těch dvakrát dvacet let nebylo. Ale ono bylo a stalo se mnoho věcí.

Dvakrát byl JUNÁK rozeznán zásahem zvenčí, ale potřetí jej rozpustili vlastní lidé. Jistě tu bude plno výkladů o snaze zachránit co se dalo. Ale jakou má ještě váhu takový argument v zemi, kde se tak často opakuje, která byla tolikrát okupována, pokořena a zneuctěna tolika masovými kolaboracemi. Bylo přeci dost hlasů, které volaly, že JUNÁKA je hodno rozeznání a nikoliv lokajské posluhování a seberozpustění. Byli tu takoví,

kteří stáli za stanoviskem, že je lépe zemřít ve stoje, než žít na kolenou. Snad to bylo v té době nadnesené, ale junáci-spásonoši se pro jistotu rozhodli pro tu opačnou variantu. Mělo se prý zabránit opakování procesů. Ale jak je to přesvědčivé, když v kritické době vyhnali z řad JUNÁKA část jeho členů – vyznavačů křesťanství a s označením reakčních sil je vystavili na pranýř. Nepředhodili je tak vlastně na pospas režimu, o kterém věděli čeho je schopen a se kterým se tak ochotně spouštěli? To je ale míněno jen jako poznámka k tomu, jak je zneklidňující, když se na porodním sále znovu motají zřízenci pohřebního ústavu.

Je jistě důležité řešit otázky organizační struktury, ale daleko zásadnější je se dohodnout na tom, zda JUNÁK, takový jaký byl, může zůstat základnou budoucí spolupráce všech skautů, zda pojetí takové jednoty je schopno zahrnout široké rozpětí, jaké představují lidé stojící za marxismem-leninismem na jedné krajní straně a za křesťanstvím na druhé.

Spisovatel Pludek se mezitím musel stáhnout do pozadí, ale v jeho skupině jsou lidé, kteří se podíleli na likvidaci JUNÁKA v roce 1948 a po roce 1968. U řady z nich to bylo přesvědčení a služba jiným zájmům, než zájmu JUNÁKA. Ale co ti ostatní? Byli k takovým prohlášením pod nátlakem donuceni? Co bylo v sázce? Jejich hrdla, holá existence, životní standard či jenom prebendy? A jsou takové charaktery přínosem do budoucnosti? Neměli by si je jejich nositelé ponechat pro soukromou potřebu? Je jistě pravdivý poznatek, že názory i víru je možné změnit, dojde-li člověk k poznání, že se dopustil omylu. Avšak charakter – osobní charakter – se dá změnit jen velice zřídka.

Je nepostradatelná pomoc všech zkušených, ale jen takových, kteří nebudou zatížením pro budoucnost. A budíž vítáno nadšené mládí, třeba nezkušené, ale čistých srdcí a rukou.

Některé obavy se mohou zdát přemrštěné, ne však pro ty, jejichž život je zjižven bojem za skauting. Vždyť nešlo jen o malé hanebnosti. Byly šibenice, koncentráky, pomalá smrt uranových dolů a moře utrpení, které už nikdo nikdy nedokáže vyčísřit. Ti, kdo o tom něco ví, nemají práva mlčet.

Ta zlá doba měla jedinou přednost a to, že může sloužit jako odstrašující příklad. Věřme, že ti, kteří povedou náš skauting do budoucnosti, neztratí toto poučení z očí.

Co přát českému a slovenskému skautingu? Aby již nikdy neposluhoval žádnému režimu, ale sloužil jen své vlasti. Aby si odřekl být masovou organizací a vyhnul se všem nástrahám korupce, která by spolehlivě zničila jeho ducha. Aby neztratil to nejkrásnější, to je, aby zůstal hrou. Aby dokázal vrátit sesterství a bratrství jejich posvátný význam, aby přestaly být spolkovou frází. Aby dokázal vychovávat k vědomí, že skauta tvoří především jeho srdce a teprve pak zacházení se sekerou.

Naše země je mravně nemocná. Podaří-li se jí skautingem vrátit něco z toho rytířství, jež je jeho zdrojem, pak skauting jistě vyplní svou službu vlasti.

Povzbuzující byla zpráva ze soboty 6. ledna 1990, kdy na schůzce širšího zastoupení skautských pracovníků v Národním muzeu, kde byl přítomen i zástupce světového ústředí ze Ženevy, došlo k dohodě, že československá skautská organizace podá přihlášku do světové skautské organizace.

Skautský sněm je připravován na 19. května letošního roku v Brně. Ten rozhodne na dlouhá léta o tváři československého skautingu. Proto je nutná intenzivní příprava, vzájemné seznamování, vyjasňování stanovisek všech směrů hnutí, jejich podmínek pro spolupráci a představování osob, jež se ucházejí o vedení našeho skautingu v budoucnosti.

Skauting a totalitní ideologie

(Vyšlo v krajském týdeníku Nedělní hlasatel č. 13 [USA] dne 26. 8. 1990)

Skauting žije v reálném světě, se kterým se musí stále vyrovnávat. Popis podmínek, ve kterých se skauting rodil a rozvíjel, patří i k jeho historii. A následující poznámky mohou mít význam pro příslušníky generací, které byly po desetiletí vystaveny desinformaci a odříznuty od světa. Nemohou být pro dané téma vyčerpávající a jejich účel není přesvědčit, ale upozornit, že existuje i takový pohled na věc. Teprve skutečná informovanost dovoluje člověku svobodnou a zodpovědnou volbu a rozvíjí jeho inteligence, tvořivost a vytvoření osobnosti.

Skauting vznikl na zlomku minulého a dnešního století ve Velké Británii. Do té doby nebyla známá žádná hnutí mládeže na dobrovolné a mimoškolní základně a už vůbec ne v mezinárodním měřítku. Objevením skautingu se ovšem mnoho změnilo a totalitní režimy, které po první světové válce zamořily značnou část světa, velice důrazně prosazovaly svůj totalitní nárok na mládež a k tomu si vybíraly některé lákavé prvky skautingu. S odstupem doby a za situace, kdy se zdá, že opět nastává velký přelom v lidských dějinách, kdy totiž dochází k definitivnímu rozčarování z komunismu, můžeme lépe posoudit některé souvislosti tehdejšího vývoje. V civilizovaných zemích kapitalismus, ve svých začátcích značně bezohledný ekonomický systém, vlastně již neexistuje. Vývoj si vynutil sociální komponentu. Při uznání jak ekonomické, tak i sociální stránky se přetvořil na svobodné sociální tržní hospodářství, které v současné době představuje systém, který je schopen nejlépe uspokojit potřeby společnosti a člověka.

Situace na konci století ovšem vypadala jinak. Mezi nejpalčivější a nejexplozivnější problémy té doby a té následující, patřily otázky sociální spravedlnosti. Potřeba spravedlivějšího světa se pociťovala všeobecně, lišily se jen názory, jak toho dosáhnout. Politické směry, dělící se od dob Francouzské revoluce na levice a pravici, hledaly rozdílná řešení. Konzervativci a liberálové chtěli dosáhnout všeobecného zbohatnutí a tím odstranit chudobu. Socialisté viděli řešení v rozdělení statků. Tehdejší svět byl ovšem navíc naprosto rozvrácen a vyčerpán první světovou válkou, která uvolnila revoluční síly, jež změnily

tvářnost světa. Jako reakce na neschopnost tehdejších politických systémů řešit válečný a poválečný chaos vystupují na světovou scénu tři totalitní ideologie. Všechny měly za cíl vybudovat na troskách starého, zkaženého světa svět nový a ctižádost stvořit nového člověka. V pohledu nazpět, který však sahá až do dnešních dnů, lze říci, že všude tam, kde se prosadily, se ta první fáze zdařila. Trosky jsou nepřehledné, všechny oběti se už nikdy nepodaří spočítat. Ten druhý cíl zůstal jen snem. Všechny totalitní ideologie mají kořeny ještě uprostřed minulého století. Dokud jejich ideje bloudily jen na úrovni rétoriky, téměř nikdo si neuvědomoval zkázu, která se v nich skrývá. Když pro ně dozrál čas, bylo již pozdě.

Fašismus má celou řadu myslitelských otců a i když jeho nejvýznamnější představitel Mussolini byl původně aktivní socialista, zrodil se především z pohrdání demokracií a masou obyčejných lidí.

Věřil v poslání elity, která má právo a povinnost vést masu postavit se nad morálkou. Druhé dvě, které byly ve své podstatě i praxi daleko brutálnější a v zápasu o moc daleko úspěšnější, vychází ze socialistického ideálu. Jsou to totalitní socialismus komunismu, a nacismus, nacionálně zbarvená odrůda totalitního socialismu. Socialismus ve své prapůvodní podobě byl idealistickou snahou po odstranění nedostatků světa. Totalitní socialismus se stal jen nástrojem temných sil k uchopení moci. Největší životnost projevil komunismus, vycházející z Marxovy politické a ekonomické filosofie, které dal Lenin konkrétní formu politického spiknutí s organizační strukturou nikoliv politické strany, ale odkoukanou od organizací druhu Mafie. Fašismus a nacismus jako mocenský faktor skončily ve troskách druhé světové války. Masové hroby jejich obětí zná celý svět. Mocenský komunismus patřil mezi vítěze a teprve dnes se začínají otevírat hroby jeho obětí očím světa. V době svého nástupu však byl nadějí mnoha důvěřivých lidí i velice chytrých hlav. Nastupoval se slibem nasycení všech, které ospravedlňuje ztrátu svobody. Končí tím, že jediným jeho produktem, který dovede vytvořit lépe než ostatní, je bída s nouzí, korunovaná ostnatým drátem. Komunismus skutečně otočil kolem dějin, ale o pořádný kus nazpět. Zavedl znovu robotu, státní otroky, kolonialismus, výměnný obchod a právo útrpné. Marxova kritika vycházela z ekonomiky ranného kapitalismu a ani tehdy neměla plnou platnost. Řekněme hned na začátku, že zdrojem každého totalitního systému je utopie, popření reálného světa a popření všech zkušeností lidského rodu a především jeho morálky. Výrazným prvkem těchto systémů je pohrdání obyčejným člověkem, jeho myšlením a vůlí. Masa musí být řízena osvícenou elitou. Kult vůdce dosahuje úcty k božstvu.

Všechny tyto systémy se obracejí na emocionální stránku člověka a jeho náboženské instinkty. Ví dobře, že každý z lidí si v sobě chová třeba i jen nejasněnou představu o spravedlivém světě. Komunismus dosáhl největších úspěchů tím, že v nich rozehrál strunu sociální spravedlnosti a dojem, že on je tím nástrojem, který tento cíl dosáhne. Je to nejperfektnější zneužití prastaré lidské touhy po ztraceném ráji, jaké kdy lidstvo poznalo. Komunismus slibuje ráj na zemi. Nikoliv na věčnosti, ale nejpozději přespříští generaci. A vstup nebude odměnou za trnitý život, ale zákonitostí. Našinec se toho sice také nedožije, ale dětem už bude údajně líp.

Snad nejhorší účinek totalitní ideologie je v oblasti lidské psychiky a mravů. Vyřazuje u člověka jeho osobní svědomí, vrozený smysl pro dobro a zlo a nahrazuje je vírou a slepou službou nějaké tak zvané vyšší věci, třeba nadvlády rasy nebo třídy.

Toto všechno skauting odmítá a proto byla jeho existence v těchto režimech nemožná. Všude, kde zvítězila totalita, skauting zanikl. Ze strany totalitních států byly pokusy světový skauting infiltrovat, ale tomu zabránil ještě sám Baden-Powell.

Vzpomínka

(uveřejněno v exilovém časopise SKAUTING v říjnu 1974)

Chtěl bych Vám vyprávět o jednom setkání a to vyprávění by mělo být současně i vzpomínkou na jednoho člověka, jehož jsem obdivoval, který patřil mezi nás a který nám odešel.

Situace a prostředí našeho setkání byly tak zvláštní, že se neobejdu bez širšího objasnění.

Mohlo by to začít jako pohádka. Za devaterými horami žil jednou jeden král. Ale jeho říše byla neveselá a jeho poddaní byli jen lidskými stíny. Nebylo to vlastně ani království a ten král nebyl pan král, ale soudruh Král a jeho panství byl starý kartuziánský klášter, který však už od minulého století sloužil jako věznice. To jméno Kartouzy jí už ale zůstalo.

Jenomže, zatímco ty všechny předchozí, z dějinné scény se vytrativší společenské řády jej zanedbávaly a nechaly zet prázdnotou, ten nový, ten opravdu lidový jej zaplnil novým životem a ruchem.

Starý klášter přebudoval lid prostřednictvím svých samozvaných zástupců na mlýn lidských charakterů, který měl zavilé nepřátele lidu přetvořit na nové, lepší budovatele šťastnějších zítřků.

Věru, nesnadná to úloha, ze zmrzačených a kdejakou buržoasní ideologií a pavědou prolezlých individuí udělat něco, co by bylo hodno jména člověk, které zní tak hrdě.

Ale vládnoucí představitelé dělnické třídy, vědomi si své historické zodpovědnosti a humanitního poslání se nezalekli obtíží tohoto úkolu a pověřili jím ty nejlepší ze svého středu.

A už to, že se více nemluvalo o trestu, ale o převýchově, svědčilo o zcela novém, hluboce lidském pojetí tohoto starého problému.

Vězení je pojem, který pro každého představuje něco jiného. Někdo si svou představu udělal z četby – Zápisky z mrtvého domu či něco novějšího. Jiný z filmu, nebo z televize a někteří se s ním seznámili na svou vlastní kůži.

Představy jsou to namnoze hrůzostrašné, ale přece jen mnohdy vzdálené skutečnosti.

To, co bylo opravdu strašné, to nespočívalo převážně v těch fyzických trampotách, i když i ty měly něco do sebe, ale v oblasti duševní.

Ale právě zážitky z této oblasti jsou nesdělitelné, pokud člověk není zrovna sám Dostojevský nebo Solženicin.

Každá doba vtiskne svá znamení i jazyku. Tak i doba těch let poválečných a pozdějších si toho neodepřela. Součástí jazyka se staly výrazy do té doby neznámé, které ve své době v jistých kruzích byly značně rozšířené, ale do obecného povědomí vstoupily vlastně až roku 1968 během jeho relativní tiskové svobody.

Byla to řada názvů a slov z oblasti, o které bylo dříve pro některé nežádoucí a pro jiné neslušné se zmiňovat, to je z oblasti přední fronty světové revoluce, oblasti kriminálů a koncentračních táborů.

Když ponechám ty oficielní názvy stranou, aby nemátly svou falešnou neutralností, pak snad ty nejužívanější z nich jsou slova mukl, bonzák a příslušník.

Výrazy již dříve užívané jako bachař, fízl apod. samozřejmě také na významu neztratily a sloužily k bližší specifikaci. Ostatně byly užívány jen jednou stranou, zatímco druhá je přijímala s netajenou nevráživostí.

Slovo mukl značilo objekt převýchovy, tedy postaru řečeno trestance.

Původ tohoto slova je neznámý. Jedna pozdější konstrukce se snaží vysvětlit, že jde o počáteční písmena označení „muž určený k likvidaci“. To ale není pravda a ani se mi to nezdá nejšťastnější, protože to zužuje a zkresluje obsah tohoto pojmu.

Protějškem názvu mukl je příslušník. Slovo jistě ne nové, ale v této souvislosti mající zcela specifický význam. Určuje, že jde o příslušníka bezpečnostního aparátu, úderné pěsti předvoje pracující třídy.

Oba dva názvy byly svými nositeli přijímány s pravou stavovskou hrdoostí, i když vztahy těchto dvou skupin se navzájem podstatně lišily.

Vztah příslušníků k muklům měl široké rozpětí od vztahu k škodlivému hmyzu přes likvidaci morové nákazy až po pečlivou starostlivost, jakou věnují mravenci dojným mšicím.

Vztah z opačné strany byl takový, jaký je po všechny věky vztah otroků k otrokářům, sahajících podle typu od servilní úlisnosti až po šířající nenávisť a pohrdání.

Fenomén bonzák, nebo také bomzák je záležitost, týkající se výlučně vězení komunistické provenience a bude o něm řeč později.

Dostal jsem se do vězení v době, kdy se dostávaly bezpečnostní orgány do obtíží. Předpokládaný odpor kontrarevoluce se, alespoň co do rozměrů, nedostavil, a tak Státní tajné bezpečnosti, mající veliký stav vysoce kvalifikovaných odborníků nezbylo, než historickému vývoji napomoci a pro své složky opatřit práci.

I popustily se stavidla fantazie a začalo se dělat něco, čemu se dříve říkalo provokace. Zavíralo se kde co.

A když už došlo i na chovatele drobného zvířectva, nemohli ani skauti zůstat ušetřeni. Taková akce měla také pomoci postavit na nohy živořící pionýrskou organizaci. Hrdinská postava malého Pavlíka Morozova, udavače a otcovraha, si tehdy těžko razila cestu do srdcí českých dětí. Příslušní odborníci shledali, že k strhnutí nestačí jen takový dobrý příklad, ale že je nutné předvést i odstrašující. A tato služba byla svěřena skautské organizaci, která jinak požadavkům nových vládců opravdu neměla co nabídnout.

Přechod mezi životem civilním a vězeňským nebyl pro každého nejlehčí, i když znám lidi, kteří tvrdí, že ten jediný opravdový rozdíl mezi tou tehdejší vnější svobodou a pobytem za mřížemi byl jen ve větší možnosti výběhu. Ale to je snad nadsazené. Mezi lidmi, kteří se nacházeli ještě v nezajištěném stavu, bylo stále ještě dost takových, kteří se v dobré víře

snažili zachovávat ušlechtilou podstatu komunismu. Kromě těch nelítostných revolučních složek se dovedly prosadit síly, kterým nic lidského nebylo cizí.

Příklad mého školního života je toho dobrým příkladem.

Krátce před mým zajištěním pro převýchovu otrásal zemí Slánského proces. Navštěvoval jsem v té době jednu střední školu a tehdy přišel se „shora“ pokyn zasílat telegramy na Nejvyšší soud, dožadující se přísného potrestání této velezrádné protistranické bandy.

I sešli se zástupci všech složek školy a schůzovalo se. Podávané návrhy se překonávaly v tvrdém odsouzení hanebností, spáchaných na dělném lidu a jeho předvoji – rodné straně.

Nakonec se vykristalizovaly dva směry. Ti kteří si přáli ukončit světovou revoluci do konce příštího měsíce se mezi sebou lišili jen tím, že jedni chtěli, aby byl požadován trest smrti a druzí oběšení. Ta třetí skupina se proti tomu statečně postavila, zdůvodňujíc, že škola je nakonec výchovná instituce a že je třeba vyzvednout i mravní stránku socialismu a upustit od tak drastických požadavků.

A ta nakonec svou formulaci prosadila. Náš školní telegram požadoval pro Slánského a jeho společníky jen nejvyšší trest, který zákon zná. Skvělá ukázka, že i mezi soudruhy bylo mnoho lidí s dobrým srdcem. Moudrá strana jim nakonec vyhověla všem.

Být ve vězení, ač to pro ty, kteří se dívali na mřížce zvenku žádný rozdíl nebyl, to neříkalo ještě mnoho o těch, kteří byli uvnitř a o jejich osudech.

V našich dobách v muklovském mundúru mohl být navlečen právě tak mnohonásobný vrah jako univerzitní profesor či venkovský farář. Ta nedobrovolná společnost vězňů se skládala jak z těch nejušlechtlejších lidí, tak i z té nejhorší kriminální spodiny.

Ti poslední na tom byli o to lepší, že měli většinou směšně nízké tresty, pardon, krátké doby k převýchově a že z rozhodnutí a z moci vrchnosti zastávali všechny muklovské funkce. Zato byli povinni politickým zločincům ztrpčovat život, k čemuž je stejně tak jako tak jejich přirozenost nutkala. A to v rámci muklovských radovánek nebyla naprosto zanedbatelná položka.

Zatím co v koncentračních táborech se mohli slušní vězni vlivu těch kriminálních celkem i bránit díky ohromné početní převaze, vězni v pevných věznicích, uzavření na jednotlivých celách, byli proti tomuto navíceteroru zcela bezmocni.

Celkový režim věznice v zacházení s vězni se v čase měnil podle určitého programu nebo i vykřičenosti ústavu a navíc i uvnitř věznice byly různé možnosti.

Byla oddělení, kde se dalo přiměřeně poměrům žít docela slušně až přepychově, ale i taková, kde se muselo každý den, ba každou hodinu bojovat o holé přežití. Vyskytovala se místa, kde se člověk mohl setkat s přáteli a zase jiná, kde byl k zbláznění po léta izolován.

A také způsob užívání panského biče strachu měl svou hierarchii. Bylo to jako ty ruské skládací panenky. Otevřeš a objeví se ti nová.

Uvnitř věznice byla ještě jedna menší věznice – samotky – ohrazená vlastním ostnatým drátem, kde vládl trestní režim.

Existence samotek byla trvalou výhrůžkou sloužící k udržení dobrých mravů řadových vězňů. Na samotkách pak bylo ještě jedno zvláštní oddělení s ještě zostřenějším režimem, kterým se strašili obyvatelé samotek a na tomto oddělení byla jedna nebo dvě cely s mimořádným režimem, kterým se strašili obyvatelé trestního oddělení. Posádku těchto cel strašili už jen šibenicí, nebo výhrůžkou, že jim jednou udělají těsnou rakev, protože z požitků této matičky země už nebylo nic, čím by je ještě mohli strašit.

V Kartouzích bylo tohle útulné oddělení samotek docela nahoře, blízko nebi.

V podzemí byly korekce. To je zařízení nikoliv s dlouhodobými výchovnými cíli, ale s rychlým nápravným výsledkem, určené pro případy okamžité a neodkladné potřeby.

Tou byli strašeni bez rozdílu všichni obyvatelé věznice a bylo jí dopřáno např. těm, kteří nesložili pokrývky tak, aby to ukojilo estetické cítění příslušného pana velitele, nebo se poněkud opozdili před ním v povinném smeknutí a nebo utrousili někde neopatrně před nějakým bonzákem poznámku, která zranila city velitele. Také se tam ale člověk mohl dostat omylem. A nebo spadnout do akce, která se dělala pravidelně před státními svátky a slavnostními příležitostmi. To byli namátkově vybráni a nahnáni do korekce vězni z různých oddělení. Tato akce měla utužit kázeň a ukázat nepřátelům lidu, že pěst dělnické třídy ve své bdělosti ještě neochabla. A nakonec těm oslavám to dávalo také ten správný říz.

Po pravdě řečeno, i v tomto prostředí však učinila správa nápravných zařízení svým představám o humanitě zadost. Korekce byly malé útulné kobky, vybavené malinkým okýnkem a s vybavením v různých třídách. Od těch jednoduchých, kde se spalo na dřevěné pryčně, až po luxus třídu, kde sloužil k spánku jen betonový kvádř a zatemněním se získala temnice. Jídlo se podávalo každý třetí den. Za předpokladu ovšem, že službu konající pan velitel na nezapomněl, a nebo, že chodbaři nebyli zrovna líní se obtěžovat do podzemí.

Fysických trestů se zásadně vůči vězňům nepoužívalo. Pokud ovšem člověk nepovažuje pod vlivem přemrštěné změkčilosti za fyzický trest sžírající hlad, zimu, špínu, nemožnost mytí, spaní na tom už zmíněném betonu a to, že třeba celou dobu jeho pobytu byl nevyprázdněn tzv. žanek. To byl kýbl, zařízení nahrazující kloset, dědictví to po dobrém císaři Josefu II. blahé paměti. Ostatně ty žanky nebyla specialita korekcí, z jejich výhod se těšily celé samoty.

A takový ten příležitostný kopanec nebo přivření dveří se také nebralo tak vážně. Ze strany pánů velitelů se to rozumělo spíš než ústrk jako projev snad trochu obhroublé, ale přece jen přátelské pozornosti. Došlo-li však přece jen k nějakému použití hrubé síly, pak nelze než přiznat, ale k tomu byli příslušníci ve většině případů vyprovokováni a že tedy vina spočívala výhradně na druhé straně.

Způsobů, jakými uráželi věžňové své velitele, z nichž většina byla nadána nadprůměrnou citlivostí a jemností, bylo ovšem mnoho. Např. domáhání se vycházek, liknavé a neochotné zdravení, drzé pohledy, nebo vyzývavé nošení brýlí jako důkaz duševní nadřazenosti vězně kladlo mnohdy na pány velitele těžké nároky.

Bylo-li ovšem už nevyhnutelné nestydatost u některého vězně uvést do příslušných mezí, pak to již v té době ponechávali páni velitelé raději vybraným chodbařům.

Tohle řešení mělo mnoho výhod. Jednak ti vybraní měli znamenitou kriminální kvalifikaci, vesměs to byli vrazi a odvedli tedy odbornou práci a pak, tito většinou překrmení mládenci dostali nějakou příležitost vybit slušným způsobem něco ze své nahromaděné energie a při tom zdravě rozvíjet svůj třídní instinkt.

A když to ti chodbaři udělali příliš svědomitě, takže při tom došlo k vážnějším následkům jako třeba k pohřbu, zůstala ta záležitost mezi vězni a velitelství spravedlivě rozhodlo.

Obzvlášť tvrdý postih pro delikventy v korekcích spočíval v tom, že jim bylo odepřeno vůbec to nejlepší, co dělnická třída nejenom svým vlastním, ale i nepřátelům dopřává, to je práce. Aby velitelství před lidem tento čin ospravednilo, byla těm potrestaným strhávána každý den z konta částka, která odpovídala denní penzi toho nejluxusnějšího socialistického hotelu.

Nezasvěcenému by se mohlo zdát, že delší pobyt v korekcích byl nezbytně doprovázen nudou. To je ovšem zdání klamné.

Člověk mohl přemýšlet o své vině, již se prohrěšil na pracujícím lidu, mohl přemýšlet a plánovat, jak se stát opět platným členem lidské společnosti. Mohl si také okusovat nehty

a hudebně nadaní jedinci se mohli snažit dát svým chladem cvakajícím zubům určitý spořádaný rytmus. Kdo měl přírodopysné zájmy, mohl zahánět myšlenky na chybějící potravu pozorováním různých lišejníků, kterým se dařilo na vlhkých stěnách a podlaze.

Nelze nepřiznat, že se našla i individua, která tuto ukázkou dobré vůle svých představených zneužívala k prohlubování své nenávisti vůči nim a ke kutí piklů.

Prostě, tak jednotvárné to také nebylo. Když byli páni velitelé dobře naloženi, sešli do sklepa a hodili sem tam do některé cely k těm obzvláště vzpurným trestancům nějaký ten slzotvorný granát. To bylo veselí, to bylo smíchu, jak takový buič z rozvernosti lezl po stropě a brečel jako želva.

Bylo by ovšem hrubou nepravdou tvrzení, že výhod korekce mohl využívat potrestaný vězeň do nekonečna. Naopak. Ta doba byla předpisy omezena na dobu nejvýše patnácti dnů. Po té musel být delikvent, ať už se mu to líbilo, či ne, vyveden nejméně na deset minut k novému raportu, než mohl nastoupit těch nových patnáct dnů, které tam obdržel. Když se to opakovalo třikrát nebo čtyřikrát, tak pak už nemělo ani velitelství, ani ten nezbedník žádných starostí více.

Že neměla správa věznice starostí, to byla zásluha samotného Ministerstva vnitra, protože ono ve své revoluční obezřetnosti rozhodlo, že rakev byla ta první věc, na kterou si vězeň musel našetřit.

Kdybych se nyní měl přidržet hlediska vězně, pak musím přiznat, že v té době poměrům na samotkách v Kartouzích do utěšenosti všelicos chybělo.

Staré vězeňské budovy mají v sobě něco z velebnosti chrámů.

Vstupíte-li do nich, cítíte dotyk osudovosti a také vás zrovna nenapadne výskat. Jejich centrem je cosi jako chrámová loď. Po jejích stranách od shora až dolů jsou jako včelí plástve v patrech přilepeny cely a jednotlivá patra tvoří viditelně jen ochozy, mezi nimiž je napjata drátěná síť, protože vedením je nerada viděna taková netrpělivost vězňů, s níž se někteří snaží skokem z výšky předčasně ukončit dobu převýchovy. Kromě toho je takové řešení neoprávněným zasahováním do revíru velitelství, neboť ono je zde pánem nad veškerým životem i jeho negací.

Byl jsem častým hostem korekcí a na samotkách jsem měl takřka domovské právo. Nepovažoval jsem proto za žádnou tragédii, když vedení zase jednou po čase při pohledu na mě nepocítilo dostatečné libosti a shledalo tudíž, že je povinováno mé převýchově věnovat zvýšenou péči a tak pro mne na čas reservovalo jednu z těch kobek v podzemí, s následným právem pobytu na samotkách.

Pro nezasevěnce pojem samotky asi mnoho neznamena. Ve skutečnosti to již, až na omezené případy, samotky, to je cely pro izolaci jednoho vězně, nebyly. Ten přepych si totiž Ministerstvo vnitra již dávno nemohlo dovolit. Vězňů bylo příliš mnoho a staré režimy odkázaly příliš málo věznic. Budovatelské úsilí současnosti nedovolilo mrhat prostředky lidu a tak se hospodárně využívalo daných možností. Tam, kde ještě c. a k. erár vymezil místo pro jednoho trestníka, socialistický umístil zpravidla šest až devět, i když jsou známy případy, že s trochou dobré vůle se jich tam vešlo dvacet čtyři. To vše, včetně konstrukcí o mnoha patrech, sloužících ke spaní a toho již zmíněného žanku.

Strava, která i na normálních odděleních byla nedostatečná, zde byla ještě v množství omezena. Za nesplnění norem, z nichž většina se naplánovaně stejně splnit nedala, byly odměnou poloviční dávky jídla.

Práce měla ve výchovném procesu důležitou roli. Venku chodil člověk do práce prostě proto, že musel také něco jíst a i jinak se udržet naživu. To vše dělal ale více-méně dobrovolně, protože, kdyby byl chtěl, mohl se třeba někde i utopit.

Ve vězení jaksi člověk už pracovat musel. A záruka, že se tím udrží naživu tak docela jistá nebyla. Tuhle chybějící jistotu nahrazovalo velitelství domluvou a působením na city.

Práce z převážné většiny spočívala v draní peří. Denní norma sedraného peří obnášela tehdy půl kilogramu. Ta k zpracování předhozená surovina nebylo však čisté husí peří jak jej známe z vesnických draček, ale strojně škubané, mokré a zapařené slepičí a kachní z různých velkodrůbežáren, plné brouků, červů, chuchvalců hnijící kůže a kusů masa v rozkladu. To na celách, kde se v létě na celou posádku fasovalo jen půl džbánu vody, jen málokdo považoval za příjemné.

Pak se přebírala cibule. Na tři sorty. Nejmenší sazečka, pak lahůdková na nakládání a poslední byla stolní. Denní norma asi sedm pytlů. Jenomže, skoro třetina každého pytle byla hlína, chcípě myši, hnijící nať a jiný neřád. Vše na celách bylo prosyceno prachem, v pokrývkách bylo víc rodné hroudy, než nějaké té látkoviny.

Cibule byla práce zimních měsíců. Proto ji také často přivázeli namrzlou a když byl ráno člověk vzbuzen v cele, kde vše bylo pokryto jinovatkou a deky ztuhlé jako prkno, dokázala cibulová silice brzy rozežrat klouby zkrchlých rukou do krve.

Byly ovšem i příjemnější práce, ale dostat je, to už vyžadovalo trochu přízně a známostí mezi chodbaři. Ale ne všichni chodbaři byli zlí, protože i mezi nimi museli někteří dělat. A znal jsem dokonce obětavce, kteří to šli dělat, aby jiným pomohli. To se pak navlékaly vlásenky a spínací špendlíky, patentní knoflíčky, lepily se rozličné pytlíky. Zhotovovaly se též vánoční ozdoby a navlékaly korále, tedy vesměs předměty šfffící dobré jméno naší vlasti v kapitalistické cizině a v méně vyvinutých zemích.

Někdy se vyskytly i neobvyklé práce. Jednou přivezli několik vagónů dřevěných sudů. Bylo velké dohadování, co je uvnitř. Byly to třešně naložené v mravenčí kyselině a určené dalším zpracování pro výrobu třešňového džemu. Bohužel, díky té kyselině, v tomto stavu k našemu rozčarování zcela nepoživatelné. Naší povinností bylo vybírat z té masy pecky.

Jenomže na podobný úkol nebyly samotky vybaveny. Chyběly nádoby. I byly zmobilizovány všechny kýble na mytí podlahy a když ani to nestačilo, dostali jsme pokyn k použití žanků. Samozřejmě, že příslušníci radili, aby vše bylo vypláchnuto vodou. Avšak tak dlouholeté usazeniny a nánosy studenou vodou jen tak lehce neodstraníš a není ani jisté, zda se všichni vězni při tom vymývání radili i se svým svědomím. Ale co nedokázala voda, to se podařilo té kyselině z třešní. Snad ještě nikdy nebyly ty všechny nádoby tak až na třpytivý kov čisté. Prostě, požitavé socialistického džemu si přičiněním pana podporučíka Weise, příslušného pro pracovní nasazení, přišli na své.

Také na vytápění, kterému někteří připisují značnou důležitost, se nedalo na samotkách stěžovat.

Průměrná roční teplota byla díky vypětí velitelství věznice udržena ve snesitelných mezích. A ty výkyvy, zaviněné ročním obdobím, kdy v zimě přišel člověk na některých celách jako nic k omrzlinám a v létě téměř k zadušení horkem, nestály za řeč.

Systém vytápění samotek byl ukázkou vospělé vzduchotechniky z doby nástupu Lotrinsko-habsburské dynastie.

Ve sklepech byly zvláštní pece. Ty byly vytápěny jen několik hodin dopoledne a v nich ohřátý vzduch byl systémem kanálů, vestavěných ve zdech, rozváděn po budově. Teplý vzduch nebyl ani tak teplý, jako plný kouře a dehtu. Tyhle starosti trápily však jen cely v nejvyšším patře, kde byl dobrý tah. Ti dole si toho užívali jen málo, ale člověk se snadno otuží a může se zahřát prací nebo vzpomínkami na rodinu, má-li jakou.

Věc, bez které se dá těžko žít, je voda. Ale i tou byly samotky dostatečně zásobeny.

Na každém patře byl kohoutek s vodou a když bylo vody dost a zrovna tekla a když měl službu hodný pan velitel, mohl si každý při jejím ranním výdeji nabrat, co hrdlo ráčilo. Jenomže vodu v hrsti neudržíš a na každé cele byl pro všechny jen jeden hliněný džbánek, takže té možnosti člověk ani pořádně nevyužil.

Potíže začaly v létě, kdy byl vody nedostatek v celé obecní vodovodní síti a kdy byla samozřejmě věznice jako první odpojena. To jsme poznali také podle toho, že se začala nosit voda ze studní na dvoře před velitelstvím, kde jinak celý rok byl nápis, že voda je zdravotně závadná. Ale ani na tu zdravotní stránku se nezapomnělo. Jednak bylo varování o závadnosti vody přechodně odstraněno a kdyby i toto opatření selhalo, aby se nic nestalo, dostávali jsme vody jen velice málo.

Možná, že to s tou závadností nebylo ani tak zlé a že šlo spíš o to, ušetřit chodbařům práci. Do té vody měla sice prosakovat kanalizace a plavali v ní všelijací i okem viditelní živočichové a žížeň se zaháněla už tím, když k ní člověk čichnul. Ale neslyšel jsem, že by na to někdo umřel.

Konečně tohle zásobování vodou trvalo vždy nejvýš tři měsíce v roce a to se dá při mytí uskrovnit a bez koupání obejít. Ani velitelství samo zbytečně tento stav neprotahovalo, protože nemělo zájem, aby příslušníci nosili muklovské vešky a svrab do svých domovů.

I když se bez jídla, alespoň krátkodobě, dá snáze obejít, než bez vody, věnovali vězňové gastronomickým záležitostem skoro větší pozornost.

Je-li pravdou, že láska prochází žaludkem, pak ponechávalo velitelství vězně o svých citech vůči nim poněkud na pochybách. To ale v Kartouzích nebylo nijak tragické, protože hlad měli opravdu jenom ti, kteří nebyli syti.

Úprava stravy je mnohdy věc osobního vkusu a osobní soudy nemohou mít zde tedy objektivní kvalitu. O té úpravě někteří tvrdili, že poznali už horší. Tam však, kde je vysoko do žlabu, ustupuje úprava do pozadí, ba stává se mučidlem a kvantita dojde plného ocenění.

Vězeňské pokrmy se převážně sestávaly ze dvou surovin a to z brambor a z něčeho na způsob ovesných vloček. Někdy se vyskytly i těstoviny, ale těch se dávalo po čertech pomálu.

Brambory se každý rok ve velkém množství ve věznici krechtovaly a protože to dělali vězni-kulaci, bylo to odborně uděláno. Ty se pak na jaře zasílaly do různých kasáren a závodních kuchyní, odkud jsme dostávali výměnou jejich zmrzlé a shnilé, nebo starších ročníků.

Brambory byly podávány v různé úpravě. Nejčastěji jen vařené v „županu“, s přílohou přání dobré chuti, kterým se mohli vězni mezi sebou počastovat.

Nepříjemné bylo, když jedna z těch brambor, co člověk dostal, byla shnilá. Katastrofa, když byly obě.

Někdy jsme je dostali i oloupané a podle mastných kol, která se objevila příští den v černé tekutině, předkládané k snídani, již se z prostopášnosti říkalo káva, se dalo předpokládat, že snad byly i omaštěné.

„Koňský sen“ nebo také „koňský puding“ byl snad jen rozvařený podrcený oves, nebo odpad při výrobě ovesných vloček. Jen tak se dalo vysvětlit to množství plev. To se podávalo jen tak beze všeho jako taková vodou rozředěná kejda, ale bylo to jediné jídlo, se kterým se člověk alespoň trochu zasytí. Konečně, že je oves cenná obilnina a výtečné krmivo, to ví každý koňský handlír.

Když se mezinárodní situace zlepšovala, dostali jsme na tu kaši lžíci řepné marmelády. Z krmné řepy se také občas vařila polévka a při ní se mrhalo víc vodou než řepou a proto

nebyla jako hlavní chod tak oblíbená a byla vždy průvodním zjevem zlých časů, kdy vnitřní i vnější nepřítel zintenzívnil své pokusy rozkotat republiku.

Čas od času bylo i maso. Pěkné bylo, když se veterinář zdráhal někde pustit nějakou nucenou porážku nebo uhynulý kus do obchodní sítě, nebo když někde selhalo chladírenské zařízení. To bylo dobré maso. Jen labužníci byli při tom ochuzeni o jeho přirozenou barvu, protože muselo být nějaký čas před zpracováním máčeno v hypermanganu. Tím na vzhledu nezískalo. Mělo fialový nádech, ale potlačilo to zápach.

Kromě takových mimořádných zdrojů masa byly obligátně k dispozici hovězí hlavy. Vepřové jen tehdy, když už jim něco bylo.

Laik ovšem nedovede posoudit do jakého stavu je maso požitelné a často se mylí. Příslušníci ale neskrblili s vysvětlením. Když jsme jednou louskali luštěniny, které pocházely z předválečných zásob čsl. armády, které se Němcům nepodařilo vyčuchat a tahali z nich, resp. z guláše, kterým byly vylepšeny, kromě prasečích zubů i kapitální červy, řekl nám bodře pan náčelník kuchyně: „Chlapi, buďte rádi, protože červi se do zkaženého masa nikdy nedaj a taky vás nikdo nenutí, abyste to jedli“. A to byla pravda.

Protože kromě těch jmenovaných druhů podléhali zkáze i jiné potraviny, doznávala čas od času vězeňská kuchyně i jiná zpestření. Dá-li se to zpestřením nazvat, protože, když se něco dodalo, tak se to dělalo až do spotřebování a to mohlo jako nic trvat i celý rok.

Jednou v nějakém velkoskladu navlhlo papírové balení koprové omáčky v prášku a aby byla zachráněna před úplnou zkázou, dostávali jsme den co den, od jara do jara, dvakrát denně naběračku šedavé šlichty s příchutí kopru a zatuchlé myšiny, ve které při troše štěstí mohl plavat i brambor. Hlad je jistě nejlepší kuchař, ale dodnes si dovedu koprovou odepřít.

Byly i šťastnější náhody. Někde zmrzl celý vlak vajec a tu jsme měli dva týdny vaječné hody, i když ke konci se tomu říkalo vajíčka jen ze setrvačnosti.

Jindy se v šálcích objevila znenadání rýže, která tehdy i venku byla ještě nedostupnou lahůdkou. Krásná bílá rýže, zrnko jako zrnko. Někteří zoufalci z toho pohledu usoudili, že všeobecná amnestie musí být za dveřmi. Rýže byla znamenitá a pochutnával si na ní každý, komu ovšem zrovna nevadila příchuť petroleje. Oni totiž tu rýži dopravovali v nějaké tankové lodi na přepravu nafty a to nezůstalo pro tu rýži bez následků. My jsme ale za pár dnů tím petrolejem byli cítit také, takže jsme jí neměli už co vytýkat. Musela to být pořádná loď, protože to rýžové období nemělo konce.

Po takových poznámkách by se mohlo zdát, že výdej stravy nebyla pro nás žádná událost. Ale tomu tak nebylo.

Dodnes je pro mě chrestění plechovek a cvakání naběračky lahodným zvukem, budícím hřejivé vzpomínky.

A jak jsme jej postrádali v sobotu a v neděli a vůbec při všech svátcích večer, kdy se zavírala kuchyně, aby příslušníci mohli dříve užívat rodinného či společenského života.

To jsme pak dostávali studenou večeři a s tou jsme byli ve skrytu svých duší nespokojeni.

I v ty dny se ráno fasovala jen normální dávka chleba, mělo to být 150 gramů a při obědě bylo vydáno to studené.

Standardně to byly dvě vařené brambory ve šlupce, nebo jedno vajíčko, nebo kousek salámu, který byl speciálně pro vězňaci vyráběn podle nějakého zlepšováku z odstředěné hovězí krve, kterou se dříve znečišťovala kanalizace.

Ten salám neměl ani tak výraznou chuť, jako spíše lahodil oku. Ještě úplně čerstvý hrál již všemi duhovými barvami s převládající něžnou sametovou zelení staleté měděnky, jakou se zdobí střechy pražských chrámů.

Někdy byly i sýry. To třeba tehdy, když spotřebitele venku popadl rapl a nekupovali syrečky, kterých byl zrovna nadbytek, protože dodavatel splnil jedním rázem celoroční plán. Když už ty syrečky museli držet na řetěze a nebo už změnily své hmotné skupenství, tak se dostaly k nám.

Nevýhoda studené večere spočívala v tom, že si k ní člověk musel ušetřit chléb od snídaně a to stálo velké přemáhání. A když pak byly třeba tři dny svátků za sebou, jako o vánocích, leckomu tahle maličkost zkálila sváteční náladu.

Ve Valdicích – tak se také jmenovala oficiálně kartouzská věznice po obci, která ji hostila – nouze o ovoce nebyla. Těšit se z této přednosti, to byla snad jediná věc, ve které byly samotky proti ostatní věznicí preferovány. To souviselo s tím, že kromě již dávno na skladiště přestavěného kostela, byly nejvyšší budovou celého objektu. Z jejich oken bylo vidět nejen na kouzelnou krajinu Českého ráje s roztomilým Zebínem v popředí a s konturou Trosek proti obzoru, ale i do zahrady a sadů, které věznicí obklopovaly. V době sklizně to byla pravá pastva pro oči, ale také jediné setkání s ovocem.

Toto holdování ovoci a výhledu do dálky nebylo tak docela laciné. Bylo proti předpisům a honorovalo se korekcí. Nebylo ani snadné, protože malá okna byla až u stropu, kam se dalo vydrápat jen s pomocí druhých a to ještě s obtížemi. Později se podle sovětského vzoru čelilo tomuto pokušení plechovou tabulí, připevněnou v určité vzdálenosti před oknem.

Věznice sama měla velkou zahradu a bývala s ovocem a zeleninou zcela soběstačná. Pak se přišlo na to, že její produkty mohou nejen vylepšit hospodaření velitelství, ale i úzký profil v zásobování Jičína. A při tom už zůstalo. Na té soběstačnosti se také nic nezměnilo, protože věznice pro své chovance už nepotřebovala nic. Vědeckými rozbory se přišlo na to, že vliv zeleniny a ovoce vážně narušuje konečný převýchovný cíl. Napříště se tedy obojí objevovalo pouze na jídelních lístcích nedbale vyvěšených v návštěvních místnostech pro ukrácení dlouhé chvíle čekajících příbuzných odsouzenců. Těm jídelníčkům se nedalo nic vytknout. Na příkaz je sestavovali vězni s prvotřídní hoteliérskou praxí.

I tento stav zavdal příčinu k nepokojům v řadách našich sousedů. Náhodně se nám dostal do rukou útržek z denníku Práce, kde jeden dopisovatel, právě z Valdic odsuzoval hanebný stav, kdy dělnické mámy před vánočními svátky nedostanou koupit pro své děti ani domácí ovoce a do valdické věznice se vozí nacpaná nákladní auta s jižním ovocem. Inu, soudruzi si ví vždy rady.

Stolničení bylo přiměřené poměrům a tedy dost jednoduché. Používaly se vyřazené vojenské esusy a nádoby dovedně zhotovené z plechovek od konzerv. To mělo ten příznivý vliv, že chybějící vitamíny byly bohatě nahrazeny železem z rezivějících nádob. Možná, že to nebylo právě to železo, co člověk potřebuje, ale namlouvat jsme si to mohli a to už hodně pomůže.

Nástrojem ve vězení zdaleka nejdůležitějším byl tzv. bagr, tedy lžice. Byla také jen z železného plechu, ale ta nikdy neměla čas zrezivět, tak bylo o ní pečováno.

Předchozí líčení o stravování platilo samozřejmě jen pro řadové vězně. Důležitá a vybraní věžňové dostávali tzv. diety a ty ještě byly rozsáhle odstupňovány. Od stravy z bachařské kuchyně až po kulinářské klenoty, které si mnozí z nás ani dnes nemohou dovolit. Každému podle jeho zásluh – to je heslo socialismu.

O zdravotní péči a na tu nesmíme v líčení života v Kartouzích zapomenout, bylo dobře postaráno.

Kartouzy měly vlastní nemocnici, kde nejvyšším léčitелеm byl pan poručík Moravec, bývalý, tehdy již zestárlý profi fotbalista okresního formátu. Jeho vztah k medicíně se datoval zřejmě z dob jeho původního povolání, kdy v zápalu hry přerazil nějakou tu nohu.

Navenek zdánlivě dost hrubý, ale v jádru ještě hrubší člověk. Měl k ruce lékaře – vězně, ale byl to tvrdý a ostrý chlapec a snesl vedle sebe jen takového, který se mu absolutně podřídil.

Nemocnice byla vydržovaná asi proto, že bylo třeba umístit různé padlé veličiny, všeli- jaké ty prokurátory, aparátčíky a jiné potentáty v dočasně nemilosti, o kterých se nevědělo, kdy si na ně některý jejich příznivec a blahodárce docela nahoře nebo v samotné matce všech pracujících a jejím srdci Kremlu vzpomene a znovu dosadí do sedla. Zkušenost příslušníky naučila, že této vrstvě vězňů se vyplatí věnovat péči, protože v socialismu jeden nikdy neví.

Osazenstvo nemocnice, a to jak personál, tak i pacienti, si v některých obdobích co do zásluh o vítězství lidu a ideologické úrovně nezadalo ani se samotným ÚV KSČ. Proto také ve vztahu k velitelství nebyly žádné třenice. Tak se podařilo vzornou spoluprací zbavit policejního lékaře, který nedovedl dát do souladu své svědomí lékaře s léčebnou praxí pana poručíka, nastražením důvtipné „boudy“ jak kariéry, tak svobody.

Být nemocný ve vězení je dost nešťastná věc a nikdy se nevyplácí.

Vězňové z oddělení měli možnost se hlásit dvakrát týdně k lékaři. Byli postaveni do řady v ponuré chodbě před vchodem do nemocničního oddělení a očekávali zdravotní prohlídku. Tu provedl na téže chodbě pan náčelník nemocnice v doprovodu lékaře-vězně nebo lapiducha a několika bachařů. Každý se musel ohlásit základním číslem a jménem a stručně sdělit své potíže. Pak obdržel jednu z pilulek, které lékař nesl v hrsti a nehrálo roli, zda měl žaludeční křeče, vředy za krkem, nebo plíseň na nohou.

Nemohl bych ovšem tvrdit, že se vše léčilo aspirinem. Jednou to byl aspirin, jindy vitamín C, nebo hroznový cukr, pak třeba penicilinové tablety, prostě byla to skutečně diferencovaná terapie.

Horší to bylo s těmi, na které se pilulky již nedostaly. Z těch nechal pan Moravec několik zatknout – proto ti bachaři v jeho suitě – a hned odvést do korekce pro simulaci. Na ten zbytek zařval, kdo má ještě zájem o korekci. Ti se hned cítili lepší a rozprchli se na svá pracoviště.

To byl také jediný způsob, jak udržet stav práce neschopných v rozumných mezích. A to zařvání bylo víc z legrace, než míněno vážně. Na samotkách bylo jen deset cel v korekcích, kam by je všechny dali.

Na samotkách to bylo jiné. Ty nesměl vězeň opustit a tak musel lékař přijít za ním. Tím hůř pro něj. Zato cesta do korekce byla kratší.

Léků byl dostatek. Snad proto, že se tak málo vydávaly. Pokud je člověk dostal, musel je na noc dávat před celu, právě tak jako brýle, oční, zubní a jiné protézy, aby neudělal nějakou hloupost. A tak, když měl někdo třeba angínu pectoris a dostal v noci záchvat, ráno už svůj lék nepotřeboval. Bachaři v noci do cel zásadně nic nedávali.

Pokud jde o práva vězňů, pak se jim tedy nepříznávala žádná. Pracovní doba nebyla zákonem pro vězně stanovena. Byl jen všeobecný předpis „podle potřeby“ a ta byla stálá, i když se někdy v potu tváře musela vymýšlet. Pro vězně štěstí, že bachaři měli své směny. Z toho pak i vězni trochu nepřímo těžili.

Jestliže neměli vězňové žádná práva, měli zato výhody. Ty spočívali v různých malých příjemnostech a v kontaktu s vnějším světem. Poživatelé výhod mohli psát dopisy. Podle období jednou týdně či měsíčně, ale jen na jednu adresu a na jednu stranu malého formátu dopisního papíru.

Ta výhoda spočívala v psaní, ale tím nebylo řečeno v odeslání nebo obdržení. Tehdejší censor pro celý ústav přečetl tak deset dopisů denně a to bylo pro několik tisíc vězňů dost

málo. Když se mu práce kupila, nechal ty stohy dopisů prostě odnést do kotelny a z těch se pak různými cestami přeče jen něco od příbuzných k vězňům dostalo.

Ten písemný kontakt měl stejně jen symbolický význam a dával jen návštěví, že dotyčný ještě žije. Jakmile dopis obsahoval nejmenší nejasnost, nebyl doručen a navíc mohl způsobit řadu nesnází pro obě strany.

Návštěvy nejbližších příbuzných se konaly dvakrát, v oblevných letech i čtyřikrát do roka. Dbalo se na to, aby při návštěvách probíhalo vše k oboustranné spokojenosti. Proto byl vězeň před návštěvou se zvláštní péčí oholen a ostříhán, převlečen do parádního a dokonce čistého muklovského obleku, který po návštěvě k svému zármutku musel sundat a aby při návštěvě zábava nevázla, byl každému vězni přidělen jeden bdělý příslušník. A to už byla věc štěstí, protože to rozhodlo o celé návštěvě. Smělo se mluvit jen o rodinných záležitostech. A co takové záležitosti jsou, to určoval právě ten spolusedící pan velitel. O sobě mohl říci vězeň jen že se má dobře a že se již těší na své zapojení do budovatelského úsilí našeho lidu. Mezinárodní situace také určovala, zda na sebe návštěvníci koukali přes drátěné pletivo, nebo seděli jen naproti u širokého stolu.

Zvláště zajímavé případy se svěřovaly důstojníkům a to pak vězeň z návštěvy moc neměl pro samé klepání, aby jeho protějšek nenásledoval jeho osudu.

Starí pamětníci vyprávěli, že dříve se jako výhoda po odsezení určitých let povolovalo vlastnění různých zvířátek. Lidová vláda trpěla tento buržoasní přežitek po svém nástupu jen krátko a brzy mu učinila přítrž. Vězeň má jít do sebe a ne si krátit dobu převýchovy hraním se zvířaty. Nakonec byly uváděny i hygienické důvody. Tak byly nárazovou celostátní akcí utraceni všelijací ti vořísci zastřelením, kočky šlápnutím za krk, kanárcům byla promáčkuta hrdélka a akvária se vyčila do kanálu. Za nás se trpěla jen havěť se šesti nohama.

Balíčky tehdy byly tak vzácné, že není třeba se o nich zmiňovat.

Ve zcela ojedinělých případech se jako výhoda povolovala za mimořádné zásluhy třeba i tužka a papír, což jinak bylo přísně stíháno. Tehdy nebylo dovoleno žádné vzdělávání, včetně samotné ruštiny.

Sem tam se půjčovaly i knihy. Člověk se mohl potěšit „Rytířem rudé hvězdy“, nebo neméně cenným dílem „Daleko od Moskvy“. Ale tady bych nechtěl křivdit, protože ve vězeňské knihovně se díky neznalosti bachařů vyskytovaly skvosty, které bys venku marně hledal. Ale jen tak dlouho, než je uvědomělí trestanci z konduktu pana Slánského sami vybíli.

Tomu všemu se říkalo výhody. Právě výhody, protože se jimi mohl vězeň těšit za slušné a uspokojivé chování a mohly mu být kdykoliv odebrány. To se také dělalo. Pro špatné chování vězňů i aby byl odlehčen censor a bachařstvo asistující při návštěvách. Slušné chování se vidělo ve snaze být nápomocen převýchově. Být převychován, to znamenalo mít zlomený charakter, ztracenou čest a pošpiněnou duši, ztratit úctu sám k sobě a začít věřit, že ničemnost je největší lidská ctnost a že není nic špatného na snaze dostat se na svobodu přes hřbety nebo mrtvolky ostatních. Být převychován, to znamenalo být mravní ruinou, povolnou ke každé hanebnosti.

Výhodou také podléhající omezení, bylo obdržení kapesného ve vězeňských poukázkách. Každý vězeň si jednak musel vydělat na svou režií a pak splatit nejprve soudní výlohy. U popravených tato povinnost připadla pozůstalým, pokud jim to stát ze sociálních důvodů neodpustil.

Teprve po zapravení těchto dluhů státu mohl se vězeň těšit z plodů své práce. Pracovalo se pro různé firmy za odpovídající plat. Z toho připadlo 11% vězni, zbytek věznicí. Z těch

11% šla větší část na tzv. spoření, které z různých příčin často zase připadlo věznic, zatím co dluhy si odnesl vězeň i do civilu. Menší část byla vydávána v poukázkách.

Když se vězňovi na samotkách dařilo plnit normy, mohl si vydělat až 5 Kčs měsíčně. Tuhle možnost výdělků trpělo velitelství jen proto, že je zbavovala povinnosti zapůjčit vězni nějaký obnos na zakoupení mýdla a zubní pasty.

Přes tento výdělek byl pobyt na samotkách pro každého vězně přece jen určitý luxus. Za každý den bylo totiž jejím obyvatelům strháváno z konta nebo psáno na dluh 38 Kčs, kromě oné částky již stržené z výdělků. To nebyla žádná šikana ani krivda, protože jednak ta režie samotek, to je zvýšená ostraha a pod., a také práce tam konané přinášely věznic menší výdělek. A proč by měl lid na takové rošťáky ještě doplácet.

Kdo vlastně byli obyvatelé samotek? Kriminálních delikventů bylo málo a to ještě jen proto, aby té velezrádné sebrance trochu okořenili život. Tu většinu tvořili jednak vězni natolik prominentní, že to vyžadovalo izolaci a takoví, kteří svou zatvřelostí a vlivem narušovali převýchovný proces u ostatních. Další pak z trestu, zapříčiněných všelikými důvody. Mohl to být pokus o útěk, drzé usmívání při nástupu, neochota a liknavost při nedělních brigádách a pod.

A ta třetí, ta obzvlášť politováníhodná skupina, o které takřka ani ti potrefení nevěděli, byli lidé, většinou mladí kluci, stažení z různých táborů a věznic a určení velitelstvím k zvláštnímu zpracování.

Vrchním profousem samotek, v ostatních částech věznice zvaných Sing-Singem, byl tehdy pan staršina Lejsek, současně ústavní censor, snad nejlínější člověk, co se kdy pod sluncem povaloval. Skutečnými vládci ale byli chodbaři a v rámci jejich speciální činnosti byl jejich představeným pan bezpečnostní referent.

Během mého pobytu v Kartouzích jsem poznal mnoho lidí a navázal četná přátelství. Ale když na tu dobu vzpomenu, vybaví se mi zvlášť markantně dva lidé, dva zcela odlišné, ba protichůdné lidské typy. A přece každý svým způsobem pro tu dobu a prostředí typický.

Ten první byl pan, tehdy ještě podporučík Protiva. Tím druhým byl můj přítel, jemuž bych chtěl tuhle vzpomínku vlastně věnovat.

Pan podporučík Protiva byl bezpečnostní referent. To byla funkce nad jiné významná. Byl přímý pověřenec Ministerstva vnitra, který nepodléhal náčelníku a jehož úkolem bylo dbát, aby se kontrarevoluce nezahnízdila mezi samotnými příslušníky. Tedy jednoduše řečeno fízl nad fízly. Neméně důležitou jeho povinností, bylo mezi vězni třídit to, co bylo ještě hodno převýchovy od těch, kde už nebylo naděje a zbývala jen duševní a fyzická likvidace. Práce to zodpovědná a vyžadující duševný přístup a nadání.

Pan Protiva byl oblíben zejména při návštěvách. Jednak pro svůj dobrotivý a důvěru vzbuzující vzhled, a pak, že všechno trpělivě vyslechl, dal všelijakou dobrou radu, nebo alespoň útěchu, naznačil, že kdyby po jeho bylo, dávno by to tady rozpustil. Každá maminka mu mohla vylít své srdce a pokud je známo, tak jen jednu jedinou při tom zatkl a to se ještě postaral, že za ty protistátní řeči dostala jen dva roky. Vědělo se, že neváhal jet na druhý konec republiky utěšit nějakou obzvlášť zkrúšenou manželku vězně, kterou poznal při návštěvě, nebo z dopisu.

Do Kartouz jsem se dostal za okolností, které se vymykaly do jisté míry obvyklostí. Nějakým nedopatřením mě a řadu mých přátel odvlékli z jednoho koncentračního tábora na STB do Hradce Králové a chtěli z nás udělat ještě jednou skupinu hodnou soudu. Snad se jim to později nehodilo, nebo je to prostě přestalo bavit, či co, a tak nám jen naordinovali patnáct dní korekce, pevnou věznicí do konce trestu a poslali do Kartouz. Pan krajský náčelník, vyhlášený lidumil, nám přidal na cestu slova naděje: „Tam chčípnete na peří“. A ten věděl, co říkal.

Když jsem si těch patnáct dní v korekci odbyl, byl to právě pan Protiva, který mě vyvedl a tátoovsky, po zádech potlapkávajíc radil, že jsem ještě tak mladý, že mám celý život před sebou a už dost starý, abych mohl mít rozum a nedělat voloviny. A že záleží jen na mně, za jaký konec to vezmu a že on mi při tom rád pomůže.

Byl to člověk spíš menší, obtloustlý, až skoro otulý. Jeho obličej připomínal dobromyslný výraz sádrových prasátek, která kdysi byla, ozdobena námořnickou čepicí, k vidění v uzenařských výlohách. Jen jeho ústa měla v sobě trochu oplzlosti a trochu tím odpuzoval. Dvě stále se jakoby usmívající vepřová očka nabízela k věření nezkalenou dobrou náladu a nezničitelný optimismus. Ale právě při hlubším pohledu do těch očí jsem spatřil něco, co mně rozechvělo kolena a celého prosáкло neznámou hrůzou.

Nevím, čím to bylo. Jistě i věk zde hrál svou roli. A také po návratu z korekce, po té nucené askezi člověk vycházel zvláštním způsobem zcitlivělý a viděl věci, kterých by si jindy ani nevšiml. Na dně těch očí jsem zahlédl cosi, co je asi to, co svazuje myšáků nohy a zabrání jim v spásonosném útěku před hadí tlamou.

Ten člověk už mi nemohl celkem udělat nic, čeho bych se ještě bál. Korekce mě tehdy už nestrašila. Byl jsem dost mladý, abych ji tělesně zdolal a duševně mně spíš prospívala. Ostatně, byl jsem již téměř v tom konečném stavu té opravdové svobody, to je, když už jsem neměl nic, co bych ještě mohl ztratit. A přece celé mé tělo, celou mou podstatu prostoupil a rozechvěl neosobní, neznámý děs. Bylo to jako dotyk, spatření nějakého prazla, prahrůzy v její nejkoncentrovanější podobě, schopné naprosto, ale naprosto všeho. Ten člověk pro mě zůstal lidskou podobou d'ábla. Napříště jsem jej dokázal i za zavřenými dveřmi navštívit jako pes smrt.

Při svém nedobrovolném kontaktu s bezpečnostními orgány to nebyl první satanský typ se kterým jsem se sešel. Ale ti ostatní neměli na to tolik času a svým způsobem byli méně komplikovaní, protože jim chyběl ten náter dobromyslnosti.

Vím, že existuje jedno latinské přísloví, které říká, že tloušťci jsou většinou dobromyslní, ale je-li tloušťík zlý, pak je opravdu a dokonale zlý. V jeho případě to plně platilo.

Navenek zcela vyrovnaný, za mimořádných okolností dovedl ukázat i jinou tvářnost své povahy. Jen dvakrát jsem jej viděl vášní ze své rovnováhy vytrženého. Jednou návailem prosté radosti, po druhé vzrušeného hněvem.

To první způsobila jedna všední příhoda na samotkách. Pan Protiva nechal otevřít a nastoupit několik cel, aby nám ukázal, jak prý jednou všichni půjdeme domů.

To bylo tak. V Kartouzích byl starobinec pro přestárlé vězně, zvaný Muklheim. To pro „přestárlé“ nebylo ovšem tak docela přesné. Ve skutečnosti to znamenalo, pro vězně práce již absolutně neschopné. Byly to většinou případy, kdy se jaksi proti všem přírodním zákonům zdráhala duše opustit zbytky své pozemské slávy. Byly už to jen lidské trosky a také si mnohdy páni příslušníci postesklí, to že Hitler si v takovém případě lépe věděl rady.

Pokud tam byli mladší, museli být tak zkriplovaní, že s nimi už nic nebylo. To byli slepí, bez končetin, s přeraženou páteří apod. Nejlegračnější z nich byli ti s rozstřípnutou páneví. Ti, když šli, tak se houpali jako kachničky. Směli za to ale drát peří a dlouho se stejně netrápili, protože časem přestali chodit vůbec. To si spískali většinou sami, když ve vyšetřovací vazbě byli neochotní a zlobili pány referenty.

Muklheim měl relativně hodně vycházek, ale protože tam bylo málo těch, kteří nosítka unesli a mnoho těch, kteří se bez nich neobešli, zůstávala většina stejně ve svých děrách. A bylo to tak lepší, protože svým plandáním po dvoře a vystavováním svého rozkladu nekazili pánům velitelům chuť k jídlu.

Ti, co ještě mohli chodit, byli pověřováni úklidem dvorů. Jejich výsada byla také pečovat o střelné pásmo. To pásmo bylo několik metrů široký pruh, vysypaný bílým pískem a obeplňající uvnitř hradeb celou věznicí. Tam, když vězeň vstoupil, záhy jej složila dávka z nejbližší kulometné věže. A byli nestydové, kteří, když je to už v kriminále přestalo bavit, že to zneužívali a nutili příslušníky plýtvat municí. Tráva ovšem nevěděla k jakému účelu ono pásmo slouží a klidně si tam rostla. To však rušilo smysl pro pořádek pánů velitelů a v noci to také stěžovalo rozeznat zvlčilého vězně, který za účelem páchní další zločinů se pokoušel vězení opustit. Proto se tráva vytrhávala a to bylo svěřeno Muklheimu. U jeho osazenstva se už žádné zaječí úmysly nepředpokládaly a sama práce nebyla ani nebezpečná. Jen zřídkakdy se nějaký pan velitel zapomněl a na pracující tam vězně vystřelil.

Za střelným pásmem ke zdi byl ještě jeden pruh oddělený ostatným drátem. Ten byl určen psům ostrahy, kteří tam volně pobíhali, plni chuti si něco zadávat, neboť na to byli cvičeni. Aby získali k vězňům ten správný poměr, byli denně dráždění a bití příslušníkem převlečeným do muklovských hadrů. Jinak nebylo dovoleno vězňům se k psům přibližovat. Leda, když některý pan velitel chtivý legrace chtěl trochu prohnat zlenivělým muklům šunky a pustil pejska ze řetězu.

A u těch psů začíná ta historka, kvůli které jsme museli nastoupit.

Jeden takový děda při pletí trávy, psa, který na něj přes drát dorážel, nedbajíc všech zákazů, oslovil. Zda jej okřiknul, nebo se snažil uchlácholit, to už nikdy nikomu neřekl. Promluvil na strážného psa, což bylo zakázané, neboť to mohlo podlomit jeho nenávisť proti nepříteli.

Nikdo by to tehdy neřekl do toho úctyhodného starce, který byl navíc vzdělaný muž. Pořádek však musí být a co mohl jiného pan velitel udělat, než jej zavést rovnou do korekce. Někteří, kteří věděli, jak se těšil na návštěvu svých dětí a vnoučat, která se v ty dny měla uskutečnit, jej litovali, ale nebyla to vina podmínek v „koreji“, ale jeho věku, že to tak dopadlo. Několik dní bez stravy v mrazivém sklepení je ovšem v osmdesáti letech smrtící, ale to si přivolal svou nerozvážností sám.

Když jej vynášeli z korekce v pokrývce a cpali do truhly z hrubě ohoblovaných prken – byl to čahoun a prkny se šetřilo – pan Protiva nám, k té podívané předvedeným, sdělil, že právě takovým způsobem se jednou dostaneme z věznice ven, to je, jak on říkal „nohama napřed“.

Při tom z něj vyzařovala taková čistá, bezelstná až dětská radost, jaká se u dospělých jen zřídkka dá vidět, že člověk, aby mu jí nezkažil, skoro zatoužil položit se také do takové truhly v ceně 106 Kčs, jak se tehdy účtovalo.

Ten druhý projev jeho vášně byl méně líbivý, protože to propadl hněvu.

Bylo to při jednom filcunku, kdy jsem se zrovna zdržoval v korekci.

Filcunk, to byla razie velkých rozměrů, pořádaná čas od času v celé věznicí a se zvláštním důrazem na samotkách a které se zúčastňovali všichni bachaři.

Uváděla se vždy zvláštním zvukem, který jsme nazývali „Stalinovy varhany“. Ten vzniká, když se kladívkem proklepávají okenní mříže, zda nejsou nařezány. To bylo pro nás důležité návěstí, co se děje. Podobný zvuk často vyluzovali i nudící se bachaři přejížděním klíče po katru nebo-li mřížových dveřích, ale to ucho drezírovaného vězně dovedlo spolehlivě rozeznat, protože ten druhý zvuk, s výjimkou vyšetřovací vazby, byl zpravidla neškodný.

Účelem filcunku bylo odhalit přípravu útěku a nedovolené věci jako tužky a vůbec psací potřeby, které se netrpěly.

Neméně důležitá funkce filcunku bylo demoralizování muklovstva jako stavu a to se málokdy minulo účinkem. Běžný průběh byl, že se přepadlo současně celé patro. Byli jsme vyhnáni na chodby, vyslečeni a podrobeni osobní prohlídce. Tlupa jiných dozorců

mezi tím zpracovávala kobky. Všechno bylo rozházeno a sesypáno na jednu hromadu. Pokrývky, rozpárané slavníky, do toho vysypána našetřená řepná marmeláda a tabák a navrch pytle s cibulí nebo peřím. V tom všem shonu poletovali bachaři-pátrači specialisté. Někteří dovedli vyhmatat centimetrový kousek tuhy ve švech muklovských kalhot, jiní zase odborně vyšetřili konečník, zda neskrývá pilu na železo, nebo anglická slovíčka.

Nejparádnější filcunk jsem tam zažil někdy v roce 1955. Byl tuším uspořádán k zahájení Spartakiády. Vypustili celé samotky na dvůr a zatím, co jedna část bachařů řádila po budově a druhá se věnovala našim hadrům, bylo dopřáno nám, několika stovkám vězňů oblečeným jen botami bez řemínků mlčky a v řádných odstupech po celách brázdít po celou tu dobu prašný, škvárový dvůr.

Sám pan náčelník Král pozoroval celou tu akci se shůry, ze sportovního letadla jičínského Svazarmu, jehož byl nejdůležitějším členem. Pohled na pochodující masu nahých mužů od věku, kdy ještě nevyvráží ani vousy, až po těla, která jen síla vůle udržela před rozpadem, nebyl nijak povzbuzující a proto asi ten odstup pana náčelníka.

Každému filcunku velel vždy nějaký důstojník. Ten, o kterém mluvím, řídil pan Protiva. Když se přesvědčil, že jeho hoši dělají dobře svou práci, sešel do sklepení, aby se podíval, jak nám už „změkly huby“, protože k vlastnímu filcování dole tak moc nebylo. Nechal si otevřít moji kobku a svým širokým úsměvem rozjasnil tam panující polotmu. Než mně ale stačil dát nějakou radu do života, stala se s ním podivuhodná změna. Spatřil totiž nad dveřmi malý křížek, který tam některý z mých předchůdců vyškral a který jsem já před tím ani nepostřehl.

Pan Protiva se změnil v křečovité se zmítající uzlík nepřičetnosti vymršťující se pravidelně do výše, kam bych já, o hlavu vyšší nedosáhl, tak dlouho, dokud nehty neseskral znamení kříže z kamene.

Z ohromení mě probralo až zarachocení dveří a hlasité dořvání bachaře, kterého určil pan Protiva k raportu za trpění takových nepřístojností.

Pro mne skončila ta epizoda jen tím, že mě dalších pět dní zapoměli vypustit. Byl jsem zmaten, ale zůstal ve mně nejasný dojem, že pana Protivu neovládala nějaká lhotejná, povýšená nevěra, ale podivný druh nějaké zvrácené víry.

Ty dvě příhody mě přesvědčily, že pan Protiva nebyl žádný plochý člověk, že má bohatý vnitřní život a že, i když to nerad dává znát, ani bouře vášně mu nejsou cizí.

Snad jedna z nejtíže snesitelných věcí ve vězení byla s ďábelskou rafinovaností pěstovaná atmosféra nedůvěry, nenávisti a závisti. Ta vládla i venku a po pravdě je jedním ze základních principů a pilířů praktického komunismu, ale tam přece jen nešla tak těsně na tělo a nemohla být tak neodbytně dotěrná. Na tomto poli dosáhl komunismus své největší virtuozity, pracoval se všemi vědomostmi užití psychologie, ale bez skrupulí a zábran jakékoliv lidské morálky. Dovedl u svých obětí vyhmatat a učinit předmětem vydírání každou lidskou slabinku, každou vášeň, nebo jen náznak neřesti. Každé prosté lidské lpění na něčem sobě drahém se mohlo stát mlýnským kamenem táhnoucím ke dnu. Lidské špatné vlastnosti a slabosti byly klaviaturou soudružské práce s lidmi. Mnohdy jedinou obranou a kompasem zbyla jejich obětem jen intuice. To, že měli tito inženýři lidských duší k vynaloženému úsilí tak relativně málo úspěchů, je díky daleko vyšší mravní převaze jejich protivníků a tomu, že nebesa snad ještě zcela neodepsala tuto zemi ze svých plánů.

Všechny dosavadní společenské systémy, s nimiž historie přišla do styku, byly vybudovány na lidské ctnosti a snaze konat podle svých měřítek dobro a nebo to alespoň předstíraly. Tím, čím se lišily od svých cílů a ideálních představ, bylo zaviněno jejich nedokonalostí, slabostí a opuštěním, nebo zrazením jejich principů.

Komunismus si nepřipouští o dobré podstatě člověka prázdné iluze. Je postaven na lidské špatnosti a její nejvýraznější vlastnosti, na závisti.

Protože komunistický systém byl u nás z počátku jen věcí módní teorie, stal se nacistický režim tím prvním, který se od praxe civilizovaného světa odlišoval. Ale tady bylo ještě vodítkem národní cítění. Protektorátní zkušenost nebyla, kromě denunciantům od přírody, dostatečným vodítkem, jak se vyrovnat s komunistickou totalitou. Takto nezkušen, národ se pokoušel bránit odbojem, který snad mohl ještě podrazit nohy staříckému císaři pánu, ale soudruhům skýtal jen vítané pobavení.

Človíček, odchovaný národní tradicí, vyznávající humanitu a nosící v podvědomí představy, že i tentokrát jde o přátelské utkání na domácí půdě, stál najednou tvář v tvář Hydře, která přesahovala jeho obzor a chápání. Pustil se do zápasu s vírou, že jako vždy česká mazanost snadno přechytračí exportovanou brutální tupost.

Ale ouha, ta primitivnost byla jen zčásti opravdová. Ten větší díl byla jen léčka pro oklamání protivníka. To strašné, co měl teď před sebou, přišlo odkudsi z hloubi Asie, či ze samotného pekla.

Bylo to setkání s metafysickým zlem, kde i vykonavatelé byli oběti a proti kterému byla jeho duchovní výzbroj nedostatečná. Bylo to tak hrozné, že se zdálo, že v řádu věcí přirozených už není nic, co by tutu pohromu mohlo ještě zadržet a odvrátit.

Nacismus se spokojil s prací a držením úst. Komunismus chtěl absolutně všechno. A jako nejvěrohodnější projev loyality vůči sobě žádal u každého sebezhanobení.

Zatím co se v nacistických věznicích člověk setkával s individuální brutalitou podněcovanou zvrhlým režimem, který se ale nakonec i pro svůj program masového vyhlazování inspiroval v Sovětském svazu, v komunistických koncentracích se seznámil s precizním vědeckým systémem na fyzickou a psychickou likvidaci člověka, který byl odpůrcem a nebo byl za něj jen považován. Systémem do detailu perfektním, od pečlivě dávkované nedostatečné jednostranné stravy, přes znalost účinků světla, radioaktivního záření, drog, a zničujících následků soustavného nedostatku spánku. Který znal vliv dlouhodobé izolace na duševní degeneraci a když i ta postupovala pomalu, věděl jí napomoci i jinými vymoženky vědy. Věděl, jak křehká věc je lidská psyché, jak je bezbranná, když jí zpřetrhají všechny kontakty k jejímu světu a duchovnímu zázemí. Jeho cílem nebylo ji zlepšit nebo získat, ale zneužít nebo zničit. Destrukce osobnosti byl mezi zasvěcenými oficiální termín pro cíl převýchovy. Ten ďábelský systém věděl, že má čas a proto si dovolil rozváznou důslednost.

Nacismus objevil světu plynové komory. Komunismus biologickou likvidaci (termín, užívaný při školení vyšších důstojníků StB, kam se dostal v rámci bratrské pomoci z východu).

I blouznivci a násilnou cestou světa zlepšovatelé se za mřížemi brzy zbavili víry, že komunismus je sociální hnutí a začali chápat, že jeho představitelé jsou právě takoví sociální reformátoři, jako svého času Džingischán. Ještě ve vyšetřovací vazbě přijali poznatek, že praktický komunismus je jen dobře proorganizovaný gang nestvůrných rozměrů, posedlý touhou po absolutní moci, řízený temnou nadlidskou silou a obratně zneužívající nejasnou lidskou touhu po spravedlivém světě. Poznali, že duch toho, čím chtěli přebudovat svět, je jen cynismus – ten úsměv ďábla. Někteří se vzepřeli, jiní o to horlivěji přimkli.

Někdo došel k takovému rozhodnutí dříve, jiný později. Ale každému k němu páni referenti pomohli. Stačilo projít těmi nejlepšimi léty Ruzyně. Tam vůbec nešlo o to nalézt nějakou pravdu. Tam byla jen snaha přetvořit své oběti ke svému obrazu. A vyšetřovací orgány ani nenapadla možnost, že by jejich metodám někdo silou své vůle odolal. Pro ně to byla jen volba správného přístupu a nalezení odpovídajícího způsobu. Zkušenost, kterou udělali, jim dávala za pravdu. Po takové jejich tortuře se nejen normální smrtelník, ale i staří bolševičtí

veteráni a profesionální revolucionáři rádi a bez zdráhání přiznali, že vypíchlí Žižkovi oko a revanšistům prodali tajemství výroby pražské šunky a lkavě se domáhali, aby je lid konečně zprovdil ze světa. To může dosvědčit každý, koho přikovaného řetězem za nohu v koutě vyšetřovny drželi bez spánku dlouhé dny až do úplné ztráty vůle, nepříčetnosti, padnutí.

Takové vzpomínky ale ulehčovaly trestancům život po odsouzení, protože věděli, že je to menší zlo, kterého je třeba si vážit.

Nositelem a konkrétním představitelem toho mravního moru ve vězení byla velitelstvím polotajená instituce, vězni nazývaná Bomzomol.

Bonzák, nebo také bomzák, byl vězeň, tajený spolupracovník velitelství z řad vězňů, mající za získání nějakých výhod, nebo uchránění od trestu, ale hlavně za příslib předčasného propuštění udávat své spoluvězně a podávat zprávy a hlášení o jejich výrocích, smýšlení, plánech a stycích s jinými vězni.

Byly různé typy bonzáků. Zcela tajný, s nejlepší muklovskou pověstí, pronikající do nejdůvěrnějších okruhů vězňů a udržující styk se svým vedoucím důstojníkem prostřednictvím mrtvých schránek a jiných konspirativních vynálezů.

Tento typ, byl-li dostatečně úspěšný aby vzbudil zájem StB, měl naději opustit předčasně vězení, aby byl StB použit jako agent. Někteří se pak tak těšili z takto nabyté svobody, že ji po čase uzavřeli sebevraždou.

Existovali výtečníci, kteří podléhali přímo MV a sledující bachaře a na druhé straně bonzáctví pišci, běžící hlásit, že zákł. č. 123456789 vězeň Mrkvička se pohoršuje nad utopenou myší nalezenou v ranní kávě.

Velitelství sliby předčasného propuštění zásadně neplnilo. Když v nějakém případě přece, pak jen proto, aby těm ostatním dělalo laskominy a udrželo je ve víře. Konečně, žádná pracoviště neztrácí rádo osvědčené pracovníky.

Nábor na bonzáky byl různý. Někteří se hlásili sami, nutkáni svou přirozeností, jiní podlehli svodům, nebo nelidskému nátlaku. U někoho polevila odolnost s odsezenými léty a poznáním, že nejde o veselou operetku uzavřenou vítězným návratem do otevřených náručí rozjásaných davů, ale o pochmurné drama a velmi nejistým závěrem.

V Kartouzích byl ústavní Bomzomol doménou, pýchou a hýčkaným dítětem pana Protivy. Jako všude jinde i tam bylo základním kádrem chodbařstvo, resp. jeho vyvolená část.

Pan Protiva si na samotkách zařídil školu pro bonzáky, která svým významem přesáhla rámec ústavu a exportovala své absolventy po všech táborech a věznicích. To byla ta třetí skupina obyvatel samotek o které již byla zmínka.

Byli vybírání podle různého klíče, ale to právě odpovídalo páně Protivově ctižádosti, že si své oběti vybíral z nevykřičenějších odpůrců. Jednak to bylo dáno jeho naturelem a při dosažení úspěchu nejvíce lichotilo jeho sebevědomí.

A také to bylo v rámci všeobecných směrnic a zvyklostí bezpečnostní praxe komunistického režimu, vybírat, resp. k spolupráci dohánět vyslovené odpůrce s dokonalým protikomunistickým alibi.

Z těchto tenat nebylo téměř úniku. Dost užívaná šablona byla taková, že vybraný se dostal úplně bezdůvodně do řady malérů a krutých trestů. Tím pochopitelně získal soucit a sympatie svých spoluvězňů. Pak právě tak, z ničeho nic, přímo z korekce, nastoupil na nějaké prominentní místo, o kterém každý věděl, že je lze získat jen za úvazek spolupráce. Z toho vyplynula nedůvěra přátel a izolace od ostatních vězňů. A to se již objevil d'áblík Protiva a našeptával zmatenému a zdemoralizovanému vězni: „Hele a tomu ty říkáš kama-rádi?“.

Další fáze již byla drsnější. Následovalo zařazení mezi chodbaře na samotky a pobyt v chodbařské cele.

Chodbaře na samotkách vybíral sám pan Protiva a byla to tedy elita.

I přes výhody svého postavení, nebyli ani tito mládenci ušetřeni úplné abstinence ženského prvku. Ale dovedli, nezatíženi žádnými předsudky, využít, co jim bylo dáno a obrátili všechny své city a touhu po něze ke svým spolutrpitelem. Navíc měli smysl pro legraci a proto se ochotně podřídili režii pana Protivy a nekazili hru.

Předhozená jim oběť byla vystavena všem úkladům homosexuální lásky. Zbývala jí jen dvě východiska. Buď se neubránit a být dopaden „in flagranti“ a vydírán novým soudem a nebo přemožen zoufalstvím prosit za každou cenu o vysvobození z tohoto prostředí. Ta cena byla rovněž spolupráce.

Jen ten, kdo zuřivě a přesvědčivě dal najevo, že raději zajde, než aby se podrobil, mohl ještě, byť přes korekce vyváznout, aby se za nějaký čas ten neblahý kolotoč rozběhl znovu.

Co já jsem znal, byli postupně hlavními pomocníky pana Protivy nejprve psychopatický sadista s travičskými sklony Gregar, později velmi proslavené trio, sestávající se z pánů Buráně, Janoucha a Pecky.

Ti první dva byli loupežní vrazi. Pecka, jen mnohonásobný lupič a podvodník, kterému zatím ještě nikdo žádnou vraždu neprokázal, je ale v ničemnosti ještě předčil.

Tito pánové vládli samotkám a jejich moc byla taková, že se i bachaři měli před nimi na pozoru. Jejich postavení jim přinášelo mnoho výhod, které oni do krajnosti využívali. Každý na samotkách byl vystaven jejich násilí a vydírání. Jejich smůla spočívala v tom, že mezi vězni na samotkách nebylo mnoho k vydírání. Proto ale bylo o to tvrdší.

Příležitost, jak se dostat vězňům na jejich peněžní poukázky byla celkem snadná, protože jen oni obstarávali nákup ve vězeňské kantýně. Tam sice bylo k dostání jen zboží venku neprodejné, s prošlými lhůtami a zkažené, ale pro vězně přece jen žádoucí.

Nejvíce žádané byly tabákové výrobky. Za těch pět korun měsíčně se žádný luxus poříditi nedal a tak připadaly v úvahu jen dva druhy tabáku, vlastně snad jen odpady tabáku, to je kořeny a nať. Jeden byl nazýván Stalinův hněv a druhý Stalinovy fousy.

Z hygienických potřeb se dalo koupit mýdlo, ze kterého čouhaly ještě psí chlupy a zkamenělé zubní mydélko, které se za války vyrábělo jako náhražka zubní pasty.

Páni chodbaři to měli tak zavedené, že polovina objednaného zboží připadla jim. Bylo to cosi jako gangsterský poplatek nebo výkupné, ale chtěl-li našinec dostat alespoň tu zbývající půlku, nezbylo než na to přistoupit.

Bylo mnohdy trapné vidět, když nějaký nový příchozí, třeba už letitý tatík, domáhající se svého práva obdržet všechno zaplacené, musel být upozorněn chodbařem, za shovívavého přihlížení bachaře, dobře mířeným párem facke, na pravý stav věci. Jenomže člověk je tvor nadaný inteligencí a tak si na to každý brzo zvykl.

Příležitostí k chodbařskému výdělku na samotkách nebylo tolik, jak by odpovídalo nárokům těchto mláďenců.

Jednou z nich bylo roznašení dopisů. Za vydání dopisu byl i ten největší hamižník ochoten sáhnout hluboko do svých pokladů. Když neměl peníze, mohl nabídnout hotoovou práci a ta se už dala zpeněžit. Tak se mohlo stát, že psaví příbuzní udělali z vězně notorického neplníče norem. Naštěstí se tehdy mohl obdržet tak jeden dopis do měsíce.

Pak zde byla burza fotografií. Pochopitelně jen dívek a žen v zajímavém věku. Normálně, pokud vůbec, dostal vězeň fotografií jen na den a pak ji musel vrátit. Ale chodbaři seděli na prameni a tak se jich většinou zmocnili dříve, než je dotyčný vězeň vůbec uviděl.

O takové fotky bylo vždy dost zájemců. A tak třeba muklík mohl zahlédnout přes rameň svou žínku nebo sličnou dcerku, kterou naposledy viděl v peřinkách, v rukou sexuálního zvrhlíka, jehož výstřelky v tomto směru byly tak závažné, že přesáhly i ty nikoliv úzkoprsé normy socialistické mravnosti.

Nechtěl bych ovšem zlou podstatu chodbařů zveličovat a také to zdaleka neplatí o všech. Musím přiznat, že i ti nejhorší si ve svém nejhlubším skrytu uchovali zbytky lidskosti.

Mám v paměti, jak i takový, až do morku kosti zkažený kriminálník jako byl Pecka, dovedl ve slabé chvíli se špatně tajeným náznakem pohnutí nám vyprávět, jak my političtí můžeme být vlastně rádi, že v tom roce 1956 ty maďarské události k nám nepřeskočily. Že prý se zlou, bychom se potázali a skončili, jako ti přísloveční sedláci u Chlumce. Pod rouškou tajnosti nám vyjevil, že nás by kontrarevoluce vysvobodit nestačila, protože velitelství bylo připraveno na všechny eventuality. Svěřil nám, že právě jeho určil pan Faltýnek, tehdejší zastupující náčelník, za hlavu komanda, které mělo společně s příslušníky likvidovat samotky. Na to byly již připraveny ruční granáty, které se měly házet okénky ve dveřích do cel.

Ale ukázalo se, že tak do důsledků bestiálně to myšleno nebylo. Jak vyprávěl, měli nařízeno, že kdyby se po té akci ještě někdo hýbal, že jej měli dorazit ranou z pistole, které mělo rovněž obdržet, nebo ukončit jeho trápení jiným vhodným způsobem. A že prý se dokonce museli podrobit výcviku.

Když jeden z naslouchajících přijal toto vyprávění s nedůvěrou, podrážděný Pecka se vytasil s dýkou, kterou mu prý pan náčelník přidělil k sebeobraně.

Tentýž nedůvěřivec, osmělen tím, že jeho trest měl v krátké době vypršet, nevěříc, že by vězeň mohl být ozbrojen s vědomím náčelníka, oznámil službu konajícímu strážnému, že jeden vězeň je ozbrojen dýkou.

Pan velitel, vidouce příležitost k významné zásluze a tím i povýšení, hbitě přikvačil, když předtím zavolal pohotovost. Jeho radost se změnila v trapné rozpaky ba až nevraživost spojenou se strachem, když ten s dýkou byl zrovna ten nedotknutelný Pecka. Aby se vyvaroval nepřijemností, zavolal pana náčelníka, který přiběhl určený společně s pohotovostí. A ten s případem seznámen se rozzlobil. Peckovi vyčinił, že dobře ví, že nemá bezdůvodně zbraň ukazovat. Ani ten nedůvěřivý nevyšel bez trestu. Lhaní veliteli a osočování vězně je přece důkaz nedostatečné převýchovy. I byl poslán k soudu do Jičína, kde dostal nové dva roky a tím i příležitost k dokonalejší nápravě.

My ostatní svědčící v jeho prospěch jsme z toho vyšli jen s patnácti dny korekce, abychom si příště nevymýšleli.

Pan Faltýnek byl ozdobou Sboru příslušníků MV. Byl to typ gentlemana třídního ražení. Nosil bílé rukavičky, stále nažehlenou uniformu a měl vytříbený smysl pro kulturu a umění vůbec, protože jako číšníky do panské jídelny vybíral jen akademické malíře.

Byl to zvláštní typ člověka. Absolutně bez svědomí a bez krku. Ta poslední vada sváděla mnohého pomstychtivého vězně, aby si krátil dlouhé chvíle přemýšlením, jak tento nedostatek přírody napravit.

Jeho uhlazený zevnějšek v kombinaci s nenávisným úsměvem, který odkládal jen ve chvílích největšího vzrušení, vzbuzoval trochu sadistický dojem.

Ale přes toto zdání byl pan Faltýnek také jen člověk a jako člověk měl i on svou slabůstku. Ta jeho byla, že když krotil nějakého vzpurníka, že rád kopal do kolen a holenních kostí. To ale opravdu jen tehdy, když se cítil dotčen ve svém třídním cítění nebo byl jinak vyprovokován. A to ještě museli ten objekt převýchovy držet dva jiní, hodností nižší, ale fyzicky zdatnější příslušníci. Vězni to někdy nechápali, ale každý nezaujatý v tom počínání musel spatřovat vztah sice přísného, ale spravedlivého otce k nezbedné ratolesti.

To ty asistující nižší šarže z jeho konvoje, nejčastěji páni podporučíci Komárek a Jěňa Kolář, když už to muselo být, tak raději kopli zezadu do rozkroku. Když dali povel „Čelem ke zdi, dva kroky odstup, doširoka rozkročit, rozpažit a opřít se rukama o zed“, to už našinec začal tušit nějakou nepříjemnost. Mohlo to být jen osobní ohledání, ale také kopnutí s rozběhem.

K jejich obhajobě musím dodat, že většinou kopli jen jednou, protože převychovanec se obvykle hned svalil, přičemž táhnul nos po zdi až k zemi.

Do padlého kopali jen zřídka. Jednak nemohli, protože se svíjeli smíchem a také se jim to asi zdálo nedůstojné a nesportovní.

Tohle vše dělali jen z bujnosti. Byli vlastně ještě mladí kluci a opravdoví chlapáci se sportovním založením.

Ministerstvo vnitra dbalo o fyzickou zdatnost svých příslušníků. Mělo svou vlastní sportovní organizaci a dresy Rudé hvězdy nenosily jen slavné postavy našeho sportu jako otec Jandera a Olga Fikotová, ale i naši strážní hoši.

V pochmurném, beztvarém vězeňském životě jedna z věcí, která přinášela trochu zpestření do té šedi bez hranic, jediná možnost, jak uvidět kousek Boží oblohy nezastřené mřížemi a ostrnatým drátem, byla vycházka.

Naneštěstí naši pěstouni neměli zcela shodný názor s námi a protože jim přidělovala práci, rádi využívali každé příležitosti, aby se nekonala. Podle zápisů v knize vycházek by oblast Jičina musela být tou nejdeštivější z celé Evropy.

Na normálním oddělení sice také chodili jen na dvoře vysypaném škvárou, ale dvůr byl větší a mohli se na něm volně pohybovat. To na samotkách se muselo chodit po celách s rukama na zádech a mnohdy i bez mluvení. Tohle ale záviselo více méně od blahovůle nebo lenosti toho kterého bachaře. A tak se přece jen naskytlá možnost všelijak se pomíchat a proplést a dostat se tak do styku s obyvateli jiných kobek. A to bylo velmi důležité, ba osvěžující.

Velitelství stálo hodně námahy jak vymyslet různé kombinace složení cel, aby se lidé co nejméně snaželi. Snad i andělé, kdyby byli roky stínění se všemi lidskými životními projevy na tak malý prostor, by se nevyvarovali chvílím, kdy se jim ti ostatní zdají nesnesitelní.

Na vycházce se mohl člověk setkat s ještě neokoukanými lidmi a mohl se dozvědět něco nového. A na samotkách o zajímavé lidi nikdy nouze nebyla.

Na jedné vycházce, kdy jsem ani neměl chuť se s někým bavit, ale jen se dívat do oblohy a vylizovat rány duše, připojil se ke mně jeden vězeň, kterého jsem ještě neznal. Použil obvyklý trik, zavazoval si botu a pak ke mně přistoupil. Všiml jsem si jej již dříve. I přes tu mizernou stravu si uchoval statnou postavu. Měl rozvážné pohyby, prozrazující dlouholecného mukla, výraznou tvář se záblesky veselé chytrosti, ale současně prostoupenou výrazem moudré ušlechtilosti, povznesené nad tímto smutným světem. Takovou mívají lidé, kteří mohou nechat zrak i ducha rozběhnout do prostoru jako jsou námořníci, sedláci nebo hvězdáři. Mohl být docela dobře sedlák odněkud z jižních Čech.

Pro nás náš zevnějšek již dávno ztratil na komičnosti, ale jeho oblečení přece jen k zasmání ponoukalo. O co měl menší muklovský háv, a to byly nejméně tři velikosti, o to měl větší boty, které v kontrastu ke kalhotám, sahajícím do půl lýtek, se zdály ještě větší.

Seznamování na vycházce mělo svůj rituál. Příliš nedočkavá zvědavost mohla vzbudit nedůvěru a tak se začínalo tak zvaným očucháváním. Sdělili jsme si svá křestní jména a on byl pohoršen, že jsem mu začal vykat. Rozhovor se začal točit okolo běžných věcí. Dozvěděl jsem se, že není z jižních Čech, ale z Litoměřic, i když se narodil na Moravě.

Ona vycházka mě docela potěšila, protože ten člověk přenášel, aniž by se o to očividně nějak snažil, zvláštní důvěru. Ani jsem se tehdy nedozvěděl, kdo to vlastně je a vycházka skončila.

Na příští vycházce přistoupil ke mně opět a mé překvapení neznalo mezí, když mne Štěpán, tak se totiž jmenoval, nenápadně podal levičku a řekl, že je taky bráška. Co já jsem zač, to se již dříve od někoho dozvěděl.

Skautíky se to tehdy po všech kriminálech jen hemžilo, ale od tohoto již letitého muže, jemuž se nepodařilo svou důstojnost ani pod vězeňským mundúrem schovat, jsem to neočekával. Nakonec jsem se dozvěděl, že Štěpán byl litoměřický biskup a vedoucí Ústřední duchovní rady čsl. Junáka. Nejen tohle poznání, ale i veliká přitažlivost jeho osobnosti způsobila, že jsme se velmi sblížili.

Poznal jsem do té doby již více známých junáckých činovníků, ale ne každá hvězda si dokázala uchovat bývalý lesk a velikost. To ale Štěpánův případ nebyl. On měl také výhodu daleko hlubšího zázemí.

Naše hovory se točily o všem možném. Dozvěděl jsem se, jak Štěpán během svého domácího vězení čistil podle prastarého předpisu cibulí a chlebem Rubensovo Klanění sv. tří králů, které patřilo litoměřické residenci, či o tom, jak estébák, který varoval při poslední biskupské konferenci, konané na Slovensku, před zamontovaným odposlouchávacím zařízením, zaplatil svou odvahu životem.

Naše rozhovory se však vždy stáčely k jeho největšímu zájmu, k mládeži. Hovořili jsme o skautingu, našem i světovém, o jeho poslání a budoucnosti, o jeho poválečné krizi u nás, o tom, co se za ta léta osvědčilo jako dobré a kde by bylo třeba uvažovat o změnách.

Štěpánův vztah ke skautingu naprosto nebyl formální. Byl opravdu prožitý a osobní. Ani zdání jen po nějaké oficiální přízni dobré věci, jak je zvykem od jeho stavu očekávat. Nedostal se k němu nějakou cestou profesionálního zájmu o mládež. Se svou povahou skautem nemohl nebýt.

Mluvil-li jsem o jeho důstojnosti, tak ta vyplývala z jeho velké prostoty a pokory a nebyla toho druhu, která by dovedla zapřít jeho v podstatě klukovské srdce.

To nebyl žádný vyprahlý patron, se stále zdvíženým prstem, to byl člověk plný šťávy, který rozuměl životu a uměl se z něj těšit. A ty, kteří jej znali jen z oficiálních vystoupení, by překvapilo, jaký měl smysl pro vyslovené klukoviny.

Dny byly těžké, ale právě jeho obličej i v té největší hloubce naší beznaděje měl v sobě alespoň nádech veselosti. Nesl na sobě víc než my ostatní. Kromě svého věku byl navíc jako nejprominentnější vězeň vystaven zvýšenému pozorování a provokacím.

Patřilo k tehdejší atrakci samotek, na kterou se chodilo se zájmem dívat vše, co mělo v Kartouzích na ramenou zlato a na co byly voděny návštěvy z Prahy, jak Jeho Eminence biskup litoměřický vylévá do žumpy těžký žanek plný fekálií.

To vylévání prováděl s takovou důstojností a grácií, jako by to byla nejdůstojnější práce na světě. Ztupělým mozkům uniformovaných naddrábů to k zahanbení nestačilo.

Nebo jej nechali chodit kolem dokola rozestaveného panstva, aby neustálým smekáním lichotil jejich pocitu nadřazenosti.

Vzpomínám také na hru nervů, když při filcunku držel bachař služebního psa na šňůře přesně tak, aby ta vzpínající se zdivočelá bestie sice stříkala pěnu z tlamy do obličej starého nahého muže a přece stisknout nemohla. Sebemenší náznak leknutí by způsobil hromový řehot pobavených bachařů. Když se ovládl, následovalo rozkopání hromádky prádla a šatstva naleštěnou holinkou zklamaného bachaře.

Takovým urážkám se dalo čelit jen nenávisť. Ale u Štěpána jsem z ní nenalezl ani stopu. Měl jsem vždy dojem, že to bere, jako by ne on sám, ale ti trápitelé byli obětí té hanebné hry.

Nemyslím, že by vyhledával utrpení pro utrpení. Ale také před ním neutíkal. Nepochybují o tom, že on se mohl dostat z vězení ven.

Stačilo jen přistoupit na kladené podmínky, stát se loutkou komunistické církevní politiky a sřít, že potáhne s Josefem Plojharovic do páru. Věřím, že by nečekal dlouho a ještě by jej honili po mírových kongresech.

Časem jsem vyzoroval, že nejen já sám, ale všichni mladší byli předmětem jeho cílevědomého a systematického zájmu. On prostě neopustil svoje poslání.

Byl přitom neméně důsledný než jeho protivníci a to se nevyhnutelně muselo střetnout s posláním pana Protivy.

A tak na samotkách probíhal tichý, pro mnohé nezúčastněně neviditelný, ale o to úpornější boj.

Byl to souboj představitelů dvou protichůdných světů, dvou, svým způsobem a na svém poli vynikajících jedinců.

Jeden se snažil dokázat, že člověk není víc, než nejvyspělejší zvíře řízené pudem sebezáchovy a ten druhý, že člověk byl stvořen k obrazu Božímu a nadán nesmrtelnou duší.

Ten jeden měl všechny prostředky v ruce. Mohl hrozit vším a vše slibovat. Dopisy, balíčky, zvláštní návštěvu, přemístění ze samotek, nebo dokonce podmíněně propuštění.

Ten druhý mohl nabídnout jen povzbudivý úsměv, účast, posilující slovo – a přece úspěch se v celku klonil na jeho stranu.

Nebyl sám jediný, kdo takto bojoval. A ne každý zápas skončil vítězstvím, ale v naší bezmocnosti nám ukazoval, co je to vítězství ducha.

Po nějakém čase se naše cesty rozešly. Osud to společný králíkům a vězňům. Nikdo se s vámi neradí, chňapnou vás a strčí do jiného kotce.

Pak jsme se ještě zahlédli v Leopoldově, ale to již byl pohled z dálky, jen pokynutí na pozdrav. Štěpán byl na Vatikáně, jak se tam říkalo zvláštnímu oddělení pro duchovní.

Po skončení převýchovy se ukázala dělnická vláda skutečně velkorysá. Oběma nám umožnila být příslušníky vládnoucí třídy. Oba dva jsme se stali pomocnými dělníky.

Několikrát jsme se setkali, ale soudruzi jej brali dál tak vážně, že to o mnoho svobodnější než v kriminále také nebylo.

Až v nemocnici pod Petřínem jsme si mohli popovídat. Tam se dostal, když tělo už tu nádenickou prací zdolat nestačilo.

Pak následovala nová izolace. Návštěvy spojené s velkým rizikem a cestováním.

Rok vzbuzených nadějí povolal i Štěpána. Vrátil se do svého působiště.

Při skautské schůzce v Domovině bylo bouřlivě skandováno jeho jméno a na jiných skautských poradách patřil mezi nejmítanější činovníky.

Přetížen prací a i z jiných důvodů se již neujal vedení v Duchovní radě, ale jeho zájem neochabl.

Vzrušená doba mi již nedopřála se s ním ještě jednou setkat. Já odešel, on zůstal na svém místě.

Potom došel už jenom vzkaz, otázka, nebo snad výzva: „Jsem na Vás zvědav . . .“

Počátkem letošního roku se podrobil těžké oční operaci. Když se ještě těžce nemocný vrátil z nemocnice, dopřál mu pan příslušný církevní tajemník návštěvu ve smyslu nové církevní politiky státu, to je plnou urážek a šikanování.

Starého, nemocného a vyčerpaného muže, který poznal všechny slasti nacistické i komunistické diktatury zahrnoval při šestihodinovém návštěvním výslechu urážkami a výhrůžkami novým zatčením. Několik hodin poté náš Štěpán, kardinál Trochta, v záchvatu zemřel.

Osobnostmi jeho druhu se to přece jen tak nehemží, abych si nedokázal zapamatovat každou podrobnost z našich setkání. Jsem hrdý na to, že jsem jej mohl nazývat svým přítelem a bratrem.

Snad měl i své chyby, protože byl člověkem. Snad se dopustil i omylů. Já jsem je neznal. Víím jen, že větší část svého života krácel k svému cíli zatížen břemeny, které by jen nemozí

Štěpán Kardinál Trochta

dokázali neodhodit. Došel k svému cíli. Vydal svědectví, co lze unést a ukázal směr cesty. Je to snad málo?

V dnešní době, kdy soudnost je tvořena potřebami politické propagandy nebo spotřební reklamy, kdy sportovní primadony nebo pěvecké hvězdy jsou idoly zmateného davu, není hrdina v klerice hledaným typem. Jeho osud způsobuje rozpaky i tam, kde by se jím měli pyšnit.

Doba, ve které žil, byla jako rýžování zlata. Dravý proud rozmělnil nepravé kameny, vyplavil bahno a na dně zůstala jen skromná, ale přece vrstvička ryzího kovu.

Jsem přesvědčen, že až jednou naši potomci budou hledat svůj vztah k těm temným dobám, že i Štěpánovo jméno bude vyzvednuto ze skromné hromádky těch, ke kterým lze bez ostychu, bez výhrad a s pýchou sáhnout, jako po důkazu, že ne zcela vše selhalo.

Při jedné vycházce, obklopeni ostatním drátem, vysokou zdí a pod ústím kulometu strážní věže, když pozoroval moji skleslost, řekl mi Štěpán něco, co může pomoci i vám.

Autora toho výroku jsem už zapomenul, snad to byl nějaký francouzský duchovní, ale já si to střežím, jako Štěpánův odkaz: „Obrať se tvář k slunci a všechny stíny zůstanou za tvými zády“.

Štěpán byl velká osobnost. Povahou, vzděláním, životní zkušeností. Byl to velký moudrý člověk, opravdový křesťan, velký vlastenec plný oddané a pokorné lásky k vlasti, následování hodný příklad a co víc, s Kiplingem řečeno:

„... byl to opravdový muž“.

Obsah

Úvodem	str. 5
Části příspěvku br. M. Obrmana-Mývala, který byl zveřejněn v exilovém časopise SKAUTING (říjen 1974)	str. 7
Skautský pořad RFE k svátku sv. Jiří (vysíláno 23. dubna 1989)	str. 31
Skautský pořad RFE k obnovení činnosti JUNÁKA (vysíláno 28.1. a 11.2. 1990)	str. 34
Skauting a totalitní ideologie (příspěvek, uveřejněný v krajském týdeníku Nedělní hlasatel č. 13 v USA dne 26. 8. 1990)	str. 41
Vzpomínka (uveřejněno v exilovém časopise SKAUTING v říjnu 1974)	str. 43

EDICE SKAUT

Vydal Svaz skautů a skautek České republiky
jako první svazek EDICE SKAUT
v červnu 1999

ISBN 80-238-4231-5